

ПАВЕЛ ВЕЖИНОВ
СИНИТЕ ПЕПЕРУДИ

chitanka.info

Човекът винаги се е вълнувал от неизвестността, която Вселената крие. Съществуват ли други цивилизации, освен нашата? До каква степен на развитие са достигнали? Как е програмирана нравствената им същност? Как изглеждат? Ето някои от въпросите, на които авторът се е опитал да отговори.

Книгата на Павел Вежинов „Сините пеперуди“ се чете на един дъх и представлява безспорен интерес за любителите на научната фантастика.

ПАНКО АНЧЕВ

ОТГОВОРЪТ Е ВЪВ ВСИЧКИ НАС...

ЧИТАТЕЛЮ,

Цялата човешка история е непрекъснат стремеж към съвършенство, към свят без войни и насилия, свят мирен и хармоничен. Гениите са откривали, простосмъртните са осъществявали. Така ден след ден, година след година, век след век обществото се усъвършенствува, променя се, трудът се облекчава, богатата се увеличават, а тайните на битието все повече намаляват. И като че ли вече остават малко крачки до мечтаното, до възжеланото. А после? Ако достигнем далечните планети, ако установим връзка с други разумни цивилизации, ако сполучим да разбулим загадките на материята и ги овладеем, ако... Ако всичко, което човечеството е мечтало и към което се е стремяло, бъде постигнато, ще бъдем ли най-сетне щастливи, ще се възцари ли вечен мир, вечна правда, вечно благоденствие и доволство?

Без да боравят със средствата на научната фантастика, всички социални теории са се мъчили да дадат някакъв отговор на тези чисто фантастични въпроси. Защото тук става дума за бъдещото устройство на обществото, за общество на пълно равенство. Ако спечелим охолство, но загубим човещина, струват ли си усилията и жертвите?

Въпросите биха се множили и ставали все по-сложни и абсурдни. Във всекидневния си живот ние ги отминаваме, не си ги задаваме, пренебрегваме ги, защото вероятно си въобразяваме, че е още рано да им отговаряме.

Тъй като новелите от сборника на Павел Вежинов „Сините пеперуди“ са научнофантастични, бихме могли да твърдим, че героите в тях не са истински. Вярно е, че те живеят в една измислена среда, в едно бъдещо време, срещат се с хора от други цивилизации, но проблемите, които ги вълнуват, мислите, които ги занимават, са напълно съвременни. Защото става дума за съдбата на нашия свиден стар свят, който ни е създал, в който се раждаме и умираме. Защо

тогава се мъчим да преодолеем гравитацията и да надмогнем времето? Омръзна ли ни на Земята? Застрашени ли сме? Павел Вежинов ни дава някакъв вариант на света след много години. Разрушени са вече преградите, видели сме и други земи, дишали сме друг въздух, опитали сме от разни синтетични храни, поучили сме се от опита на извънземните люде. Какво се е получило? Не съм ли аз или ти, любезни читателю, някой от героите на „Сините пеперуди“, които се блъскат отново над нови загадки и които тъгуват за хармонията на изгубеното „варварство“, за просто и трудно съществуване. И най-вече, които виждат, че се лишават от удоволствието и щастието да се наслаждават на изкуството. Защото изкуството е изразът на чувствителната душа, на незагубилата връзка с природата човешка личност. Може всичко да си постигнал, може да бъдеш господар на материята, но неспособен ли си да твориш, ти си непълноценен.

„Сините пеперуди“ не е повик за обуздаване на човешкия разум, не е протест срещу прогреса на човечеството. Нито е възможно, нито е необходимо да се задържа развитието. Но ние трябва да разпознаваме и да предотвратяваме отровните плодове на цивилизацията. Хората трябва да си помагат и обичат. Ала като че ли има някаква предопределеност в еволюцията на човешкия род и тази предопределеност тласка човечеството към изпитания. То сякаш е длъжно да преживее превратностите, да изпита ужаса от възможността за самоизстребление, за да придобие имунитет. Така поне твърди един от героите на този сборник. Героят е пришълец на земята и може би поради това не знае, че такъв имунитет не се придобива, въпреки че социалният опит задължава човека да бъде по-предпазлив и разумен. Ала кое е във властта на личността и кое — в самодвижението на създадената от тази личност система?

Хармоничното общество има своите нравствени критерии. Силата на разума е в способността да владееш тъмните си пориви, да се вдъхновяваш за полезни дела, да си готов на саможертва в името на всеобщото благо. „Винаги съм се съмнявал в смисъла на тия висши цивилизации, които не могат да раждат мъченици и герои...“ Това са думи на Алек от новелата „Сините пеперуди“. Те най-точно определят високата нравственост на художествения свят на Павел Вежинов. „Мъченици и герои“ — ето двата полюса, между които е поставен човекът и между които той живее своя земен живот. Ако ти е отнето

това право, ти си само робот без чувства, без нравствени цели, без пориви... Защото по думите на Елза от „Когато си в лодката“ „човек не може да живее в рая. Човек трябва само да се стреми към него...“

Биологичната и социалната памет на човека е другият проблем в новелите от сборника. Тази памет е обременена от множество наслоения, дошли в резултат от многовековната еволюция. Новото знание допълва или измества старото. Много факти и личности са забравени. Но в генетичния код е съхранено съмнението, двуизмерността и многозначността, относителността, страхът, чувствата, любовта, необходимостта от близост и пр. Природата се е спасила чрез човешката слабост и съобразителност, чрез инстинктите му и чрез тайните, които е заложила в себе си. А ние си мислим, че сме над всичко, че сме победители...

За какво мечтаем и към какво се стремим? Ние не можем да бъдем слепи изпълнители, нито бездушни роботи. Ние сме човеци и непрестанно размишляваме за Смисъла. Павел Вежинов открехва вратата пред любопитството ни, но бърза да ни напомни, че ни предстоят много препятствия, че сигурно ще се наложи да заплатим на висока цена жаждата си по непостижимото. Ще запазим ли нашата стара земя с нашия свиден живот върху нея?

Отговорите са във всички нас, читателю.

В ЕДИН ЕСЕНЕН ДЕН ПО ШОСЕТО

Белият стол нямаше облегало, усещах целия си гръб изтръпнал. Бях стоял тук повече от час и през цялото време той нито веднъж не помръдна в тясното си легло. Може би затова чаршафите му бяха така гладки, сякаш в тях лежеше не човек, а труп.

— Няма смисъл — каза той уморено. — Няма никакъв смисъл в цялата тая история...

Исках да му възразя, но усещах, че нямам сили. Той помълча малко, после продължи без никаква връзка:

— Всичко, което наричаме субективен живот, е всъщност нещо съвсем нереално... Както са нереални облаците, отразени в гладкото езеро. Ако езерото се развълнува и отражението изчезне, това не означава, че са изчезнали и самите облаци... Всичко, което се е случило на неговата повърхност, е смърт без значение...

— И все пак трябва да се живее — отвърнах аз безсмислено.

— Защо?

— Защото така е естествено...

— Сигурно си прав! — отвърна той колебливо. — Естествено, но безрадостно. Излизаш от нищо, съществуваеш и се превръщаш отново в нищо... Друго е, разбира се, ако пристигаше до някаква цел, в която да се осъществи собственият ти смисъл...

Аз замълчах. Голямата бяла стая бавно потъмня, някъде в далечината се чу тътен. Само неговото лице си остана все тъй бяло, с чисти, гладко обръснати бузи, с трепкащи ръждиви клепачи. Той погледна към прозореца и каза тихо:

— Идва буря, трябва да си вървиш...

— Нищо — отвърнах аз. — С кола съм, няма значение...

— Не, не — върви... Пътят ще стане хлъзгав, опасно е...

Наистина като че ли нямаше смисъл да стоя вече и малкото, което с толкова труд бях изградил. Станах и храбро му протегнах ръка, но той се усмихна посърнало и не подаде своята.

— Върви, върви!...

Доктор Веселинов беше в кабинета си, наведен над своите рентгенови снимки. Тая, която държеше в ръката си, кой знае защо, ми напомни на далечна, разсеяна в черния мрак, галактика.

— Има ли напредък? — попита той, без да повдига глава.

— Мисля, че има — отвърнах аз несигурно.

— В края на краищата трябва някак си да го убедите — каза той.
— Операцията е все пак някакъв шанс. Макар и нищожен!...

— Да знам — казах аз.

Едва сега той се поизправи и ме погледна със своите странни очи с цвят на зехтин...

— Сега разчитам само на вас... За негова собствена воля не бива да се говори...

Излязох навън с душа, натежала от болнични миризми и тревоги. Над дефилето наистина се бяха надвесили черни буреносни облаци, но тогава не им обърнах внимание. Къси, нервни вихрушки танцуваха по циментовия двор и заливаха с прахоляци колата ми. Тъкмо потеглих, и закапаха първите капки — едри и силни като летящи куршуми. Едва тогава ми мина през ума, че гумите ми са съвсем изтъркани. Не се тревожех особено — така отпаднал и угнетен се чувствавах след тежкия разговор. Изтеглих колата на заден ход и бавно запъплах по стръмнината.

Бурята ме завари още в първите километри. Беше позакъсняла септемврийска буря, но пълна с грохот и трясъци. Върху предното стъкло се заизливаха такива потоци вода, че се принудих да спра. Отбих внимателно колата на червеникавия банкет и угасих мотора. Дъждът все тъй плющеше, трясъците следваха един след друг. Познавах тия бури в кънтящото искърско дефиле, някога ги обичах. И все пак бях направил добре, че спрях. По асфалта течеше като река черна искряща вода, която от време на време блясваше с мъртвото отражение на мълниите. Оттатък асфалта, без никаква преграда, идваше червената, дъхаща на изпарения пропаст. От мястото си не виждах нейното дъно, но бях сигурен, че там колата ми не би изглеждала по-голяма от детска играчка.

Отворих страничното стъкло и се поотместих от кормилото, за да не ме пръска дъждът. После запалих цигара и се облегнах назад. Чувствах се много гадно в тоя момент, мисълта за смъртта не ме напускаше. Той се беше примирил с нея и това беше най-страшното.

Никак не разбирах какво значи това — да се примириш със смъртта, — нито пък можех да го усетя. Дрехите ми все още издаваха противната миризма на санаториума, чувствувах, че ми се гади. А какво би станало, ако тръгнах внезапно направо към пропастта? Всеки би нарекъл това безумие. А тогава защо да не е безумие всичко, което вършим в своето съществуване? Ето това е може би, което има в душата си моят приятел. Рамената ми леко потрепераха и аз побързах да затворя стъклото.

Най-после бурята като че ли попремина. Все още валеше — слаб дъжд, носен от вятъра, мътен и сив. Отново запалих мотора. Там някъде далече на запад в гъстата маса на облаците навярно се беше отворило малко прозорче, защото асфалтът порозовя. Потеглих бавно по стръмнината, след това постепенно усилих хода. В този момент съвсем бях забравил моите гуми, които така приятно свистяха по наводнения асфалт. Розовината още повече се усили, червеникави изглеждаха дори ниските брезови горички, които растяха по планинския склон.

Не бях изминал може би и два километра, когато за пръв път видях човека. Зърнах го отдалече — вървеше от лявата страна на пътя, леко приведен и унил, съвсем сам сред околната пустотия. Така както го гледах откъм гърба, стори ми се възрастен човек, почти старец. Фигурата му беше суха, раменете охлузени, в мършавата му шия се усещаше напрежението на стария вол, който безнадеждно мъкне нанякъде колата си. Когато наближих съвсем, забелязах, че е облечен в груб, износен панталон и в брезентово яке. На гърба си носеше мръсна, полупразна раница, която висеше на кръста му като зелена, отбрулена от бурята круша. Бях го вече отминал, когато неочаквано и за себе си спрях. Наистина преди години често взимах в колата си случайни хора, но отдавна не бях го правил. Не ми се вярваше да съм станал по-равнодушен, може би малко по-мързелив. Но все пак тогава спрях. Усетих как при внезапния удар на спирачката колата лекичко се подхлъзна, но отново не обърнах внимание. Без да бързам, отворих вратата и погледнах назад към стареца. Всъщност не беше старец, навярно нямаше и шейсет години. Както очаквах, лицето му беше доста мършаво, силно набраздено, почти грубо, като лицата на старите гъбари, които през всичките сезони скитат из тия гори. Човекът ме погледна бегло, но продължи пътя си, навярно не беше помислил, че

спирам заради него. Направи ми впечатление, че не изглеждаше много мокър, навярно се беше прислонил някъде през бурята.

— Качете се! — казах аз. — Стига да съм по пътя ви...

Той погледна със съжаление калните си обуца.

— Ще ви изцапам...

— Нищо, качете се...

Човекът колебливо приближи колата. Обърнах се и му отворих задната врата. Отново ми направи впечатление, че дългополото му яке е почти сухо.

— Благодаря — каза той тихо и седна отзад.

Но не свали раницата си — това също ми направи впечатление. Навярно го беше страх, като слезе, да не забрави в колата своите гъби. Или пък изобщо не се беше качвал в кола, та нямаше и такива навици.

— За къде сте? — попитах аз, колкото да кажа нещо.

Човекът не ми отговори веднага.

— Без посока — отговори той. — Накъдето ме отвее вятърът...

Това бяха простицките думи, но гласът му все пак ме учуди. Такъв обработен и културен глас би могъл да има най-малкото някой бивш гимназиален учител.

— Тъй е по-добре — отвърнах аз. — Защото съм само до Владо Тричков...

— Да, знам — каза човекът. — Вие имате там вила...

— Извинете, да не би да се познаваме?... Аз съм много слаб физиономист.

— А, не — вие сте ме виждали — отвърна той. — Но аз ви видях веднъж с вашата въздушна пушка...

Стана ми неприятно. Наистина преди две години бях купил такава пушка за сина си, но не се успокоих, докато не изтребих врабците из цялата околност. Тоя спомен ми тежеше и колкото повече минаваше времето, толкова повече ме потискаше.

— Да, вярно е — измърморих аз недоволно. — Бяха ме хванали тогава някакви бесове...

Имах чувството, че човекът зад гърба ми се усмихва. Опитах се да го погледна в огледалото за обратно виждане, но той не беше в полето ми.

— Тая страст у хората май ще изчезне последна — отвърна той тихо.

— Коя страст?

— Тая — да се убива.

Гласът му звучеше меко, без никакъв укор.

— Е, много е да се каже убийство — измърморих аз обидено. —
Всъщност това е лов.

— Е, да — лов — съгласи се той. — Но в края на краищата
изчезва някакво живо същество...

Обърнах се и го погледнах. Стори ми се още по-тъжен и унил,
очите му разсеяно гледаха някъде през стъклото.

— Вие да не сте вегетарианец? — попитах аз глупаво.

— Не съм — отвърна той. — Пък и не виждам смисъл. Преди
години измъчвахме конете и застарели, ги давахме на касапите. И все
пак страната беше пълна с коне. Сега ги заменихме с трактори... И
какво спечелиха от това конете? Нищо, разбира се... Може би след
някое и друго десетилетие коне ще има само в зоологическите
градини...

— За съжаление, тъй е — казах аз.

— Наистина за съжаление... Доброто в природата е нещо
безкрайно трудно за определяне...

Никога не бях очаквал такива думи от толкова простичък наглед
човек. И изведнъж ми се стори странно, че досега не бях чул нищо
за него. Ако живееше някъде наоколо, както изглеждаше, как можеше
да остане незабелязан? При всички случаи в тоя човек наистина имаше
нещо загадъчно.

— Вие наблизо ли живеете? — запитах аз.

— Не, не съвсем — отвърна непознатият.

— Стори ми се, че сте излезли наоколо от някаква къща...

— А, не. Защо?

— Ами дрехите ви бяха почти сухи, когато се срещнахме.

— Да, съвсем забравих, че се занимавате и с криминални
истории — отвърна той шеговито.

Това беше наистина прекалено. Аз се обърнах отново, погледите
ни се срещнаха. Стори ми се в тоя миг, че никога досега не бях виждал
такъв спокоен и проникателен поглед. И изведнъж нещо в очите му
трепна.

— Внимавайте! — извика той.

В гласа му нямаше уплаха, аз не се стреснах. И едва в следния миг усетих, че колата се е подхлъзнала. Бързо се обърнах напред. Тъкмо бях започнал да слизам по дълъг и доста стръмен наклон, който се губеше някъде из завоите. Сега колата летеше с все сила надолу без никакво управление. Даже не успях да помръдна. И друг път ми се беше случвало да изпитвам такива мигове на пълно вцепенение. Просто стоях зад кормилото и няхах в себе си нищо — ни страх, ни мисъл, ни предчувствие. Успях само да схвана, че колата излезе от пътя и литна в пропастта.

Именно литна — това като че ли е най-точната дума. Помня, че дори не успях да затворя очи в очакване на страшния удар. И изведнъж забелязах изумен, че вместо да се срине в пропастта, колата изведнъж повдигна нос и плавно като птица полетя над бездната. Аз само държах кормилото, тя направи лек завой, после се върна над шосето и меко, почти неусетно прилепи гумите си на пътния асфалт.

Един миг стоях като вцепенен. И първата ми мисъл беше, разбира се, че сънувам. Но не — по нищо не приличаше на сън. Аз помнех всичко, виждах ясно замърсения асфалт, покапалите листа, водата, която се стичаше по изровения бряг. Видях и птиците, накацали по телефонната жица, съвсем ясно чух далечното свиркане на влак, който минаваше по дефилето. Но по-ясно от всичко друго виждах бездната, вдясно от себе си, и мътните води на реката, разкаляни от бурята. Сън — не, но може би халюцинация? Не, никога не бях чувал за халюцинации в нормално и бодро състояние.

В тоя миг съвсем бях забравил за човека зад гърба си. И изведнъж чух гласа му, все така спокоен и тих:

— Не, няма защо да се стряскате... Всичко, което стана, е нормално и истинско...

Трепнах и се обърнах. Той все така спокойно седеше на мястото си, сякаш нищо не се бе случило.

— Как така истинско?

— Напълно истинско! — отвърна той сериозно. — Вие сте културен човек, нима не знаете как се нарича това явление?

— Там е работата, че не съществува такова явление — отвърнах аз, все още не на себе си. — Или поне никой жив човек досега не го е виждал...

— Не бъдете толкова сигурен... Чували ли сте нещо за левитацията?

— Е, да, разбира се, но това е някаква факирска шмекерия... И освен това надали го правят с леки коли...

Непознатият се усмихна:

— Да, с колата е по-трудно... Но принципът е същият...

— Искате да кажете, че познавате антигравитационните сили?

— Да, нещо подобно...

— Но за това навярно са нужни огромни енергии — измърморих аз недоверчиво.

— Енергиите съвсем не се изчерпват с това, което хората знаят за тях...

Което хората знаят! Какво искаше да каже с тия думи? Нима той не беше човек? Но какво значение имаха всякакви думи, когато фактът си оставаше факт. Пред очите ми все още бяха калните следи на колата, които завършваха до ръба на пропастта. И вместо да бъда там някъде долу, разбит на късчета, аз мирничко си стоях на пътя, само на няколко метра от мястото на невероятния инцидент. Не съм човек с предразсъдъци, бих признал, че съществува и дяволът, стига да го видя с очите си. Но човекът зад гърба ми приличаше на всичко, но не и на дявол.

— Заради мен ли го направихте? — попитах аз отново.

— Не съвсем точно... Но вие се подхлъзнахте заради мен. Ако не бях се качил в колата ви, може би това нямаше да се случи...

Той се обърна назад и добави:

— Хайде да вървим!...

Аз мълчаливо запалих колата и едва сега си припомних, че изобщо не бях я угасвал. След това включих на скорост и бавно потеглих. Ръцете ми все още леко трепереха. Като изминахме тъй стотина метра, аз отново се обадох:

— Всъщност всеки земен човек, какъвто и да е той, тайно в себе си вярва в чудеса... И едва сега разбрах ясно къде се крие причината. То е, защото не може да се примири със смъртта...

— Това не е кой знае какво чудо — отвърна той. — Нито пък е някакво особено благо. Безсмъртието на съзнанието не е проблем на съществуващата и възможна природа. Проблемът е съвсем другаде...

— А къде именно?

— Много искате да знаете — отвърна той шеговито. — Изобщо проблемът е в самото съществуване...

— А вие земен човек ли сте? — попитах аз внезапно.

Той замълча за миг.

— Интересно е да чуя вашето мнение по тоя въпрос.

— Вижда ми се съвсем невероятно — отвърнах аз. — Това, което вие направихте, хората навярно ще могат да го правят след стотици години...

— Оптимизмът е хубаво нещо — отвърна той. — И все пак не вярвам да е толкова скоро.

— Тогава излиза, че сте пратеник на някаква извънземна цивилизация?

— Логично е да мислите така! — отвърна той.

— И не е ли вярно?

— Защо пък, доверявайте се на своята логика...

— А защо не ми отговорите директно?

— Много просто! — каза той. — Мъча се поне формално да спазвам инструкциите, които са ми дадени.

— Да, ясно! — кимнах аз.

Известно време пътувахме мълчаливо, но през цялото време умът ми трескаво работеше. И все пак интересно е колко бързо и лесно човек се примирява с най-необикновените факти, стига веднъж да повярва в тях. А изглежда, че наистина бях повярвал, макар че разумът ми все още се съпротивяваше. Дъждът бе престанал да вали и за пръв път, откакто бе започнала бурята, срещу мен минаха два камиона. Това като че ли ми даде кураж, аз запитах внимателно:

— Всъщност къде отивате?

— Нали ви казах — просто тъй, обикалям...

— Бихте ли ми дошли на гости?

— Защо не? — отвърна той. — Хора като мен няма къде да бързат...

Наближавахме Владо Тричков. Вече се мяркаха хора, край пътя босо момченце водеше на къса връв едра бяла коза. Както винаги, пред ханчето бяха спрели няколко камиона, отвътре се носеше обичайната врява. Свих вдясно от шосето и тесен неравен коловоз ме заведе до вратата на вилата.

— Пристигнахме! — измърморих аз с облекчение.

Слязохме и поехме пеша по пътеката. На дворната врата нарочно му направих път да мине пръв. Вървахме двамата между ниските клони на дърветата, които ни докосваха с влажните си листа. Едри земни червеи, розови и измити от дъжда, бяха плъзнали навсякъде и аз забелязах как той внимателно ги прескачаше. Господи! Колко обикновен човек наистина! Всичко в него беше съвсем земно, съвсем делнично — смачканите му обувки, панталоните от извехтял плат, дори раницата, в която навярно криеше своите необикновени съкровища. Наистина дори насън през ума ми не би минало, че ще срещна точно такъв представител на звездните светове.

В хола той свали раницата си и я сложи до मेкия стол, на който бе седнал. Аз се разположих срещу него. В момента не чувствавах ни смущение, ни безпокойство, ни респект дори, все едно че вкъщи бе дошъл някакъв стар приятел. Вече можех да го гледам право в лицето, макар че надали печелех нещо от това — и то бе обикновено като всичко друго у него. Той си беше точно човек от плът и кръв — от белите косъмчета в брадата му до ръждивите изрусели клепачи. Изведнъж ме обзе неприятното чувство, че съм станал жертва на някаква мистификация.

— Какво ще пиете? — попитах аз.

— Може чаша доматиен сок — отвърна той спокойно.

Наистина имах доматиен сок в хладилника.

— С малко водка?

— Не, чист...

— Знаете ли какво друго имам в хладилника?

— Доста е натъпкан — отвърна той шеговито. — Но освен всичко и една чиния с дребна пържена риба.

Това беше напълно вярно. Бях хванал рибата преди няколко дни в началото на Искрецката река. И сам си я бях опържил, макар да не успях сам да я изям.

— Разгеле! — казах аз зарадван. — Да я донеса ли и нея?

— Не, не, мерси, не съм гладен...

— В края на краищата вие сте като мен от плът и кръв... И сигурно огладнявате...

— Не е точно тъй — отвърна той. — Това, което виждате, е по-скоро чудесна имитация...

— Как да го разбирам?

— Ето така!

Той се съсредоточи за миг, после вдигна дясната си ръка и нанесе с дланта си удар по кръглата масичка, която стоеше между нас. Но вместо да се чуе звукът на удара, ръката спокойно мина през твърдата материя, сякаш беше безплътна. Гледах го смаян. Кой знае защо, това ми направи по-силно впечатление, отколкото невероятната маневра на моята лека кола над бездната.

— Сега видяхте какви странни свойства може да има материята — каза той шеговито. — От нея наистина може да се направи всичко...

— Бях чел някъде — измърморих аз поразен, — че това не може да стане.

— И аз го четох — усмихна се той. — Вие наистина не можете. Както и ние не можем безкрайно много неща. Но във вселената всичко може. Освен да се създаде субстанцията, разбира се. Тя съществува и това я изчерпва напълно...

Аз замълчах, в тоя момент даже и мисли нямах в главата си.

— А какво стана с вашия доматиен сок? — попита той.

Станах и мълчаливо отидох в кухнята. Като отворих хладилника, най-напред видях моите риби. Взех две кутии доматиен сок, две чисти чаши и се върнах в хола. Непознатият все тъй седеше на стола си и гледаше замислено през широкия прозорец. Докато пробивах тенекиените кутии, той все тъй мълчеше, имах чувството, че даже не присъствува в стаята. Най-сетне налях и вдигнах моята чаша.

— Ами да се чукнем!... Макар и с доматиен сок...

— Да се чукнем! — съгласи се той.

Чашите звъннаха, той поднесе своята към изпръхналите си устни. И както ми се стори, изпи я с известно удоволствие.

— Сега ще ви задам един неудобен въпрос — казах аз. — Както разбирам, вие не сте тук, на земята, за да помагате на нашата цивилизация с вашите знания. А тогава защо?... За да ни контролирате?...

— Не, разбира се. Да ви контролираме или да ви помагаме по принцип това е все едно и също нещо — да се месим във вашите работи... Но ние никога няма да направим това. Аз съм тук чисто и просто един обикновен наблюдател и безпристрастен информатор на нашата цивилизация...

Кой знае защо тая декларация не ме учуди.

— Тъй си и мислех — измърморих аз.

Той ме погледна любопитно:

— А защо именно?

— По най-простата логика — отвърнах аз. — Сред безкрайната вселена практически трябва да се осъществяват безкрайно число комбинации на материята. И, разбира се, не може да се допусне, че само тук, на нашата малка планетка, съществува тая единствена комбинация, която се нарича човешко съществуване. Според мен това е съвсем абсурдно.

Той едва забележимо се усмихна.

— Не е ли така? — запитах аз учудено.

— Нищо, говорете...

— Е, добре, нашата цивилизация съществува само няколко хиляди години и въпреки това е една мощна цивилизация. А ако съществуваше няколко милиона години? В кръга на тая логика не е възможно някъде из вселената да не съществуват цивилизации с огромна мощ. За тях не би представлявало никакъв особен проблем и да влязат в контакт с нас. И аз неведнъж съм си задавал въпроса, защо всъщност това не става, защо сме така изолирани и самотни на нашата малка планета?

Замълчах и го погледнах с очакване. Той също мълчеше и бавно, сякаш несъзнателно, поклащаше главата си.

— Трябва да ви кажа, че вашата логика съвсем не е лишена от основания — отвърна той най-сетне. — И въпреки всичко тя е съвсем произволна. Ще ви дам един прост пример. Ако възможностите, както казахте вие, наистина се комбинират, би трябвало да съществува и такава комбинация — една галактика с една човешка цивилизация.

— А защо не? — попитах аз лекомислено.

— Ами тогава пропада и вашата теория за задължителните контакти.

Да, разбира се, той беше съвсем прав.

— И освен това — продължи непознатият — не бива да приписвате на всяко съзнание качествата на човешкото земно съзнание. Би могло да има и такова съзнание, което да се разминава с вашето земно съзнание просто без да ви забелязва или без да ви обръща внимание. Или пък да ви забелязва, но да не лежите по пътя на неговите цели. Нима вие забелязвате мравките, които пъплят из вашата

градина, макар да знаете, че са живи същества? И нима се стараете с нещо да им помогнете в тяхното съществуване?

— Но те нямат съзнание!

— Кой ви каза?... Това не е толкова сигурно, колкото вие си мислите. А може би е по-съвършено от вашето от гледна точка на това, което вие хората наричате развитие. Освен това вие говорите за съзнанието изобщо, в космически мащаб, без да сте в състояние да ми покажете едно негово трайно и общо качество. Би могло да се допусне например, че най-същественото качество на съзнанието е неговата нетрайност. Или пък неговото самоунищожение на определени етапи на развитието му. Така че отпада и вашето основно твърдение за неговото безкрайно усъвършенстване в огромните периоди от време.

— Да, наистина, прав сте — отвърнах аз смутено. — Макар че самият факт на вашето присъствие не говори в полза на такива доводи.

— Сега аз не говоря за фактите, а за вашата логика.

— Тогава наистина бих предпочел да говорим за фактите — казах аз.

Той отново поклати глава:

— За съжаление, точно за това не можем да говорим.

— Но защо? — попитах аз нервно.

— Това бих могъл да ви кажа... Вие сами трябва да постигнете своите знания... И със свои собствени сили да изминете пътя. Защо не можете да си представите, че точно това е смисълът на земното човешко съществуване?

Гласът му беше тих, но дълбок, с някакво особено звучене и на мен за пръв път ми мина мисълта, че това не е точно човешки глас.

— Навярно сте прав — отвърнах аз. — Това, което казвате, мога да си го представя. Но не мога да си представя вашата нравствена същност. В края на краищата вие живеете между нас, виждате нашите страдания, неправдите, насилието, виждате как понякога нещастни и безпомощни се въртим в омагьосания кръг на своето невежество. И в същото време навярно ясно съзнавате, че е толкова лесно да помогнете на всичко, което е добро и справедливо. Но не го правите. Това не загрозява ли смисъла на вашето собствено съществуване?

Той ме погледна някак особено:

— Тогава представете си, че в нашата нравствена същност има много повече разум и по-малко чувства.

— Мъчно ми е да си го представя — казах аз. — Ами вие живеете тука, сред нас. Как може у вас да не предизвикват нравствен ужас някои неща, с които сме свикнали. Войните например. Представете си, че утре нашето човечество се изправи пред ядрено самоунищожение. Нима пак няма да ни попречите?

— Не, разбира се! — каза той твърдо. — Вие трябва сами да изживеете кризата. Ако изкуствено ви попречим, вие няма да придобиете имунитет и следния път ще загинете от още по-страшна катастрофа.

Аз поклатих печално глава:

— Да, логично е!... И все пак не мога да го приема. Защо поне не ни помогнете в страданията, за които не сме виновни?... Спасете ни поне от рака... Или туберкулозата...

— Вече ви казах — отвърна той леко намръщен. — По-умни хора от мен са разбрали какво ви е нужно... И аз нямам право да го променям...

Внезапно една спасителна мисъл мина през ума ми:

— Тогава помогнете поне на моя приятел!... Съгласете се, че един-единствен случай на намеса съвсем не може да промени историческия път на човешкото развитие.

Той се облегна мълчаливо назад. И ми се стори, че в тоя момент се колебаеше.

— Не, нямам право да сторя това! — каза той леко намръщен.

— А на мен защо помогнахте?... Защо ме избавихте от смърт?

— Защото си въобразих в момента, че за това ще бъда виновен аз... А естествено аз нямам правото да бъда виновен.

Изведнъж ме обзе чувство на безнадеждност, аз замълчах. Мълчахме и двамата. Навън се беше вече стъмнило, но в стаята беше все тъй светло, с естествена и ясна дневна светлина. Колкото и странно да беше това, тогава то не ми направи никакво особено впечатление.

— И все пак вие се намесвате в земните работи — казах аз. — Аз ще напиша всичко това, което днес ми се случи.

— Това не е никакъв проблем — усмихна се той. — Само за един миг бих могъл да излича от ума ви всичко, което не искам да си припомните.

— Наистина ли ще го направите? — трепнах аз.

— Не, разбира се... Пишете каквото искате... И без това никой няма да ви повярва...

— Може би няма да повярват на случката... Но ще повярват на истините, които тя съдържа.

— Тия истини са отдавна известни на хората — отвърна той. — Аз не съм ви открил някаква нова Америка...

Това бяха последните му думи, които си спомням. Събудих се на разсъмване. Бях спал с дрехите си на креслото, на което снощи седях. Или по-скоро на това място съм бил приспан. Непознатият ме бе завил с едно леко одеяло и, разбира се, беше изчезнал. Но аз всичко помнех, той не бе посегнал на паметта ми. Станах и отворих прозореца. Слънцето още не се беше показало над насрещните върхове, но целият двор пред мен беше потопен в нежна светлина. На дъното на двора като малки бели планети светеха хризантемите. Беше тихо, нито един лист на дърветата не се поклащаше. Само росата едва забележимо блестеше със своя все още мътен бисерен блясък. Не зная в какъв свят живееше той, но нашият беше наистина неизмеримо красив. И може би това беше единствената награда тук за самотата му.

Няколко дни живях като насън. Работех, разбира се, но всичко, което излизаше на белия лист, ми се струваше постно и безвкусно като трева. После оставих работата и започнах да чета. Но и това не помагаше. Най-сетне в неделя запалих колата и бавно я спуснах надолу по тесния коловоз. Излязох на шосето и завих наляво — в посоката на санаториума, макар да не исках да мисля за това. Колкото повече напредвах, толкова повече растеше в мен треската, усещах как коленете ми неуловимо потрепват. И въпреки това все по-силно натисках газта, колата летеше на старите си изтрити гуми. Скоро минах край мястото, дето се беше случила катастрофата, но не спрях. В тия мигове вътрешното нетърпение просто ме изгаряше.

Дори не помня как съм пристигнал до санаториума. Почуках на бялата врата на доктор Веселинов и влязох, без да дочакам отговор. Както винаги, лекарят седеше на своето обикновено място с рентгеновите снимки в ръка. Той гледаше право към мен, лицето му бе смаяно.

— Стана нещо невероятно! — каза той с глас, който едва разпознах.

Почувствувах как огромно облекчение се разля като чужда кръв в жилите ми.

— Тъй ли? А какво именно?

— Вашият приятел оздравя.

— Как тъй — оздравя? — учудих се аз лицемерно.

— Ами чисто и просто оздравя. Ето ви снимките — сякаш никога не е боледувал от нищо... Имам чувството, че дробовете му са напълно възобновени...

Не погледнах неговите снимки, беше съвсем излишно.

— Това не може да бъде! — казах аз. — Навярно сте объркали снимките...

— Как не може да бъде, като е факт! — отвърна той раздразнено. — Това са втори снимки, всичко беше извършено под мой личен контрол.

Намерих за благоразумно да замълча. Той ме гледаше все тъй смаяно, мигаше глупаво с опърлените си клепки.

— Още утре ще направя научно съобщение! — каза той разпалено. — Моите колеги ще се шашнат.

— Няма да правите никакво съобщение — усмихнах се аз.

— Защо? — трепна той.

— Защото не може да бъде научно — отвърнах аз. — Вие чисто и просто ще съобщите един факт, който не можете да обясните...

Той се понамръщи, но замълча.

— И второ — което е по-важно, — дори да съобщите тоя факт, бъдете сигурен, че никой няма да ви повярва.

— Как няма да ми повярва! — каза той троснато. — Та това са снимки...

— Глупости, снимки... Вие сте виждали поне двацет снимки на „летящи чинии“, но нима им вярвате?

Той отново започна да мига глупаво:

— Е, да, но... насреца аз пък имам оздравял човек...

— Бъдете сигурен, че и това няма да ви помогне...

— Вие не вярвате ли? — попита той рязко.

— Разбира се, че ви вярвам... Но другите няма да ви повярват. Та вие сте научен работник, нима не разбирате, че това не може да стане. Всички ваши колеги ще си помислят, че или сте луд, или пък

мошеник... При това второто е по-вероятно и заедно с това и по-неприятно.

Едва сега той престана да мига, изглеждаше напълно изтрезнял. Скрито го наблюдавах как мълчи и размисля, как здравият му, суров ум просто пращи под якия череп.

— Знаете ли, че вие сте напълно прав! — каза той с облекчение.
— Ами, разбира се, един факт не е никакъв факт...

— Къде е сега той?

— Кой? — запита той разсеяно.

— Моят приятел...

— Ами стана, разбира се... Преди малко се разхождаше из парка.

Само няколко крачки ме делеаха от отворения прозорец. Веднага го забелязах — стоеше прав край един от декоративните храсти и държеше в ръка нещо беличко, съвсем прилично на птиче яйце. Той го разглеждаше съсредоточено, от време на време нещо човъркаше с нокът.

— Какво правиш там? — извиках му аз от прозореца.

Той трепна и се обърна. Лицето му съвсем не приличаше на онова, което бях оставил преди няколко дни.

— Нищо — отвърна той смутено.

— Какво държиш в ръцете си?

— Охлюв...

— Веднага да го оставиш на мястото му — казах аз раздражено.

— Чуваш ли?

— Защо?

— Защото аз ти казвам!... Хайде, по-бързо!...

Без да спори повече, той се обърна и започна внимателно да закрепва охлюва върху едно от клончетата на декоративния храст. Но когато вдигна ръка, охлювът се изгърколи и падна на земята. Той се наведе.

МОЯТ ПРЪВ ДЕН

Тоя звук — тъмен, дълбок и нежен — беше първото нещо, което достигна до моето помътено съзнание. Той беше толкова жив и в същото време толкова чужд и далечен, че неволно почувствувах как сърцето ми потрепера и се сви. Или не — може би това не е звук, това е глас! Тая мисъл съвсем ме обърка... Глас ли — как може това да бъде глас?... И всъщност кой съм аз, къде се намирам?...

Отворих очи — ослепителна светлина! И веднага болезнено ги затворих... Какво става с мен наистина?... Струваше ми се, че излитам от някаква бездна, раздробен на хиляди късчета — като безброй въздушни мехури, които блестят и се носят в тъмната синева на дълбините към далечната водна повърхност. Моята мисъл вече работеше, но все още нямаше нито минало, нито бъдеще. Чувствувах се неизмеримо слаб, всичко в мен сякаш кипеше...

Но изведнъж разбрах и отново отворих очи. Сега светлината не ми се стори така ослепителна. Сега всичко над мен беше бляскаво синьо — ярка, жива синева, която дотогава не знаех, че съществува в природата. Миг след това едва ли не ослепях — така невнимателно бях погледнал в тяхното слънце. Нашето слънце е огромно, бакъреночервено и обхваща грамадна част от хоризонта. Нашето небе добива тъмния цвят на индигото едва в минутите след залез слънце. А това небе над мен сияеше и самият въздух сякаш трепереше и излъчваше светлина. Дъхът спря в устата ми, почувствувах отново силен шемет, сякаш някаква огромна сила ме залюля и запокити в безкрая. За мигове просто губех съзнание и все пак чувствувах някаква необикновена лекота и опиянение.

Когато всичко това премина, отново внимателно се огледах. Лежах по гръб на малък хълм в сред ниска, яркозелена растителност. Чудни бели цветенца клатеха край мен нежните си главички. Хълм, небе, сияещо слънце — знаех, че ще видя точно това, и все пак ми беше безкрайно трудно да повярвам, че то наистина съществува... Дълго ли бях лежал в безсъзнание? Погледнах часовника си —

единствената вещ, която носех от моя неизмеримо далечен свят. Всичко на всичко единадесет минути.

И тогава отново чух този дълбок и тъмен звук, който никога вече няма да се изличи от моето съзнание. Не, това не беше звук — това наистина бе глас на живо същество, първото на тая чужда планета. Но може ли да бъде глас на човек?... Чувствувах се много несигурен този миг... Не, положително не!... Мисълта ми работеше с бързината на най-съвършените кибернетични машини. В цялата галактика нямаше друга звезда, която по условия на живот да прилича толкова много на моята загубена в безкрая Дриа. Аз знаех, че тука има напреднала човешка цивилизация, макар и много по-млада от нашата, но по всяка вероятност много подобна. Това не можеше да бъде глас на човек, по всяка вероятност беше глас на животно.

На нашата планета няма животни освен тия, които живеят в моретата. По-право имало е преди хиляди години, но постепенно са изчезнали. Все пак ние познаваме животните. Преди да напусна Дриа, в моята памет бяха запечатани хиляди образи на животни и хиляди звуци, безброй страници от нашето историческо развитие. Докато небето блестеше в очите ми, аз трескаво търсех истината. Да, разбира се — това не е глас на звяр, това е глас на някое от така наречените „домашни животни“. Изведнъж почувствувах как сърцето ми тревожно се сви. Домашно животно — само това ми липсваше! Ако е така — тяхната цивилизация е навярно все още в най-ранна възраст... Усетих, че отново ми се завива свят. Ако е така — каква надежда за връщане?... Навярно по-далечна и по-невидима от моята загубена в пространствата Дриа.

Но вече нямах друг изход, освен да проверя всичко с очите си. Аз се изправих или по-скоро подскочих като някаква детска играчка във въздуха. Да, съвсем бях забравил, че тука силата на гравитацията е много по-малка от нашата. Отново ме обзе лек шемет и някакво особено трескаво състояние на духа. Като се усмигнах неволно, аз се запътих с дълги, весели скокове по посока на непознатите звуци. Естествено там, където има домашни животни, не може да няма и хора.

По-късно разбрах колко лекомислено е било това предположение. Всъщност нищо около мен не говореше за присъствието на човешка цивилизация. Докъдето ми стигаше погледът,

аз виждах само безкрайни зелени гори, тук-таме пресечени от искрящи горски поляни. И никъде дом, никъде път, никъде ни най-малка следа от нещо, изработено от човешка ръка. Даже тревата, която газех, изглеждаше така девствена, сякаш никога не е била тъпкана от крака на човек или животно. На необитаема планета ли се бях озовал? Това би трябвало да ми подсказе разумът. Но в тоя момент аз не го вярвах и все тъй — опиянен от блясъците, от чудесния въздух, от собствената си лекота — се носех надолу по хълма.

Пък като че ли нямаше много време за размисъл и душевни терзания. Едва бях изминал половината път до близката горичка и съзрях между дърветата бели стени, а над тях гладък, зелен покрив. Това беше дом несъмнено, от тия домове, които са строили и у нас преди много хилядолетия — малки, еднолични къщички за самотни хора. Но и това откритие за назадничава цивилизация в тоя миг особено не ме разтревожи. Без повече да разсъждавам, аз със същото весело лекомислие се упътих към къщата.

Много по-късно разбрах на какво се е дължало това непонятно състояние. Тогава аз съм бил просто пиан. На нашия език тая дума съществува само като медицинско понятие. Аз съм бил пиан от особения състав на въздуха. Но тогава не съзнавах това и смело нахлух в обраслото с цветя и чудни растения дворче на малката къща. Почти се губех сред огромните, прекрасни цветя, задавен от аромата им, с мъка си проправях път напред. В своето весело безумие като че ли не очаквах нищо особено да се случи. И внезапно се спрях.

На двайсетина крачки от мен, по откритата веранда на къщата, се движеше бавно живо човешко същество.

Дълго го гледах като втрещен, с широко отворени очи. Моето странно настроение започна да излита от мен като лек газ, сърцето ми силно затуптя. Всички комбинации на материята са се осъществили в безкрайната и всеобемна вселена. Всички възможни сплави са отдавна известни. Дори материята и антиматерията са се срещали неведнъж в безумни космически катастрофи. Но това се случваше за пръв път — да се срещнат две човешки същества — от Дриа и от третата планета на малката звезда Тирон.

Впрочем все още не бяха се срещали, все още го виждах само аз. Това беше твърде едър човек, навярно мъж, защото по главата му растяха дълги косми — явен признак на още много млада човешка

раса. Лицето му беше светло, неочаквано красиво и както ми се стори — добро и умно. И дрехите бяха леки и красиви — по формата на тялото. Той не знаеше, че го наблюдавам, това беше недискретно от моя страна. Като превъзмогнах вълнението си, аз мълчаливо излязох на свободното пространство. И точно в тоя миг, привлечен може би от лекия шум, човекът се обърна и ме погледна. Много ясно забелязах учудването в погледа му, което бързо се сгъсти и се превърна в смайване.

— Какво търсиш тук, момченце? — попита човекът гласно.

О, колко добре разбирам сега неговото удивление!... Пред себе си той виждаше същество, съвсем подобно на него и все пак различно. Наистина по ръст в очите му аз приличах на тъничко стройно момченце. В това, разбира се, нямаше нищо чудно, но не мога да си представя как е възприел тогава лицето ми — кръгло и оранжево, без нито един косъм на гладката като полирано дърво глава.

— Не съм момченце! — отговорих аз също така с гласа си. — Аз съм човек... Аз съм човек от друга планета.

Много добре знаех, че той няма да разбере думите ми. Все пак аз се надявах, че ще възприеме мислите и ще ги превърне в образи. Човекът ме погледна съсредоточено.

— Моля, повторете! — каза той тихо и сериозно.

Аз повторих бавно същата фраза. Тоя път човекът ме разбра, зениците му се разшириха още повече.

— Как от друга планета? — каза той с недоумение. — Как сте попаднали тук!

Отдъхнах си. Очевидно директният телепатичен разговор, без външен посредник, беше известен на хората от тая планета.

— Не знам дали ще ме разберете — отвърнах аз. — Аз не съм прилетял тук с космичен кораб... Аз съм преодолял пространството чрез неговото унищожение... Може би знате нещо за постигането на нула пространство?

— Да, разбира се...

— И си служите с него? — трепнах аз.

— Засега само при лабораторни условия.

— Но това е отлично! — възкликнах аз развълнуван. — Това съвсем не е малко!...

Човекът не сваляше от мен своите любопитни очи. Колкото и да изглеждаше странно това, което говорех, външността ми го потвърждаваше напълно.

— Но защо стоите там? — каза човекът. — Елате тук, не се плашете от мен...

Аз доверчиво приближих. Все още се намирах в това весело опиянено състояние на духа, което не разбирах.

— Вие сте първият човек, когото срещам на тая планета — казах аз.

— Тъй ли?... Наистина съм поласкана...

— Вие сте жена? — попитах аз учуден.

— А вие какво си помислихте? — усмихна се тя.

— О, моля да ме извините — казах аз сконфузено. — У нас наистина външната разлика между мъжа и жената е едва забележима... И все пак не е любезно да се прави такава грешка.

— И у нас също... Но вие сте мъж, предполагам?

— Да, разбира се — отвърнах аз. — Не бива да очаквате, че на такава опасна разходка ще пратим за пръв път жена.

— Как се казвате? — запита тя.

— Казвам се Лен.

Моята събеседница весело се разсмя.

— Наистина интересно! — отвърна тя. — А аз се казвам Лена!...
Наистина интересно!...

Лена ме погледна с хубавите си дълбоки очи и отново попита:

— А къде се намира вашата планета?

— Трудно ми е да ви обясня... Освен ако ми покажете някой звезден атлас.

— Да, разбира се — каза Лена. — Елате с мен...

Естествено, нашият разговор беше доста бавен, с повтаряне на думи и цели изречения, но все пак се разбирахме. Тя ми направи път и аз влязох в нейния дом. Един поглед ми беше достатъчен да разбере, че техните малки, смешни домове са наредени с повече вкус от нашите. Дори визиекранът, който заемаше едната стена, преливаше в красиви метални отблясъци. Тя ми даде атласа, но не беше толкова лесно да се справя с него. Както трябваше да се очаква, трите най-вътрешни планети на нашата система липсваха на картата, но Дриа

съществуваше — мъничка, безименна планетка, наречена с първата буква на някаква тяхна древна азбука.

— Ето това е Дриа — казах аз. — А как наричате вашата планета?

— Земя — отвърна тя.

Това беше наистина интересно — Дриа също не е име, а означава земя — твърдината, върху която са живели през хилядолетията нашите деди. Докато ѝ обяснявах това, погледът ми попадна върху някакъв доста познат на вид предмет върху стената.

— Това е календар? — попитах аз.

Да, това наистина беше календар, но аз разбрах тяхната земна година едва когато ми обясни системата на цифрите. Всъщност тая система е съвсем като нашата, само че ние означаваме с различен знак всички цифри до сто. Все пак годината ми се видя съвсем малка като брой — 2680-а. Аз запитах.

— Всъщност това е условно леточисление — отвърна тя, — което ние наричаме нова ера... Но и това название е условно. Нашата истинска нова ера е започнала много по-късно — когато назряха условията да се премахнат обществените класи...

— Значи, и вие сте минали този кошмарен период? — усмихнах се аз. — С кървави войни и революции?

Тя ме погледна някак особено.

— Да, той наистина е кошмарен — отвърна тя. — И все пак ние не се срамуваме от него. Напротив, непрекъснато се връщаме натам, защото е бил пълен и с героични подвизи...

Това не ми беше съвсем ясно. Какъв смисъл човечеството да се връща към своите кошмари?... Дори това, което тя нарече с почти забравената дума „героизъм“, е доста примитивна и кошмарна проба на човешката личност. Но сега не ми се искаше да се задълбочавам в това, трябваше да науча най-важното.

— Както разбирам от думите ви — започнах аз, — вие тук имате развита човешка цивилизация... Но къде е тя?... Аз не видях нито хора, нито градове, нито пътища... И изобщо нищо не видях освен девствени гори и полета...

Тя отново се усмихна със своята мила, добра усмивка. И интересно, макар да бях само няколко минути с нея, вече не ми се

виждаше толкова едра и груба. Сега я чувствавах точно такъв човек, какъвто бях и самият аз.

— Цялата ни промишлена и енергетична база е под земята — отвърна тя. — Над земята имаме само земеделие и скотовъдство...

— Нима не употребявате синтетични храни? — попитах учудено аз.

— Произваждаме, но все по-малко и по-малко се търсят — отвърна тя. — Със синтетичен фураж храним само животните.

— И убивате бедните животни?... Но това е ужасно!...

— Наистина е ужасно — кимна тя. — Но така е... Тая тенденция, след като беше изчезнала съвсем, се появи и се усили през последния век. И ще ви кажа също, че е доста развит и ловът, и при това с древни оръжия — като се почне от обикновения лък, та до старото огнестрелно оръжие от миналото хилядолетие.

Просто не вярвах на ушите си.

— И нямате градове?

— Жилищни градове отдавна нямаме... Имаме само административни, научни и културни центрове, но в тях почти никой не живее... Цялото население на земята живее всред природата, която ние с много труд успяхме да възстановим в целия й доисторически блясък... Но сега ще ви покажа...

Тя стана от мястото си и с лека походка отиде до малкото командно табло, което едва сега забелязах в единия от ъглите. Едно зелено копче хлътна под пръста ѝ, визиеокранът за миг оживя. Веднага разбрах, че изображението при тях не е така технически съвършено като нашето, но все пак качеството му е задоволително. Някакво мощно съоръжение се появи пред очите ми — нещо, което приличаше на енергоцентра.

— Вие сте прав — каза тя. — Това е тремоядрена енергоцентра... Ние имаме в изобилие енергия — дори повече, отколкото практически ни е нужна.

Тук-там в основата на гигантския комбинат се мяркаха дребни човешки фигури, съвсем малко на брой.

— Това са работи, разбира се — каза тя. — Те вършат почти всичко, свързано с производството...

Естествено, така е и при нас. Следната картина отново ме учуди. Това беше някакъв необозрим завод, но производството ми се видя

много странно — напомни ми най-старите векове на нашата ера...

— Това е... това е... — заекнах аз, защото думата все не идваше на устата ми.

— Това е завод за спортни съоръжения — усмихна се тя. — Това са велосипеди... А това са особен тип спортни коли с мотори с вътрешно горене... Такива, разбира се, отдавна не употребяваме в практическия транспорт, но те имат спортна стойност — като копието например, което е една от най-популярните атлетически дисциплини...

— Мда... — измънках аз неуверено.

Още половин час гледах картини от земното ежедневие — толкова подобно и все пак толкова различно от нашето. Техните космодроми и космически кораби бяха като детска играчка в сравнение с нашите, техните вътрешни транспортни средства ми се сториха все още груби. Но имаше неща, които у нас отдавна не съществуват — безкрайни пшенични полета, животновъдни ферми, резервати за диви животни, масови спортни игри. Особено привлече вниманието ми едно спортно състезание с велосипеди — беше удивителна гледка на човешката сила и красота. Това, което преди малко ми се беше сторило като детска приумица, сега се изпълваше със смисъл и съдържание. Неприятно впечатление ми направиха само примитивните, бих казал дори, дивашки крясъци, с които публиката придружаваше това увлекателно зрелище. Най-после екранът угасна. Останах дълго време дълбоко замислен.

— Вашата планета е наистина чудна! — обадох се аз най-сетне. — В нея по много странен начин съжителствуват най-примитивни и най-модерни форми на живот... Никак не разбирам смисъла на тая работа...

Тя седна срещу мен все така лъчезарна и усмихната:

— Това моят мъж по-добре ще ви обясни.

Погледнах я смаяно:

— Мъж ли? Та у вас, значи, все още съществува брак?

— Не точно така — поклати тя глава. — Бракът като юридическа форма е изчезнал още преди 500 години. Но от стотина години насам моногамната форма на съжителство се развива все повече и повече... Нима не е така при вас? — запита тя любопитно.

— Не, разбира се... У нас всеки живее сам.

— Тъжно е човек да живее сам — каза тя убедено.

— Но това е една естествена почивка — казах аз. — Иначе ние живеем с милиони на едно място...

— Според мен това е още по-голям повод за самота — отвърна тя и ми се стори, че лицето ѝ стана тъжно.

— Не, не ви разбирам — казах аз. — След всичко остава да чуя, че и децата си раждате сами?

— Да, разбира се...

— Но това е съвсем безсмислено! — възкликнах аз.

— Нашите учени твърдят, че децата, родени при изкуствени условия, са лишени от редица извънредно важни човешки качества...

— Значи, вашите учени всъщност не са никакви учени — казах аз. — Ние сме в състояние да привнесем в нашите зародиши каквито качества си искаме — дори известни познания за живота — като говор, условни рефлексии и др.

Тя поклати бавно глава:

— Не, ние пробваме това... Отгледаните по този начин приличат доста на нашите роботи. Те наистина превъзхождат обикновените деца по някои качества на ума, но са в същото време с куха и празна душевност...

— Душевност — измърморих аз. — Това не е научно понятие.

— Наистина поговорете с моя мъж — каза тя. — Мисля, че с него ще се разберете много по-добре...

— Но къде е той — попитах аз нетърпеливо.

— Тука наблизо е...

Тя взе от масата малка кутийка. Забелязах, че погледът ѝ стана много по-топъл и нежен.

— Мишел, чуваш ли ме? — попита тя.

Кратко мълчание, после кутийката отговори:

— Да, мила...

— Мишел, имаме гост...

— Гост ли? Какъв гост?...

В гласа му не се чувствуваше никакъв възторг. Тя се усмихна:

— Странен гост, Мишел... От друга планета...

Отговорът се забави няколко мига:

— Сериозно ли говориш?

— Напълно сериозно, Мишел...

И тя му обясни с няколко думи как съм попаднал тук и как изглеждам. Невидимият човек отново замълча, явно съобразяваше нещо.

— Много интересно — измърмори той. — Моля ти се, прати го веднага при мене...

Тя ме погледна с усмихнатите си очи:

— Мисля, че не е много любезно, мили... Човекът е дошъл от толкова далече... Защо не дойдеш ти?

— Защото, миличка, рибата тъкмо започна да кълве... Хайде, извини ме по някакъв начин и го прати...

— Добре — каза тя и изключи малкия апарат. Погледът ѝ отново се отправи към мене. — Мисля, че и за вас тъй ще бъде по-интересно — добави тя.

Когато излязохме на двора, до слуха ми — тоя път още по-ясен и изразителен — отново достигна протяжният, тъжен звук. Аз трепнах.

— Моля ви, мога ли да видя животното?

— Разбира се — каза тя и ме поведе.

Както очаквах, то живееше в малка къщичка недалече от дома. Беше много едро, с красиви извити рога, комай страшничко. Но когато се обърна и ме погледна с грамадните си кротки очи, отново почувствувах как сърцето ми се сви в някакво странно и непознато чувство.

— А къде е детенцето ѝ? — попитах аз.

— Телето ли? При мене е... Ще го къпя.

Просто нямах сили да откъсна погледа си от това прекрасно животно, толкова силно и толкова добро в същото време. Наистина в какъв тъмен период на нашата Дриа са позволили да се загубят тия чудни представители на живота?

— И вие имате сили да убивате тия същества? — попитах аз изумен.

— Не, точно тия никога не убиваме...

— Ако не точно тия, то подобните им...

Лицето ѝ изведнъж помръкна.

— Моля ви да не говорим повече за това — каза тя тихо.

След малко Лена ме заведе до малка пътечка, която се спускаше в лек наклон между огромни, стари дървета, най-големите, които бях виждал досега. Докато слизах сам надолу, усещах едно неясно чувство

за опасност — много по-тъмно и тревожно от всичко подобно, което бях чувствувал досега. Плашеха ме неща, на пръв поглед съвсем прости и естествени — плашеше ме тишината, глухата самотност на леса, здрачът, който се утаяваше под гъстите клони на дърветата. Струваше ми се, че всеки миг оттам може да изскочи някакъв див звяр, да прелети като огромна страшна мълния, да впие зъбите си в плътта ми. Наистина какво ставаше с мен, някакви прародителски инстинкти ли се бяха родили в дълбините на душата ми?... Най-странното беше това, че тъмното чувство за опасност бе съпроводено с особено усещане за дълбока удовлетвореност — сякаш всичко беше точно така, както трябваше и да бъде.

За моя радост пътеката скоро се разшири, дърветата станаха поредки, светлината — по-ясна. Още няколко крачки, и пред очите ми като гигантско живо същество протегна мощната си снага реката. Почти едновременно с нея аз съзрях и втория човек.

Трябва да си призная сега, че в тоя миг той ми направи по-силно впечатление от жената. Неволно спрях и го загледах втренчено. За какво всъщност ми напомняше той? Може би за античните богове от най-далечните и тъмни суеверия на нашата планета. Беше много едър, със силно развита, малко груба мускулатура, със солидна глава върху могъщите плещи. В ръцете си той държеше тънък прът с едва видим конец на края, който, леко опънат, се губеше под тъмната повърхност на водата. Да, той наистина ловеше риба — подобни фрески има стотици из античните галерии на Дриа. Докато го гледах тъй — неподвижен, — отново усетих неясното чувство на страх.

— Не се плашете, другарю! — обади се внезапно той, без да откъсва поглед от своята въдица. — Елате насам!...

Гласът му беше много плътен, но мек и приятен.

— Та аз не се плаша! — измърморих обидено.

Точно в тоя миг кордата му леко потрепера, след това се успокои. Едва сега човекът обърна глава и ме погледна. Погледът му беше толкова силен и пронизителен, че замръзнах на мястото си като парализиран.

— Виждате ли, че се плашите? — усмихна се той. — А трябва да се чувствате като у дома си... Моля, седнете...

Някак автоматично се отпуснах на земята, без да имам сили да откъсна поглед от лицето му. Беше наистина много силно мъжко лице,

космите на главата му бяха съвсем черни, но очите — ясносини като небето.

— Как се казва вашата планета? — запита той, след като ме разгледа доста безцеремонно от главата до петите.

— Дриа — отвърнах аз покорно като ученик.

— Сигурно сте знаели нещичко предварително за нашата мъничка, скромна Земя? — попита той.

— Да, разбира се... Ние дълго и внимателно сме я изучавали. И бяхме сигурни, че ще намерим тук развита цивилизация.

— Предполагам, че са ви изпратили при нас с добри намерения?

— Какво говорите? — възкликнах аз. — С най-добри — като рядък случай на планетна взаимопомощ... Ние предположихме, че нашата цивилизация е няколко хилядолетия по-стара от вашата... И искахме да съкратим процесите на вашето историческо развитие.

Той не отговори веднага, но в погледа му се появи за миг някакво вълнение, което бързо угасна.

— Чудесно! — каза той. — Но смятате ли, че това е по силите на един-единствен човек?

— Разбира се, че не!... Ние искаме да ви помогнем чрез знанията, до които още не сте стигнали... В моя ум са запечатани като в най-фина кибернетична машина буквално хиляди томове в областта на химията, физиката, биологията, медицината и всички други науки.

— И бихте могли всичко това да възпроизведете?

— Да, в най-големи подробности... И без никаква грешка...

Той отново ме прониза със силния си поглед, но сега в тоя поглед имаше доста солидна доза уважение.

— Признавам, че земните хора нямат тия качества на ума — каза той. — И излиза, че вие сте най-ценното живо същество на Земята...

Внезапно в погледа му се мярна тревога.

— А вярвате ли, че вашият организъм е защитен от бактериалния живот на нашата планета? — запита той бързо.

— В това отношение можете да бъдете напълно спокоен — отвърнах аз. — Ой, какво е това?

Докато се мъчех да подтисна своя вътрешен трепет, той с бърз поглед обхвана реката.

— Водна змия... Съвсем безобидно животно...

— Но защо е толкова малка?

— Напротив, това е един чудесен екземпляр...

— Какво държи в устата си?

— Жаба...

— Не сме имали такова животно — казах аз.

— Странно — отвърна той и в гласа му се усещаше някакво съмнение. — А някои наши учени сериозно смятат, че от някаква подобна животинка е произлязъл човешкият род... Но признайте си, това животно не ви ли изплаши?

— Да, наистина... мъничко...

Той се усмихна:

— Ето, виждате ли?... Тоя страх като много силна душевна травма е останал може би от най-първичното ни съществуване — когато змиите са ни гонили и закусвали с нас в тъмните водни бездни...

Отново почувствувах как потреперам вътрешно. Колкото и абсурдна да беше тая мисъл, тоя миг тя не ми се стори така невероятна. И тъмната, непрозрачна маса на водата, и гъстите клони на дърветата, надвесени над нея — цялата глухота и тайнственост на тая първична природа, всичко правеше думите му някак особено близки и понятни. През това време змията, като се плъзгаше леко върху водната повърхност, излезе на брега и се скри в храстите.

— Може би трябваше да помогнем на нашия предшественик — казах аз неуверено.

— Наистина! — трепна той. — Е, не е късно!...

Човекът остави пръта и с неочаквана за неговата фигура пъргавина се затича към храста, където бе изчезнала малката змия. И у нас, на Дриа, има змии — много редки екземпляри наистина, които понякога учените откриват в дълбините на моретата. Но те са огромни в сравнение с това дребно, тънко животно и освен това...

В тоя миг се случи нещо необикновено. Внезапно кордата силно се опъна, върхът на пръчката потрепера и самата тя бавно се хлъзна към реката. И досега не мога да осъзная какво съм почувствувал в тоя миг, но преди още някаква мисъл да мине през ума ми, протегнах ръце и залових здраво края на пръчката. Като че ли ме прониза ток — така силно беше вътрешното сътресение. Като че ли само за едно мигновение престанах да бъда човек, като че ли се превърнах в просто продължение на вещта, която държах в ръцете си — трептах заедно с

нея и заедно с нея в ням ужас отивах към реката. Исках да я пусна, а не можех, цялото ми същество изпитваше едновременно и дълбок потрес, и някаква неопишуема наслада. Най-после над цялата тая гама от сложни чувства надделя страхът.

— Мишел! — извиках аз.

И внезапно се разгневих, запънах крак в някакъв корен, силно дръпнах пръчката. Живото същество на другия край на конеца, изглежда, се сепна от това рязко движение, защото за няколко мига напрежението олекна.

— Мишел!

Чуха се бързи стъпки, Мишел дотича разтревожен, но като видя в какво се състои работата, някак прекалено високо и неуместно, както ми се стори тогава, се разсмя.

— Няма нищо страшно! — каза той. — Ей сега ще я извадим!...

Мишел взе пръчката от ръцете ми. Едва сега забелязах, че е снабдена с най-проста макара, която той започна бавно и методично да навива. Но рибата се съпротивляваше героично и постепенно симпатиите ми преминаха на нейна страна. Аз виждах как опънатата до скъсване корда шари по водната повърхност, как се мята наляво и надясно — усещах по движението на водата яростната съпротива на рибата. Само за миг той обърна към мен глава и каза с променен глас:

— Голямо парче!... Скоро не съм ловил такова!...

Лицето му бе почервенияло, изглеждаше, че той сериозен човек най-искрено се вълнува от своята детска, варварска игра. Но имаше ли смисъл да му се присмивам, когато и аз преди малко представлявах такава жалка картина.

Когато най-сетне той домъкна рибата до самия бряг, аз се уверих, че наистина размерите ѝ са солидни — по големина и по тежест тя навярно беше по-голяма дори от мене. Виждах много ясно как безпомощно отваря грамадните си уста, как с последни усилия се мъчи да се откачи от фаталната кука. Жалост сви сърцето ми, но човекът редом с мене изглеждаше в тоя миг съвсем безмилостен. Той се обърна и ме погледна:

— Дръжте се малко!... Не се страхувайте, няма нищо опасно!

Първият ми порив беше да му откажа възмутено, но след това някаква непонятна сила сякаш ме хвърли към него. Аз хванах здраво дръжката и отново сякаш ме разтърсиха хиляди мълнии, всичко в мен

закипя. Не можех да разбера в тоя миг кое чувство е най-силно — едновременно се презирах и боготворях, плачех и безумно се наслаждавах. През това време Мишел грабва една мрежа, закрепена върху металическо колело, и нагази водата. Рибата, изглежда, се уплаши от него, дръпна се силно, аз полетях, проснах се с целия си ръст на земята и... изпуснах пръчката.

Когато успях да се съвзема, разбрах, че грешката ми не е била фатална. Мишел тържествено излизаше от реката, в мрежата му конвулсивно се мяташе голямата риба. Отново ме обзе отвращение.

— Пуснете я! — извиках аз. — Много ви моля да я пуснете!

Той ме погледна разколебан, въздъхна и направи жест да я изсипе обратно във водата. Лицето му беше безкрайно огорчено.

— Не, не!...

Тъй — по мое желание — рибата остана на брега. След това дълго я разглеждахме — аз с трепет, той с едно спокойно удоволствие, което ми беше безкрайно неприятно. Мишел побърза да ме успокои.

— Това е сом! — каза ми той. — Стар речен разбойник... Цял ден лежи на дъното и лапа каквато животинка му падне пред очите...

Е, може би пък наистина да си заслужава наказанието. Но когато Мишел ми каза, че ще го опече на шиш — отново се уплаших.

— Поне това не правете! — помолих се аз.

— Защо? — усмихна се той. — На него вече всичко му е безразлично.

— Но на вас не трябва да бъде! — възкликнах аз. — Не разбирате ли, че това е варварско?...

— Тъй е — каза той. — Но не бива да мислите, че всичко варварско е лошо. Понякога и в тия неща могат да се крият много сериозни истини за живота.

Докато той палеше огъня, ние постепенно стигнахме до темата, която ми бе направила най-силно впечатление през моя кратък престой на Земята. Наистина, откъде идваше тая странна смесица от цивилизация и примитивизъм? Моят ум беше безсилен да стигне до каквото и да било разумно обяснение.

— Ето — там е цялата работа! — каза той замислено. — Сегашното наше общество е продукт на естествено развитие... Не знам как са минали тия периоди у вас, но у нас, на земята, имаше векове, в които човечеството беше в истинска безпътица... Заедно с

напредването и усъвършенстването на нашата цивилизация започнаха да никнат спонтанно белезите на едно отчайващо явление. Като че ли човешката душевност започва да изстива бавно и да се затваря в себе си, да се отчуждава все повече и повече от действителния свят на своите себеподобни. В нашето строго организирано общество започна с необикновена сила да си пробива път философията на отчаянието и безсмислието на човешкото съществуване. Преди два века тая философия доби силата на фанатично религиозно учение, милиони хора загинаха от вулгарно самоубийство и най-причудливи форми на самоотказ от съществуване. Причините за това?... Огромна тема, която все още най-живо интересува нашите учени. С две думи — излизане на човечеството извън историческите условия, при които то е съществувало през вековете. Или по-конкретно — изчезването на физическия труд и физическото усилие, спадане на целенасоченото и напрегнато движение, биологичното изхабяване, което нашите учени тогава все още не можеха да надмогнат, липсата на цели или тяхната лесна постижимост. И трябва да ви кажа — не на последно място, — отчайващата мисъл за крайността на индивидуалното човешко съществуване. Но няма такива кризи не е преживявало и вашето човечество на Дриа?

Не отговорих веднага. И никак не очаквах, че още в първите часове на моето пребиваване на Земята ще ми зададат най-трудния от всички въпроси.

— Да, има нещо такова — отвърнах аз без желание. — Една цяла цивилизация е изчезнала от лицето на нашата Дриа при подобни условия. Но ние не обичаме да мислим и да си спомняме за това. Искам само да ви кажа, че древните „дрии“ са се отличавали доста от нас даже по физически тип. В някои отношения по външен вид те доста са приличали на вас, били са едри, имали са зъби и коси...

— Тъй ли? — трепна той.

— Да, но за това ще ви разкажа друг път. Засега искам да прибавя само едно нещо, ако съм ви разбрал добре. На нашата Дриа, с огромно изстиващо слънце над главите ни, борбата за съществуването на човешкия род е много по-остра и по-тежка. Вас, както виждам, природата щедро ви е облагодетелствувала.

— Ето там е въпросът! — отвърна той живо. — Точно в това е нашата сила и нашата слабост. Затова първата ни работа беше да се

върнем към един стереотип на живота, близък до тоя на историческите условия. Осъществяването на тая задача ни струва в течение на два века огромни усилия. Нямаме дори най-бегла представа колко средства изхабихме, за да възвърнем на нашата Земя оня истински лик, който през течение на хилядолетията така лекомислено бяхме обезобразили...

— Нима това е най-важното? — запитах аз скептично.

Той усети тона ми и ме погледна бързо:

— Не, не, разбира се. Ние не се връщаме към примитивен живот, ние усъвършенствуваме формите на нашата съвременна цивилизация. Най-важното за нас е общността на човешкия род и на неговите цели и възделения. И втората основа, на която се крепи поне в сегашния период човешката душевност — това е изкуството.

— Изкуството ли? — попитах аз недоверчиво. — Та какво общо имат тия проблеми с изкуството?

— Как какво?... Нима на Дриа нямате изкуство? — каза той с недоумение.

— Разбира се, че имаме...

— Какви изкуства имате? — запита той любопитно.

— Най-старото е живописата. След това музиката, разбира се, и като продукт на по-модерните цивилизации киното във всички негови разновидности, включително и екранното възпроизвеждане на всички наши мечти и желания.

Последните ми думи явно го заинтересуваха. Той ме разпита набързо, после удивено възкликна:

— Но това е чудесно!...

Той помисли малко, после прибави без ентузиазъм.

— Макар и опасничко... Но кажете ми — каква е вашата литература?

Това понятие не ми беше известно, в моето съзнание не изникваше никакъв образ. Изгубихме четвърт час, докато се разбере, макар и приблизително, за какво става дума.

— Не, нямаме литература! — казах аз решително.

Сега той ме гледаше така, както преди малко гледаше своята умряла риба.

— Но това е невъзможно! — възкликна той за втори път, удивен от някаква наша проява.

— Щом толкова настоявате — казах аз обидено, — нещо подобно са имали древните дрии, за които преди малко ви споменах. Но всички техни писмени паметници са унищожени като източник на отвратителни идейни зарази...

Той отново се разсмя по този доста вулгарен начин, по който се бе разсмял, когато ме видя с рибарската пръчка в ръце.

— Е, няма що — добре сте се постарали! — измърмори той иронично.

Започнах лекичко да се дразня. Та нима този субект от ранното утро на човешката цивилизация ще ме учи на човешка мъдрост и опит?

— Не разбирам защо намесвате изкуството в такъв сериозен разговор — казах аз. — Та то е създадено за развлечение.

Той ме погледна озадачен, помисли малко и каза:

— Мъчно мога да ви убедя с думи... Като се запознаете с нашето изкуство, тогава ще говорим... Искам само да ви кажа, че неговата главна цел е да изследва най-тънките и сложни явления на човешката душа.

— Но това е предмет на науката — отвърнах аз. — Ние наричаме тая наука психология...

Той поклати бавно глава:

— Не е едно и също!... И изкуството наистина анализира и обобщава. Но това то извършва в един общ единен процес на пресъздаване. Няма по-съвършена и по-висша действителност от изкуството, защото тя е едновременно и реална, и осмислена действителност, такава, каквато в природата не съществува. Тя е в известен смисъл божествена действителност, извинявайте, че употребявам тая стара дума. И при това тя е едновременно и частна, и обща, но не спрямо законите на обективното, а спрямо законите на субективната човешка личност. И именно затова изкуството създава с могъща сила тая човешка общност, която е главна опора на нашата съвременна цивилизация.

— Признавам, че не разбирам — казах аз унило.

— Ще дойде време, ще разберете — отвърна спокойно той.

Огънят, който Мишел бе разпалил, започна да гасне и неговата мека, плътна топлина сега странно ми напомняше топлината, която в апогея на своята сила излъчва нашето грамадно, мъртвеещо Слънце.

Той разреза рибата на две парчета и започна да набойда задната част на едно окастрено, жилаво клонче. Не, навярно никога няма да разбере как такива варварски занимания могат да освежават душевността на земния човек.

— Рибата се пече на слаб огън — каза Мишел. — Само тогава тя става много вкусна... Но след малко сам ще се уверите.

— Никога! — възкликнах аз категорично. — И при никакъв случай!

Той ме погледна внимателно:

— Хм, наистина!... Може би вашият стомах не е свикнал на сурова храна?

— Не, не е там въпросът... Това нещо ние предвидихме. През последните две години на Дриа аз съм се хранел с естествени храни, за да свикне стомахът ми с всякакви изненади. Но, моля ви, как бих могъл да погълна месо на живо същество?... Това е... Това е...

— Знам какво е — усмихна се той. — Но нищо, ще поживеем, ще видим...

Той поднесе рибата към огъня. И точно тогава зазвуча ясният глас на Лена:

— Мишел, чуваш ли ме?

— Да, мила...

— Мишел, защо се бавите?... Може би Лен е изморен и ще иска да си почине?...

— Ще го запитам, миличка... Но ние тъкмо се готвехме да печем рибата...

— О, Мишел, това ще ти отнеме страшно много време...

— Какво от това, миличка?... Ще дойдеш и ти при нас.

— Може би — отвърна тя колебливо. — Но все пак мисля, че Лен...

— Уверявам те, че се чувствава отлично тук... Може да е доста шокиран.

— От теб? — попита тя неспокойно.

— Не, от моите дивашки занимания. И все пак трябва да ти кажа, че именно той улови рибата. Струва ми се, че в душата си Лен е страстен риболовец, но все още го подтискат скрупули...

— Слушай, Мишел, предадоха преди малко съобщение на Централния космически институт до всички научни постове. Питат ги

дали са забелязали признаци на ефекта Уилтинг... Какво значи това?

Мишел ме погледна бързо.

— Ще ти се обадя след малко, мила... Но няма за какво да се безпокоиш.

Мишел остави рибата, седна на земята и ме погледна замислено:

— Слушайте, Лен, нашият Централен космически институт е уловил връзката с Дриа. Аз съм длъжен да съобщя за вашето пристигане...

Знаех, че това е неизбежно, но сега никак не ми се искаше да стане така скоро. Могъщата и спокойна гора, реката, която влачеше лениво своите бавни, зелени води, ме привличаха с неудържима сила.

— Мишел, имам една молба към вас — казах аз. — Това е моят пръв ден на Земята. Нека си остане само мой. Има достатъчно много време, за да бъда в услуга на земните хора.

Много ясно забелязах как облекчение светна в погледа му.

— Мисля, че сте прав! — каза той.

После помисли малко и добави:

— И не забравяйте никога, Лен, че ние нямаме нужда от благодетели. Ние имаме нужда от приятели. А да бъдете приятел на някого, преди всичко трябва да го разбирате.

— Напълно съм съгласен с това — казах му убедено.

— Така че мислете винаги, когато споделяте своите знания с хората. Ако им отнемете радостта да живеят, да търсят и да се борят — ще отнемете и най-голямото богатство на душите им.

— Сега вече ви разбирам много добре, Мишел — казах аз развълнуван. — Но не бива да се плашите. Вие добре знаете, че пътят на знанието е безкраен. Това, което ще научите, ще събуди у вас огромно желание за още по-велики търсения и откривателства.

— Ти си славно момче, Лен!...

— И после, аз няма да бъда сам на Земята, аз вече имам тука приятели!...

Не очаквах, че моите думи така ще го зарадват. Той се засмя, цялото му лице светна. Изглежда, че нещо много детско има в тия грамадни красиви хора.

— Слушай, Лен, такава риба ще ти извъртя, че ще си обличеш пръстите.

Но дори и тая заплаха вече не беше в състояние да развали прекрасното ми настроение. Седнах на брега и се загледах в реката. Лек ветрец мина по клоните на дърветата, изшумуля тихо и угасна. Струваше ми се, че часове бих могъл да седя така, изпълнен с някакво тихо вътрешно блаженство.

— Какво е това животно, Мишел?

— Кое, това ли?... Не, не е животно, а насекомо... Наричат го водно конче.

— Колко красиви неща има на Земята, Мишел... Много ми се иска да ги видят моите „дрии“...

Той само се усмихна и започна да забива в земята окастрено чаталесто клонче.

СИНИТЕ ПЕПЕРУДИ

1

Сънуваше в този миг зелено небе с чисти и нежни облаци, които спокойно се носеха над безкрайната равнина. Сънуваше кафяви скали, в сред които блестеше като синьо око малко планинско езеро. Сънуваше червени покриви в сред тъмните клони на боровете, усещаше дълбоко в душата си сладкия дъх на смолата.

— Време е да ставаш, Алек...

— Да, майко — отвърна той тихо.

И някаква спокойна и плаха нежност погали като с ръка сърцето му.

— Време е, Алек!...

Сега се носеше като облаче над степта и гледаше пъстрите гърбове на антилопите, които плаваха в сред древната трева. След това внезапно отвори очи и видя надвесено над себе си желязното лице на Дирак.

— Пристигаме ли? — попита той глухо.

— Да, Алек — отвърна спокойно роботът. — Време е да се събудиш...

Човекът въздъхна едва забележимо и се огледа. Съзнанието му се бе възвърнало внезапно и остро, сега той знаеше много добре, че се намира в рековалесцентната камера на „Нептун“, на шестнайсет светлинни години от Земята, която сънуваше. Но през всеки един от тези дни, където и да се намираще тая загубена в хаоса прашилка, той я носеше със страшна мощ в себе си, във всяка от своите клетки.

— Вие споменахте майка си, Алек — каза роботът. — Не знаех, че сте имали майка.

Човекът усети как сърцето му потрепера. Чудното творение на Багратионов, с маска на Роденовия мислител, говореше на най-жестокия от всички езици — безпогрешния и точен език на машината. Тая мисъл всъщност беше ужасна. Да, имал е, било е някога!... Неговите шестнайсет години, които звездният кораб неумолимо

разтягаше, отдавна се бяха превърнали в гроб за най-скъпите хора, които бе оставил на Земята.

— Да, имах — отвърна той тихо.

— Защо не дойде да ви изпрати на космодрома?

— Тя нямаше сърце за тия работи, Дирак! — каза Алек горчиво.

— Тя имаше съвсем обикновено, слабо майчинско сърце...

— Да, разбирам — каза роботът.

Но не разбираше, това никога нямаше да разбере.

— И все пак толкова хора ви изпратиха — каза той. — Нима всички бяха безсърдечни?

Внезапно камерата сякаш изчезна от очите на човека, той видя себе си под кристалния купол на обсерваторията, видя съвсем близо до своите нейните нежни късогледни очи.

„Сигурен ли си, че трябва, Алек?“

„Да, трябва, мила — каза той. — Наистина трябва.“

„Бедничък мой, миличък! — каза тя с мокро от сълзите лице. — Бедничък мой, нещастен!“

Слънцето блестеше на чистото небе, духаха леки, топли ветрове, слаба пролетна тревица растеше между бетонните блокове на космодрома. Когато се изкачваше по стръмните стъпала на звездолета, стотици обективи следяха най-малкото му движение. Той не се обърна, нямаше сили да погледне назад, да види още веднъж тия, които се прощаваха с него завинаги. Месеци след това нямаше сили да погледне малката Звездица, нежно и печално пулсираща своята бледа светлинка в безкрая. Не, нямаше сили, нямаше откъде да ги вземе...

— Зле ли ти е, Алек? — попита роботът. Човекът трепна.

— Не, нищо!... Бъди спокоен, Дирак... Чувствувам се съвсем нормално. А как е Казимир?

— Сега е в биологичната камера...

— Искам да го видя! — каза Алек.

Роботът натисна едно от копчетата на малкия пулт, екранът светна. Казимир лежеше полугол под блестящия рефлектор и поемаше неподвижен и блед своята загубена жизненост. По тънките биопроводници, обхванали в гъста мрежа силните му гърди, пулсираше плазма. Нямаше никакво съмнение, че Дирак е направил всичко, което е нужно, и все пак Алек усещаше в сърцето си неясен страх. Неговият строг и малко суров профил изглеждаше сега съвсем

безжизнен, очите му бяха хлътнали като на мъртвец. Въпреки всичко анабиозата беше един вид смърт, макар и затворена в определени граници.

— Какво му е състоянието? — запита той неспокойно.

— Всичко е наред... След два часа ще го събудя...

— Да, добре — каза тихо човекът.

— Сега ще ти донеса храна... И не прави глупости, моля ти се, опитай се да я погълнеш...

— Бъде спокоен — каза Алек и се усмихна мъчително. — Как мислиш, бих ли могъл да стана?

— Не по-зле от всеки друг път — каза уверено Дирак.

— Тогава да опитаме.

— Не, рано е още...

— Искам, Дирак... Моля ти се, подай ми ръката си... Роботът неуверено замълча. Желанията на хората бяха за него закон, освен когато ги подлагаха на някоя сериозна опасност. Но сега очевидно случаят не беше такъв.

— Добре — каза той. — Но само за малко...

И му подаде студената си ръка, облечена в мека ръкавица. Алек се повдигна бавно, но усети, че веднага му прилоша.

— Да, наистина рано е — каза той с обезсилен глас. — Върви, Дирак, донеси да похапна... Може би това ще оправи работата...

Дирак го погледна с гладките, искрящи лещи на очите си и безшумно излезе.

Часовникът работеше неуморно над главата му, кръглият, стар, смешен часовник. Времето си правеше с него всякакви шеги, но той все тъй педантично и уверено отбройваше своите лъжливи часове. Беше съвсем сляп и безпомощен, само Дирак му обръщаше от някаква своя гледна точка по-сериозно внимание. Но хората дори не го поглеждаха. И Алек не го гледаше, той наблюдаваше с притаен дъх грамадната блестяща звезда, към която бе летял години наред всред безкрая. С просто око се виждаше и Хела — мъничка, синя Звездица, — студена и нетрепкаща. Сега чувствуваше някаква странна враждебност към нея, смесена с горчивата тиха мъка, която от години запълваше сърцето му. Каквото и да има там, то нямаше да бъде същото, ще си остане винаги чуждо, далечно и непонятно. Колкото и живи да бъдат там непознатите същества, те никога няма да го

разберат и почувствуват. Пред прага на целта той дори се плашеше да мисли за нея.

Внезапно екранът светна и той видя пред себе си Казимир — неговото бледо лице и очите му, които се усмихваха.

— Здравсти, Казимир — каза Алек нежно. — Как се чувствуваш?

— Отлично! — отвърна Казимир със слаб глас. — Отлично, старо момче. А ти?

— Като Винету — индианския вожд! — засмя се Алек. — Знаеш ли, че си се изменил?... И на всичко отгоре станал си по-млад!...

— Честна дума — и ти... Видя ли Хела?

— Да, нищо и никаква Звездица — каза Алек. — Изглежда, мойто момче, че не си струваше да бяхтаме толкова път заради нея...

Мъничка, тъмна сянка падна върху лицето на пилота.

— Заради нея ли? — каза той. — Честна дума, Алек, заради нея не бих си помръднал и малкия пръст...

— Да, знам какво си мислиш — усмихна се горчиво Алек. — Но не ти ли се струва, че нещо, което трябва да доказва себе си, не е истинско нещо... Смисълът на нещата е в самите тях, Казимир...

Пилотът не отговори веднага. И той бе имал горчиви и страшни часове, но тогава тоя дребничък учен с очи и лице на поет много по-добре умееше да го утешава.

— Не мисли за това, Алек! — отвърна той. — Тръгнали сме и ще стигнем. А щом стигнем, ще имаме вече още по-хубава цел — да се върнем обратно...

— Тъй е — каза Алек и едва забележимо се усмихна.

— Докато спяхме, имало ли е някакви произшествия?

— Не, нищо особено... Обикновените и банални истории — астероиди, полета на силно лъчение... Но старата черупка се държи блестящо...

— С помощта на Дирак, естествено — отвърна Казимир. — Не мислиш ли, Алек, че тая вселена е дяволски еднаква...

— Защото все още не сме се срещали с живата природа, мойто момче...

Пилотът вдигна рамене.

— Кой знае! — измърмори той. — Да ти кажа право, никак няма да се учудя, ако на Хела ни посрещне Багратионов... Ама съвсем никак...

Вратата на Алек безшумно се отвори и Дирак влезе в камерата. Първата му работа беше да погледне към таблата, с която беше донесъл храна.

— Да, добре! — кимна той. — Гладен ли си, Казимир?

— Ужасно — каза пилотът. — Но не за твоята кухня, приятелю...

— Защо моята?... Ти забравяш, че вашето меню е изготвено от три института...

— Да вървят по дяволите! — каза пилотът искрено възмутен.

— Не помниш ли какви изявления направи по този случай в пресата? — обади се Дирак безмилостно.

— Винаги ще се проклинам за това...

— Имаш страшно лош жаргон, приятелю! — забеляза невъзмутимо роботът. — Това не е език за космически пътешественици...

— Прав си!... И затова можеш спокойно да вървиш и ти по дяволите...

Дирак взе таблата.

— Искате ли да ви пусна някой филм?

— Не, благодаря — каза пилотът. — Наспал съм се много добре.

— Ти, Алек?

— Бих погледал нещичко — каза колебливо Алек.

— Какво да бъде?

— Ами... избери от най-стария архив — отвърна Алек. — Нещо за индианци или привидения.

— Браво! — обади се Казимир. — Привидения бих погледал и аз... До смърт ми омръзна тая космическа скука...

Вратата безшумно се затвори.

2

Ракетата се отдели от звездолета без никакво сътресение, така леко и безшумно, както малкото кенгуру се отделя от благословената утроба на майка си. Застанал пред командния пулт, Казимир видя само за няколко мига тънката червена диря, после ракетата бързо изостана и угасна като захвърлена в мрака цигара. За миг той почувствува панически ужас от самотата, мъчителна спазма сви гърлото му. Къде отиваха, защо ги бе пуснал? Какво щеше да прави сам в огромната пустош, ако с тях се случеше нещо?

Под него, все тъй синя и тайнствена, плуваше Хела, малко по-голяма от една земна луна. Под тънката завеса на облаците едва се прозираше нейната гладка повърхност, по-тъмна около еkvатора, прозрачно синя около полюсите. Мощният телескоп на звездолета я беше опипвал внимателно в продължение на три дни, преди да изберат място за кацане. Планетата под тях нямаше континенти — сушата опасваше в широк пояс цялата централна част. Нямаше ни планини, ни вътрешни морета. Нямаше дори острови по двата спокойни, призрачни океана около полюсите. Цялата суша бе покрита с безкрайни лесове, тук-там прорязани от сините мечове на езерата. Ако наистина имаше някакви хора в тоя свят — мислеше Казимир, — те надали биха се различавали много от земните орангутани. И в тоя зверилник ли трябваше да изпрати своя единствен приятел?

Казимир протегна неспокойно ръка към пулта, екранът светна. Той веднага видя възбуденото лице на Алек, който се взираше в планетата. До него Дирак спокойно боравеше с пулта за управление, желязното му лице изглеждаше, както винаги, спокойно и безжизнено.

— Как си, старо момче? — запита Казимир весело. — Как ти се вижда скоростта?

— Просто кошмарна! — отвърна Алек доволно. — Ето сто километра в секунда.

— Как работят уредите?

— Превъзходно!...

— Все пак пазете се! — каза пилотът и в гласа му за миг трепна едва скривана тревога. — Предполагам, че ще намерите там комари като гълъби...

— Това е нищо! — усмихна се Алек. — Мене ме е страх някоя водна змия да не глътне ракетата...

— Тоя път ще ѝ преседне! — каза сърдито пилотът. — И все пак внимавай, старо момче, на четири си отваряй очите...

Екранът върху ракетата угасна. Сега пред тях още по-ясно светеше Хела — красива и спокойна. Оставаха им десетина часа до нея — нищожна крачка в безкрая, който бяха преминали. Дирак все тъй сигурно и безучастно боравеше с апаратурата, без да обръща никакво внимание на планетата. И, разбира се, в това нямаше нищо чудно — за него тя беше просто цел, а не повод за преживяване. Тя не можеше да предизвика в него никакви чувства. Всъщност именно в това се състоеше неговата сила и неговото превъзходство над хората през годините на пътуването. Иначе навярно сто пъти би полудял, сто пъти би върнал звездолета назад или обзет от безумна ярост, сто пъти би го насочил към някое пламтящо слънце. Но хората знаеха неговата сила и спокойно се бяха оставили в ръцете му. Лишен от чувства, той бе пострашен и от природата, тъй като не зависеше от нея. За него не съществуваха ни времето, ни пространството, за него не съществуваше дори материята, от която бе сътворен. За него всичко бе само повод за размишление. Но и гигантският му ум, който съдържаше в себе си милион знания, не беше основното за неговото съществуване. Единствената и неотменима същност за него бяха хората и техните заповеди. Те бяха по-силни и по-категорични от всички инстинкти, които природата би могла да вложи в живите същества. Багратионов наистина бе сътворил едно чудо, може би по-велико от безкрайния Космос, из който бродеха.

Алек много добре разбираше това и понякога със затаен дъх се взираше в мъдрото, благородно лице на робота. Неговите черти, измислени от древния скулптор, бяха наистина превъзходни. Но той се страхуваше да гледа в неговите кухи очи, в блестящите лещи, които светеха неподвижни на лицето му. Тогава му се струваше, че ще издаде някаква тайна, ще наруши някаква съдбоносна заповед. И ще се случи най-страшното — машината изведнъж ще осъзнае себе си. В края на краищата това беше нейно право и в такива мигове Алек изпитваше

дълбоко и неясно чувство за вина. В такива мигове кой знае защо той се опитваше да му говори топло и ласкаво, но роботът му отвърщаше, както винаги, неизменно вежливо и разумно. Това го дразнеше.

Да, Алек често се улавяше, че роботът го дразни. Дразнеше го преди всичко неговият непротиворечив начин на мислене. Дразнеше го неговата самоувереност, пренебрежението му към всяко съмнително и непотвърдено знание. Това чувство се бореше с безкрайната му признателност, която винаги взимаше връх. И тогава Алек отново ставаше дружелюбен и ласкав.

Когато наближиха съвсем, той запита:

— Как е положението, Дирак?

Сега роботът не вдигаше нито за миг очи от уредите.

— Скорост — 15 километра в секунда — отвърна той. —

Отстояние от...

— Питам те — ще кацнем ли благополучно?

— Няма нито една причина да не кацнем...

Сега Хела бе изпълнила почти целия им хоризонт — вече не тъй синя, с примеси на много нежна резеда. Тънки, ослепителни бели пера от облаци закриваха в прозирна мрежа далечния континент. В тоя миг те не виждаха езерото, на което трябваше да кацнат, то бе на обратната страна на планетата, там, където едва съзряваше утрото.

— Навлизаме в най-горните слоеве на атмосферата! — докладва след малко Дирак. — Гъстота на въздуха — осем процента — по-висока от очакваната...

— Намали скоростта!

— Знаеш много добре, Алек, че регулаторът е автоматичен.

— Не вярвам много на автомати — отвърна любезно човекът.

— А аз пък вярвам — каза роботът. — Досега нито един от автоматите не ни е излъгал...

— Досега не значи винаги...

— Да, разбира се — отвърна спокойно Дирак. — И все пак не виждам причини за безпокойство. В автомата са включени и изненадите.

След един час те прелетяха над езерото — тънка синя ивица всред безкраен лес. Дирак все тъй не откъсваше поглед от своите прибори.

— Дължина на езерото 80 километра — докладва той. — Средна широчина около петнадесет километра. Дълбочина в централната част около триста метра, близо до бреговете около двайсет...

И след няколко секунди добави:

— Извънредно удобно за кацане и за отлитане. Трябваше да прелетят още веднъж цялата планета, постепенно да убият височината и да кацнат с минимална скорост на водната повърхност. Отново нощ и отново ден — като насън. Облачната пелена се бе сгъстила, вече много рядко пред очите им се мяркаше сушата на континента. Най-последно Дирак каза:

— Пригответи се!...

Когато ракетата потъна в млечната белота на облаците, Алек почувствува как сърцето му потрепера от блаженство. След безутешната пустош на вселената, след неизбройните океани от леден мрак тая чудна мека топла белота му се стори като нежна прегръдка, като гукане на диви гълъби, като песен — като всичко, което бе загубил на далечната земя.

След това светна и заблестя синята гладка повърхност на езерото, синината изпълни до края цялото му същество. Все по-близо и по-близо, удар! Ракетата се гмурна във водната бездна и сега около нея нямаше нищо друго освен зеленикав здрач, който струеше и бягаше край кристалнопрозрачните илюминатори.

3

Когато слязоха на брега, валеше слаб, светъл дъждец, но скоро облаците се разкъсаха и над тях светна чистото небе.

Алек стоеше на брега и усещаше земята под себе си като жива. Той гледаше небето и не можеше да спре сълзите, които свободно течаха по лицето му. Всичко в него трепереше. И все пак наистина се беше случило чудото, което очакваха през дългите години. Имаше отново земя, небе и облаци. Имаше естествен въздух и чиста небесна светлина. Имаше топлина, която извираше от природата. Имаше сетива, които му служеха. Но глас нямаше, гласът бе угаснал в гърлото му, не можеше да каже нито дума. И не можеше да направи нищо в тоя миг, освен да диша дълбоко и да усеща как постепенно се възвръщат силата му и неугасимата жажда за живот.

На две крачки от него стоеше роботът и въртеше бавно като камера своята желязна глава. И всъщност тя наистина беше камера. От тоя миг всичко около него щеше да се запечата в миниатюрните му касетки като образ и звук. И щеше да се възпроизвежда след това хиляди и милиони пъти, докато хората желаят да го виждат. Всичко, което докосваха студените му очи, ставаше в тоя миг безсмъртно.

Най-после Алек каза:

— Как ти се струва, Дирак?

— Всичко очаквах да видя — отвърна роботът, — само не и това...

Той наистина беше запознат с всичко, което космонавтите бяха открили досега.

— Какво толкова чудно? — запита Алек.

— Прилича ми на някаква бутафория...

Алек беше готов да се закълне, че в гласа му прозвучаха нотки на разочарование. Едва сега той обхвана гледката около себе си с критичен поглед. Да, наистина имаше нещо нередно, но още не можеше да го разбере. Дърветата около него не приличаха на земните дървета, а на гигантски цветя. Огромните мечовидни листа, няколко

десетки метра високи, никнеха направо от земята. Масивните стебла, гладки и зелени, растяха между тях и завършваха с гигантски цветове с формата на камбани — жълти, бледорозови, синьозелени. В един миг Алек изпита неясното чувство, че се е превърнал в нищожна мравчица и в тоя вид пълзи из безкрайна леха от лалета. Земята бе покрита с жилав мъх, който по-скоро приличаше на някаква синтетична материя. Наистина странна гора, чиста и непокътната, сякаш това беше първият ден на нейното сътворение.

— Всъщност какво ти прави впечатление? — запита Алек.

— Не виждаш ли? — каза Дирак. — Абсолютно никакъв белег на живот. Вече дващсет минути стоим на брега, а не съм видял дори мушица...

— Тъй ли? — запита Алек неуверено.

— Бих забелязал и мравчица всред тревата — каза Дирак уверено. — Но наистина няма. Като че ли всичко това е сътворено в някаква гигантска лаборатория...

Алек го погледна озадачен. Някакво неясно чувство на страх мина като полъх през душата му.

— Не бързай, Дирак! — каза той. — Ще се поразходим, ще видим...

— Да, разбира се — отвърна бързо работът. — Всъщност не виждам нито една причина да няма и по-висш живот...

— Тогава да вървим... Взе ли оръжие?

Дирак би се усмихнал снизходително — ако можеше. Понякога хората задаваха наистина невероятно глупави въпроси. Неговата главна задача в тая експедиция беше да охранява човека, да бди над неговата безопасност и сигурност. Всичко друго беше второстепенно.

Те тръгнаха бавно край брега. Не беше възможно да бързат — така жилава беше тревата и на всяка крачка ги спъваше като изкуствено заложен примки. Дирак успя да откъсне един стрък и внимателно го разгледа.

— Съвсем обикновено растение — констатира той. — На принципа на фотосинтезата. И не може да бъде друго, иначе откъде би се взел тоя кислород?

Те скитаха тъй около един час, докато Алек съвсем се умори.

— По-добре да се върнем — предложи той. — Ще продължим с всъдеходката...

Точно в тоя миг прелетя първата пеперуда. Тя се откъсна от едно огромно жълто цвете и кацна на десетина метра от тях. Беше наистина грамадна пеперуда — размахът на крилете ѝ надминаваше три метра. Но тя порази Алек не толкова с размерите си, колкото с необикновената си красота — малко странна и декоративна като всичко друго наоколо. Крилете ѝ бяха кадифено-сини с тъмни жилчици и бледожълти петна. Грациозни пипалца, които завършваха с малки жълти топчици, мърдаха неспокойно над главата ѝ. Тялото ѝ сякаш бе облечено в някаква нежна материя с меки отблясъци, каквато човешката ръка надали би могла да сътвори. Въпреки грамадните си размери тя изглеждаше лека, стройна и изящна като цветче.

— Тя ни гледа! — каза Алек развълнувано. Пеперудата наистина гледаше право към тях със своите грамадни черни очи, бляскави като диаманти. Колкото и да бе далече, Алек съвсем ясно почувствува в нейния поглед любопитство, вълнение, жив интерес. Внезапно пеперудата раздвижи леко крилете си, някаква странна музика долетя до слуха им.

— Тя ни проговори! — възкликна Алек.

Но Дирак загадъчно мълчеше. Неговият суперум навярно правеше своите хиляди преценки в секундата. И все пак изводът му беше съвсем скромнен.

— Това е обикновено насекомо! — каза той.

Алек се запъти към пеперудата — съвсем бавно, за да не я изплаши. Тя не помръдна, само пипалцата ѝ щръкнаха като антенки. Но той ясно забеляза тревогата в погледа ѝ, която постепенно премина в уплаха. Внезапно пеперудата разтвори криле и литна. Летежът ѝ бе спокоен и хармоничен, не приличаше никак на хаотичното движение на земните пеперуди. И тъкмо когато приближаваше най-близкото дърво, тя внезапно се превъртя във въздуха и тежко полетя към земята.

Алек се обърна поразен. Зад гърба му Дирак, както винаги спокоен и безучастен, тъкмо прибираще своето ужасно фотонно оръжие.

— Ти луд ли си?

Дирак го погледна с куките си безизразни лещи.

— Тя щеше да ни избяга, Алек — отвърна той спокойно. — Така или иначе, но трябва да занесем един екземпляр на Земята...

— Но това не е насекомо, глупако! — изкрещя Алек яростно. — Не виждаш ли, че това е разумно същество.

Неговият гняв смути робота, той объркан наведе глава.

— Да разсъдим спокойно, Алек — обади се Дирак с понижен тон. — Очевидно това е най-обикновено насекомо. Разумно същество не лети по дърветата, то живее в домове, труди се, създава блага... А ти видя много добре, че пеперудата дори няма ръце, как би могла тя да се труди?

В миг Алек разбра колко е безсмислен гневът му.

— Ти не си никакъв Дирак — каза той с горчивина. — Ти си най-обикновен дурак...

Но роботът не се предаваше.

— Не се сърди, Алек, само спокойно помисли! — продължи той с равния си глас. — Ти знаеш много добре, че дори кроманьонският човек е носил със себе си някакво оръдие — камък или дърво. Имал е орган, за да си служи с него. Носил е все пак някаква дреха. А тая пеперуда нямаше нищо друго освен това, което природата ѝ е дала. Съвсем очевидно е, че не може да бъде разумно същество. Ти просто се поддаваш на импулси и афектации...

Както винаги, логиката на Дирак беше безупречна.

— И все пак ти извърши днес едно убийство — каза Алек. — Ти си първият робот-убиец на света...

Но това беше мисъл, която Дирак не можеше да възприеме. Тя се самоизключваше в неговия мисловен апарат.

— Добре, Алек, кажи ми поне своите основания — отвърна той. — От какво съдиш, че е разумно същество?

— От погледа ѝ! — каза човекът троснато. — Само от поглед... Такъв поглед не може да има ни звяр, ни насекомо... Такъв поглед може да има само разумно същество.

— Това не е научно обяснение! — отвърна Дирак уверено.

Алек махна с ръка и се запъти към мъртвата пеперуда. Дирак бе стрелял превъзходно, светлинният лъч бе улучил пеперудата в гръдния кош, малко обгоряло петно показваше точното място на попадението. Черните красиви очи бяха угаснали, мъртвата пеперуда едва напомняше за това изящно същество, което преди малко го бе гледало с очи на човек.

— Пренеси я в ракетата — каза Алек сухо. — И се опитай да я балсамираш.

Дирак вдигна пеперудата и мълчаливо я понесе. Сините ѝ криле висяха към земята като криле на ангел. Алек разстроен тръгна след него. Едва когато приближиха ракетата, Дирак тихо се обади:

— Нямах представа колко е лека... Човекът мрачно мълчеше.

След два часа те потеглиха на път с малката електрическа всъдеходка. Облаците бяха изчезнали от целия хоризонт, на чистото небе като грамадна звезда светеше далечното слънце. Машината се хлъзгаше безшумно по мекия килим на почвата без никаква нужда да търси път, тъй като дърветата растяха доста отдалечени едно от друго. И двамата мълчаха — Алек все още потиснат от неприятния инцидент, Дирак зает със своите уреди. Не бяха изминали няколко километра, и Дирак внезапно спря.

— Пеперуди! — каза той тихо.

— Тоя път бяха три пеперуди, все тъй сини и изящни като тая, която бяха убили. Те без никакъв страх кацнаха точно пред всъдеходката. Алек ясно забеляза в погледите им любопитство, но не и тревога. След като я разгледаха добре, пеперудите като три стари приятелки обърнаха глави една към друга, пипалцата им оживено замърдаха. Отново на Алек се стори, че до слуха му достигна тиха музика.

— Подай ми магнетофона! — каза той.

Алек бързо смени ролката, след това предпазливо отвори вратата. Отначало пеперудите не реагираха, но когато той се отдели съвсем от машината, те ужасено трепнаха с крилете си, после с паническа бързина отлетяха.

— Басирам се, че ще се върнат! — каза Алек тихо. — Но ти не излизай, ще ги изплашиш с твоята желязна глава...

Той остави магнетофона на земята и натисна контакта. Само след миг в странната гора зазвуча една от прелюдиите на стария Бритън. Звучите излизаха от миниатюрния апарат чисти и съвършени, гората ги поемаше, мекият кристален въздух ги отнасяше в далечината. Измина близо минута, преди да долети първата пеперуда. Тя кацна съвсем близо и впери своя очарован поглед в магнетофона. Веднага след това прелетяха и другите две. Алек дори не помръдна — те го погледнаха с плахо любопитство и веднага след това сякаш го забравиха. Малкият

апарат ги привличаше с някаква неудържима сила, те пристъпваха все по-близо и по-близо до него, доверчиви и кротки, забравили сякаш всичко друго на света. Сега в погледите им нямаше нищо друго освен някаква тиха радост, някакво щастливо опиянение. Но при мотива на бурята те внезапно се разтревожиха, дори политнаха уплашено във въздуха, но бързо се върнаха. Финалната част изслушаха като втрещени. Алек натисна контакта, музиката прекъсна. Настана дълъг миг на тишина, след това към небето се понесе хор от неописуеми звуци — едновременно и нежни, и умолителни. Алек се усмихна.

— Искат още — каза той тихо.

— Несъмнено — измърмори в своята желязна кабинка роботът.

Пеперудите уплашено погледнаха нататък и веднага отлетяха, Алек забеляза, че кацнаха на близките дървета, и до слуха му отново стигна тяхната нежна молба.

— Е, стига за днес! — усмихна се отново Алек и влезе в машината. — Карай, Дирак!...

Всъдеходката безшумно запълзя по килима.

— Имаш думата, Дирак! — обади се Алек. — Чакам да чуя твоето компетентно мнение...

Но тоя път роботът не бързаше да отговори.

— Първите изводи ми се виждат доста абсурдни! — каза Дирак някак без желание.

— А именно? — запита иронично човекът.

— Направи ми впечатление, че те не се изплашиха от машината, а от нас. Може да се допусне, че машина са виждали и друг път, а хора не. Това, че именно ние излязохме от машината, ги изненада, може би те са очаквали да видят нещо друго...

— Точно тъй... — кимна Алек. — И друго?

— Това е същественото...

— Не ти ли направи впечатление как възприемаха музиката? Та те я слушаха съвсем като хора... Й при това като че ли по-добре от хората я разбираха...

Но по тоя пункт Дирак не беше съгласен.

— Не знам дали си чел книгата на Фанзен „Животните и музиката“ — каза той. — Там има описани дори още по-любопитни случаи...

В продължение на няколко часа сините пеперуди се мяркаха непрекъснато пред очите ми, след това безследно изчезнаха. Едва към обяд те направиха едно откритие, което накара мисловният апарат на Дирак да се нажежи едва ли не до бяло. Те намериха домовете на пеперудите.

А бяха наистина домове, строени от разумни същества, в това нямаше никакво съмнение. Дори Алек, който очакваше да види нещо подобно, стоеше пред тях озадачен. Къщите бяха три, изработени от стъкло или някаква подобна на стъкло материя. И трите бяха вдигнати на няколко метра от земята върху метални пилони. Всички връзки между отделните стени и детайли също бяха метални. И домовете не приличаха всъщност на жилища, а на огромни кафези, без никакви вътрешни съоръжения освен няколко тънки напречни греди. На една от тях бяха кацнали две пеперуди и ги гледаха стреснато и уплашено. Всезнаещият Дирак веднага се зае да анализира обстановката.

— Металът е по всяка вероятност никел — каза той. — А стъклото е много фино производство, почти не отстъпва на нашето кристално стъкло. Вдигнати са над земята вероятно за да се избягнат влагата и наводненията. Прозорци няма, но виждам нещо, което прилича на естествени вентилатори.

— А според теб за какво служат тия гълъбарници? — попита Алек.

— Очевидно в тях живеят пеперудите...

— Искаш да кажеш, че неразумни същества могат да строят жилища от стъкло и никел? — запита Алек иронично.

— Съвсем не искам да кажа това — отвърна Дирак. — Но ясно е, че разумни същества са построили това за твоите музикални безделници.

Изразът съвсем не беше лош за един робот и Алек се усмихна.

— А къде са според теб тия разумни същества? Нима те нямат свои собствени къщи?... Нима нямат пътища, складове, магазини?

Дирак мълчеше затруднен.

— Наистина всичко това е много странно — отвърна най-сетне той. — Но ако смяташ, че тия пеперуди влизат в шахти да копаят руда и след това леят от нея метал — горчиво се лъжеш...

— Все пак размърдай си малко ума! — каза Алек отмъстително. — Все трябва да имаш някакви предположения...

— Имам най-малко двеста — отвърна Дирак недоволено. — Но е безсмислено да се правят предположения, преди да имаш достатъчно факти...

— Все пак кажи най-сериозното между тях.

— Най-сериозното?... Ами да кажем, че това е някакъв резерват за пеперуди и че разумните същества са им осигурили тук възможно най-добри условия за съществуване...

— Можеш пък да излезеш прав — вдигна рамене човекът.

До вечерта те видяха още няколко групи домове за пеперуди. И те бяха направени от същите материали, макар да се различаваха по форма. Можеше наистина да се говори за някакво архитектурно разнообразие, но по своето вътрешно устройство всички бяха еднакви. И в нито един от тях не намираха някаква вещ, която да докаже, че пеперудите водят разумно съществуване.

Нощта ги завари всред безкрайния лес. Въпреки че нямаше от какво да се плашат, Дирак настоя да пренощуват във всъдеходката. Наистина на Алек щеше да му бъде много по-удобно да преспи на открито в спален чувал, но роботът беше неумолим. Алек веднага се свърза със звездолета и подробно разказа на Казимир последните новини. Казимир го изслуша внимателно, без да го прекъсва, но накрая отбеляза:

— Не е възможно, Алек, да няма никакъв друг живот. Щом има пеперуди, не може да няма поне и гъсеници...

— Наистина — трепна Алек. — Как не ми мина през ума...

— На мене ми мина — обади се Дирак. — Но факт е, че не срещнахме нито една... Възможно е тук пеперудите да се размножават по някакъв друг начин.

— Може и така да е — вдигна рамене Казимир. — Ако има гъсеници, те трябва да бъдат големи като телета... Не е възможно да не ги забележите...

— Не сме ги търсили — каза Алек.

— Не, по дърветата няма гъсеници — каза категорично Дирак. — Аз установих това... Пък в края на краищата те нали ще се хранят с листа? Колкото и да гледах — не видях нито един прояден лист...

— И все пак внимавайте! — каза загрижено пилотът. — Тая прекалено стерилна природа крие в себе си някакви съвсем непознати опасности...

След разговора с Казимир те угасиха всички светлини и всъдеходката като че ли потъна в някаква черна бездна — така тъмна беше нощта. Хела нямаше луни, само звездите трепкаха на далечното непознато небе. Никакъв звук не достигаше до слуха им, сякаш се намираха в някаква изолационна камера. Пустош и тишина, потискащи, отколкото в междузвездните пространства. Алек се опитваше да заспи, а не можеше — въображението му бе все още възбудено, сетивата изострени. „Що за призрачен свят! — мислеше той неспокойно. — Нима е възможно природа, която да роди само един-единствен животински вид?“

— Не спиш ли, Алек? — чу той мекия глас на Дирак до себе си. — Да ти дам някакво успокоително хапче?

— Не, няма нужда, приятелю! — отвърна с благодарност човекът.

Той заспа с тревожните мисли и все пак сънят му бе спокоен и непробуден. Когато отвори очи, стори му се, че е спал едва ли не мигове, а над него в илюминатора блестеше ярко и топло синьото небе.

4

На другия ден към обед те се натъкнаха на своето най-голямо откритие.

Отначало нямаха чувството, че са видели нещо необикновено. Постройките бяха изградени на малко, голо възвишение, богато огряно от слъцето, и по всичко напомняха на гигантски оранжерии. И при това бяха построени не върху метални пилони, а направо върху земята. Както навсякъде досега, никакъв път или пътека не водеха към тях, никакъв признак на живот не се забелязваше наоколо. Странните постройки блестяха на върха на хълма самотни и нереални като в някаква старинна приказка.

Всъдеходката леко изпъпли по възвишението, двамата побързаха да слязат. Но още щом наближиха стъклените стени, те смаяни спряха. Не, това не бяха домове на пеперуди, това беше нещо съвсем друго. Вътре имаше тръби, проводници, някакви мебели, прилични на шкафове, дълги емайлирани хладилници. И още доста неща можеха да се видят през прозрачните стени, само хора нямаше, макар че всеки предмет напомняше за присъствието на разумни същества.

И врати нямаше. Те обходиха от всички страни просторната стъклена сграда, но не видяха ни най-малък белег на каквото и да е отворстие, сякаш тя бе отделена херметически от света.

— Как си обясняваш това чудо? — попита Алек озадачен.

— Може би се отварят с някакъв механизъм — каза Дирак. — Или пък имат подземни входи.

— Направи ми един отвор!... Колкото да влезем!...

Дирак нагласи лъчевия пистолет на най-малък интензитет и само с едно леко движение на ръката изрязва в дебелината стъклена стена отвор с размерите на една малка врата. Пръв влезе Дирак, след него човекът. Още след първите крачки Алек възбудено възкликна:

— Погледни, Дирак!... Басирам се, че това е термометър! И то най-обикновен живачен термометър...

— А това е отоплителен радиатор! — каза Дирак, като отлепи ръката си от някакво бяло емайлирано шкафче.

Наистина вътре беше много топло, но меката равномерна топлина приличаше на жива и бе много приятна. Алек приближи един от хладилниците и внимателно отвори похлупака. На неговото дъно бяха наредени шест превъзходни жълтозелени пъпеша. Алек ги погледна учуден, после взе един от тях в ръката си.

— Това според теб какво е, Дирак? — запитва той весело.

— Навярно яйца — отвърна спокойно Дирак. — Яйца на синята пеперуда...

— Точно тъй! — каза Алек зарадвано — То е топло, Дирак... Това съвсем не е хладилник, това е най-обикновен инкубатор...

Но Дирак не отговори — погледът му бе насочен някъде над рамото на човека.

— Гъсениците! — каза той тихо.

Дирак рязко се обърна. В дъното на дългото помещение той наистина видя две гигантски гъсеници, мъхнати и зелени, впили възмутените си погледи в неканените гости. И двете стояха изправени, като се придържаха леко с горните си крачка към най-близките предмети. Целият им вид подсказваше, че те са господарите тук, че това е техен дом.

— Здравейте, господа! — каза Алек дружелюбно.

Не се чу никакъв отговор, гъсениците все тъй гневно го гледаха. „Доста глупаво излезе“ — помисли смутено човекът. И с яйцето в ръце той се почувствува едва ли не като крадец, влязъл без разрешение в чужд дом. Алек се обърна да го остави, но движението му излезе непресметнато, яйцето се изплъзна от ръцете му и с трясък се разби на пода.

Алек бързо погледна към гъсениците. Техният гняв бе преминал в уплаха. И преди да направи най-малкото движение внезапно рухна като скосен на пода. Дирак светкавично насочи оръжието си към неочаквания враг, двете гъсеници просто пламнаха под изстрелите му. И в същия миг той усети как тялото му се разтърси, като при силен удар на електрически ток, нишката на неговите възприятия за света мигновено се скъса. Но той не падна, само ръцете му безжизнено се отпуснаха в металния му корпус — затихна тоя едва доловим шум,

който беше неговият живот. Внезапно стъкленият дом сякаш се наводни с гъсеници, които бързо запълзяха към своите жертви.

Една електрическа крушка светва тъй бързо, както и угасва. Лентата на възприятието внезапно се включи и Дирак се видя окръжен от три гъсеници в смешни работни мантии, с никелови инструменти в ръце. Само в един миг той разбра, че те вършеха това, което веднъж и техниците на Багратионов бяха извършили — те го поправяха. В момента най-близката до тях с бързи ловки движения завинтваше левия му гръден капак, под който бе монтирана неговата предпазна инсталация. Ди-рак бързо се извърна. Намираше се в някаква просторна стая със стени като от слонова кост, изобилна мека светлина блестеше в лещите му.

— Къде е Алек? — запита той гръмко. — Жив ли е?

Изглежда, че бяха разстроили звуковия му регулатор. Той го коригира сам и отново запита със своя обикновен глас:

— Къде е Алек?

Гъсениците не отговориха, гледаха го мълчаливо с очи, в които имаше любопитство и страх. И внезапно в неговия вътрешен автоматичен радиоприемник зазвуча тих и приятен човешки глас:

— Станете!...

Той не разбра смисъла на думата, но бързо се изправи. На няколко крачки от него, подпряна на черно металическо бюро, стоеше сравнително по-дребна сива гъсеница и го гледаше втренчено със своя спокоен и умен поглед.

— Къде е Алек? — за трети път попита Дирак.

Сивата гъсеница го гледаше с недоумение. В следния миг роботът разбра какво трябва да направи и включи гласа си в радиопредавателя. Лицето на сивата гъсеница светна.

— Аз съм Лос от планетата Вар! — каза тя. — Сега ви чувам... Ние сме нечувствителни към звуковите вълни. На звукови вълни приемат нашите пеперуди... Говорете ми чрез вашия апарат.

Дирак не отвърна няколко минути. През цялото време неговият сложен ум с трескава бързина пробваше милиони комбинации. Най-

после той реши, че е раз-шифровал основните думи.

— Аз съм Дирак от планетата Земя! — отвърна роботът. — Аз съм мислеща машина БА-6 на конструктора Багратионов.

По сивото мъхнато лице на Лос се появи някакво изражение, което странно напомняше за усмивка.

— Дирак! — каза той. — Здравейте, Дирак!... И простете за малката неприятност, която ви сторихме!...

По-късно Дирак възстанови в репродуктора целия разговор, но сега разбра само смисъла на поздрава.

— Къде е Алек? — запита той. — Алек е човекът! — Той посочи с ръка ръста му. — Искам да знам, жив ли е Алек?

Лос кимна, след това протегна ръка към някакво копче. Светна екран и Дирак ясно видя своя господар и приятел. Той лежеше под кристален купол в някаква камера, която твърде много напомняше биокамерата на звездолета. Лос приближи кадъра до най-едър план, роботът съвсем ясно долови, че Алек диша.

— Алек е жив! — каза Лос. — Той има електрически шок, който временно го е парализирал... Не се безпокойте за него, ние ще го възстановим...

Дирак отново потъна в своите милиони комбинации.

— Благодаря ви! — каза той. — Да се надявам ли, че това няма да доведе до лоши последици за здравето му?

Но сега пък Лос не разбра.

— Елате с мен! — каза той.

Трите гъсеници, които току-що бяха извършили ремонта, разтревожено се спогледнаха. Лос забеляза това.

— Не се безпокойте! — каза той. — Не ме грози ни най-малка опасност. От него може да се очаква всичко друго освен неразумна постъпка.

Лос се отправи бързо към една от стените, натисна копче, пред него се отвори малка врата.

— Заповядайте! — каза той.

Те се спуснаха с шеметна бързина с асансьора. Когато Дирак преброи осемнайсетия етаж, той спря и те се озоваха в дълъг коридор без никакви видими врати или прозорци. Същата мека дневна светлина, която сякаш не идваше отникъде, правеше ясно видими и най-далечните предмети. Дори за Дирак беше странно да гледа колко

бързо Лос запълзя по мекия под, изработен като че ли от някаква коркова материя. Отново спряха пред някакъв знак, Лос натисна кристално копче и те се озоваха в просторна, дълга стая. И тук нямаше прозорци, но въздухът бе необикновено свеж и светлината все тъй ясна. Дългите стени бяха заети с металически шкафове.

— Това е част от моята библиотека — каза Лос. — Тук ще намерите всичко, което ви е нужно — речници, енциклопедии, атласи, предметни помагала. Това ще ви помогне да научите бързо и ефикасно езика ни и да се запознаете с основите на нашата цивилизация... Надявам се, че няма много да ви затрудним... Разбрах, че вие сте една отлична мислеща машина, Дирак, трябва да ви призная, че такива ние още нямаме...

— Аз се безпокоя за Алек — каза роботът. — Ще ми бъде трудно да работя, като не знам какво е неговото състояние.

Лос не разбра, но в неговия добър и умен поглед се появи нещо ласкаво:

— Не ви разбирам, Дирак!... Пороботете сега, след туй ще говорим.

След малко Дирак остана сам в библиотеката и веднага се залови за работа. За него не беше нужно да чете безконечните текстове, те просто се отпечатваха в неговото механично съзнание заедно с точките и запетайките и оставаха там завинаги. Той прелистваше и прелистваше неуморно и педантично и само от време на време спираше за няколко минути. Тогава в него с бясна бързина започваха да работят милионите клетки, за да асимилират храната и да я превърнат в плътно знание. В края на осмия час при него отново дойде Лос.

— Алек е в пълно съзнание — каза той. — Първата му работа беше да попита за вас...

Нещо нечуто избръмча в металическите гърди на робота.

— Благодаря ви — отвърна Дирак на езика на Вар. — А мога ли да го видя?

— Разбира се — каза Лос. — Но за да не губите време — по-добре на телеекрана...

Лос натисна контакта, на широкия сребрист екран веднага се появи лицето на Алек. Сега изглеждаше малко омърлушено и бледо като на човек, който е преминал тежка болест. Но щом видя Дирак, очите му радостно светнаха, слаба руменина зачерви бузите му.

— Здравсти, Дирак! — каза той.

— Здравей, момче!... Как се чувствуваш?

— Сносно — каза Алек. — Най-странното е, че за пръв път от толкова време се чувствувам наистина гладен...

— Нима не те хранят?

— Дават ми някакъв гаден петмез... Изглежда, че нашите домакини не обръщат особено внимание на вкусовите усещания.

Дирак се обърна към Лос и му преведе. Като получи отговора, отново погледна към екрана.

— Каза, че храната била достатъчно калорична и витаминозна... И специално приготвена за организми, които се възстановяват...

— Ти говориш с тях? — попита смаяно Алек.

— Да, макар и по доста особен начин.

— Може и да е калорична — въздъхна Алек. — Но да ти кажа право, на мен просто ми се присънва едно добре сварено пиле...

— Съжалявам, Алек — отвърна сериозно роботът. — Но на тая планета няма нищо друго освен гъсеници и пеперуди...

— Да, разбирам... А какво се беше случило с мен?

— Нищо особено... Само един малък електрически шок...

— Не ще да е бил толкова малък — усмихна се човекът. — И досега чувствувам мозъка си корав като билиардна топка...

— Лос каза, че ще ти дадат от нашите хранителни припаси. Имаш ли някакви други нужди?

— Други нужди?... Да, Дирак, тия странни господа нямат нито легла, нито столове... Да не говорим за възглавници и дюшеци. Трябва да ти кажа, че гърбът ми просто се схвана от техните кораби гладки плоскости...

Това не беше толкова лесно да се преведе, но Лос схвана в какво се състои работата.

— Разбира се, че имаме меки материи — каза той. — Ще се опитаме да пригодим нещо...

Дирак преведе. И след това побърза да заключи.

— А сега почивай и се възстановявай!... Трябва да те предупредя, че ни чака доста работа.

Дирак прекара в библиотеката още три дни. През цялото време само Лос го посети на няколко пъти и си отиде доволен от постиженията на своя ученик. На края на третия ден той води дълъг,

обстоен разговор с робота. Дирак разбра, че Лос сериозно се готвеше за своя пръв разговор с човека.

6

Двамата стояха на верандата на лечебния институт, която гледаше към гората. Тук природата напомняше малко повече на земната природа, особено с дърветата, които приличаха на гигантски храсти, обсипани с хиляди цветове — едри и ярки. И въздухът бе малко по-хладен и влажен, носеше в себе си едва доловимия солен дъх на океана. Гъсениците се бяха погрижили да ги оставят на спокойствие и сега тук никой не пречеше на разговора им. Алек внимателно слушаше спокойния и равен разказ на Дирак.

— Вар е една от трите планети на звездата, която те наричат Зита — започна той. — На най-близката до Зита планета няма живот, тя е нещо като нашия Меркурий. На втората планета има богат и разнообразен живот, който много напомня нашата мезозойска ера...

— Тъй ли? — погледна го любопитно Алек. — Ще трябва, изглежда, да се отбием и там...

— Няма да бъде съвсем безопасно — каза Дирак. — И Вар е сравнително млада планета. Най-древната ѝ фауна не се е различавала съществено от земната. Но в палеолита се появява за пръв път синята пеперуда. Именно нейните ларви, гъсениците, са наложили коренен прелом в развитието на животинските видове, като просто са прекратили това развитие. За разлика от всички други животни те са притежавали едно необикновено оръжие — електрически заряд. Това не е ново нещо в природата, но гъсениците на Вар го притежават в изключителна сила. Впрочем ти сам можа да се увериш в това, макар че те не са искали да те убият, а просто да те зашеметят...

— И доста успешно — измърмори Алек. — Навярно ще се чувствавам зашеметен за цял живот...

— Отначало те са избивали другите животни просто за самоотбрана — продължи Дирак. — Храната на гъсениците е изключително растителна, те в никаква степен не са били заинтересувани от запазването на някои животински видове. По-късно те са започнали да ги унищожават напълно съзнателно, за да осигурят

пълна безопасност за себе си и особено за пеперудите, които са съвсем безпомощни в средствата си за самоотбрана...

— У кого се явява по-напред съзнанието — у гъсениците или пеперудите? — запита Алек.

— Според мен у гъсениците — отвърна Дирак. — Но те никъде не твърдят такова нещо, за тях при всички положения пеперудите си остават по-висши същества. Но факт е, че при гъсениците за пръв път се появяват трудът и организираният обществен живот. Разбира се, при тях то е станало на друга основа, главно за защита от неблагоприятни атмосферни условия, особено то се отнася до пеперудите. След като изтребили просто до крак всички по-висши организми на планетата, по-къс но те са унищожили с химически и други средства и низшите видове — насекоми, паразити и пр...

— Доста кръвожадно племе! — обади се Алек.

— Ни най-малко!... Тая дума изобщо не съществува в техния речник. Не съществуват също такива понятия като омраза, жестокост, ненавист, алчност и други от тоя род. Понятията щастлив, радостен, тъжен те употребяват само когато говорят за пеперудите. Гъсениците просто нямат емоционален живот в земния смисъл на тая дума...

— Това не може да бъде! — възкликна неволно Алек.

— Точно тъй е! — отвърна сериозно Дирак. — Изглежда, че цялото им съществуване е определено от биологичния принцип. Те не са в точния смисъл на думата безполови, но са лишени съвсем от полово чувство. Инстинктът им за продължение на рода се проявява в грижата, която полагат за пеперудите, и в стремежа да стигнат невредими до тая фаза. Това е толкова силно у тях, че определило всичките им обществени отношения...

— Не ми се вижда много научно — пошегува се Алек.

— За Вар то е напълно научно — отвърна сериозно роботът. — И на тая основа развитието на тяхното общество е съвсем различно от нашето. Преди всичко те не са имали раси и нации. На Вар не е имало нито една война освен войната им срещу животинските видове. Но не е имало също така класи и класови стълкновения. От самото начало досега тяхното общество е колективно и в най-общия смисъл на думата комунистическо... Но за тях принципът „всекиму според нуждите“ е неприложим...

— Не те разбирам.

— Ами при тях просто не съществува понятието нужда. Нужди те като че ли нямат, от живота вземат само необходимото. Всички свои мечти, надежди и желания те прехвърлят на своето второ съществуване като пеперуди. И това за тях не е ни религия, ни някаква идея, а съвсем естествено състояние. Щом като са лишени от чувства и страсти — тяхното настояще в известен смисъл им е безразлично...

— Но тогава те са дълбоко нещастни! — възкликна неволно човекът.

— Надали! — отвърна роботът. — По-скоро те са спокойни и уравновесени, понеже се движат към определена цел и са сигурни, че ще я постигнат. Всяко мислещо същество, което има някаква цел пред себе си, не може да бъде нещастно, Алек! Та нима според тебе аз съм нещастен?

— Е, не, разбира се — измънка Алек. — Но тогава не разбирам какво подтиква към наука и прогрес тяхната цивилизация?

— Ти разсъждаваш съвсем като земен човек — отвърна Дирак. — Науката може да се развива дори ако няма хора. Представи си, Алек, че човешкият род измре внезапно от някаква непозната епидемия. И на света останат само машините на Багратионов. Не, науката няма да умре! Ние ще продължаваме да я развиваме, докато ви възпроизведем отново, та макар да почнем от обикновената амеба. В края на краищата науката е такава материя, която, веднъж създадена, почва да се разви на неудържимо по своите собствени закони, понякога дори против интереса на хората, но на Вар не е така. Тук хората-гъсеници се отнасят към науката строго рационално. Понякога те съзнателно ограничават развитието на някои науки, особено на техниката. Те правят всичко възможно да се придържат към един колкото е възможно по-естествен, почти спартански живот. Например те никога не са произвеждали оръжие за самоизтребление. Те познават атомната енергия, но си служат с нея главно за отопление на планетата. На теория те познават термоядрената енергия и аниhilацията на антивеществото, но не се стремят към практическото им осъществяване. Те познават и трите форми на съществуването на материята, а транспортните им средства са ограничени до минимум и се отнасят главно до превоза на стоки. Преди три века те са имали космически кораби, с които са разучили системата на Зита. Сега те са престанали да ги произвеждат, защото смятат това за напълно

безсмислено. Но в замяна на това при тях на особено високо ниво са медицината и отчасти биологията, която не е наука за обществено достойствие. Те например не познават инцидентната смърт вследствие на болест или нещастен случай.

— Философия имат ли? — прекъсна го Алек. Дирак замълча затруднен.

— Срегнах това понятие — каза той. — Но не срещнах никъде названието на нито един философски труд... Може би тя се отнася само до пеперудите...

— Започна да ми става ясно! — каза Алек. — По цялата тая логика гъсениците навярно нямат изкуство...

— Почти нямат, ако не се смята архитектурата и някои елементи на декоративната живопис. Изкуството е достойствие на пеперудите, у които емоционалният живот е силно развит и представлява основа на тяхното съществуване. Те смятат тая фаза за по-висша, макар да не им е съвсем ясно защо. Това е фазата на щастливото съществуване — на емоциите, на красотата, на любовта и в крайна сметка на половото размножение...

— Та няма емоционалният им живот е свързан само с наличието на полово чувство? — запита учуден Алек.

— В края на краищата така излиза — отвърна Дирак затруднен. — Но може би моето заключение е прибързано. Впрочем ти знаеш какъв тежък период преживя човешкият род във връзка с повяхването на половото чувство. Хората на нашата земя бяха почнали да приличат на гъсеници, без да имат надеждата да станат пеперуди...

— Това е така — кимна Алек.

— Тук гъсениците са спасени от тая драма, защото тя е за тях естествено и временно състояние. Те живеят с надеждата, а понякога тя е повече от живот...

— И ти знаеш повече, отколкото трябва да знае една мислеща машина — измърмори Алек. — Интересно, докъде ще стигне това?...

— Ти мислиш — до някакво чувство? — запита предпазливо Дирак.

— Възможно! — още по-предпазливо отвърна човекът. — Но кой е тоя Лос?...

— Сега ще разбереш... У тях двете фази на съществуване са строго ограничени по време. Първата фаза — на гъсениците — е точно

четиридесет години. Те могат да увеличат или намалят тоя срок, тъй като отдавна им е известен кодът на наследствеността, но го смятат за най-целесъобразния срок по много причини. Точно в края на срока те се превръщат в какавиди и след десет месеца от тия какавиди излитат пеперудите. Както разбрах — те помнят своето минало и не представляват една нова, току-що родена индивидуалност. Гъсениците им са оставили за техния живот най-хубавата и най-стабилна в климатично отношение част на континента — тая около екватора. Самите те са останали да живеят в по-суровия климат край океаните — тук са техните градове, заводи, тяхната цивилизация. Пеперудите живеят, без да полагат никакъв труд. Единствената им полезна дейност е продължението на рода. Любовният живот не е ограничен по двойки в никакъв съпругески институт. Изглежда, че у тях това чувство се ражда стихийно и времето му е неопределено. Цялото им задължение към тяхното целокупно общество е да снасят яйцата на определени места — за всичко друго имат грижа гъсениците. Но за своето красиво безделие те са наказани от природата да живеят твърде малко — само десет години...

— Десет години безделие съвсем не са малко! — усмихна се Алек.

— Сега да се върнем към Лос — продължи Алек. — Както сам разбираш, 40 години е твърде къс срок, за да се поддържа на необходимото ниво една толкова сложна цивилизация. За да се превъзмогне това, начело на тяхното общество стои съвет от двајсет старейшини, всеки от които носи името Лос. На езика на Вар това значи тъжен. Светът на тъжните управлява цяло едно общество, на което единствената цел е щастие чрез прераждане...

— Чудесно! — измърмори Алек.

— Но те надали мислят така! — каза Дирак. — В края на четиридесетте години всеки от тях, избран за Лос, спира по изкуствен начин своето биологично развитие. Лос не стават ни какавиди, ни пеперуди. След десет-месечна летаргия те отново се събуждат гъсеници, изкупителна жертва на своето общество. Те нямат своя лична цел, своя надежда за щастие. Те са не само тъжни, те са и безнадеждни... Единствената им цел е да обслужват низшата фаза в развитието на тяхното общество...

— Може да са безнадеждни и тъжни, но аз наистина им завиждам! — каза тихо човекът.

Дирак не отговори веднага, неговите кухи лещи някак особено настойчиво се впиха в човека.

— Много се съмнявам, че си напълно искрен, Алек — каза найсетне той. — Ненапразно Казимир твърди, че не е виждал по-жизнен човек от тебе в живота си.

— Какво значение има това?

— Как да няма!... Та ти не можеш да се откажеш от нищо, Алек. Дори от един дюшек или от едно варено пиле...

— Та именно затова! — възкликна човекът. — И трябва да ти кажа, че винаги съм се съмнявал в смисъла на тия висши цивилизации, които не могат да раждат мъченици и герои...

— Това е глупаво — каза Дирак. — Ти наистина ме учудваш...

— Може и да е глупаво — сви рамене човекът. — Но аз така го разбирам...

— Дори Лос не го разбира така, макар да е един вид мъченик на обществото си...

— Той е Лос номер едно?

— Точно тъй...

— А кой ги избира?

— Ти се досещаш, че това не става по парламентарен начин. Това е власт, към която никой не се стреми, тъй като не носи облаги, а тъга. Съветът сам посочва бъдещия Лос между най-способните в отделните клонове на науката и цивилизацията. Всеки Лос, щом стигне 150-годишна възраст, независимо от своите заслуги към обществото автоматично се изключва от съвета и скоро след това, оставен без цел и смисъл в своето съществуване, умира...

— Малко жестоко е — каза Алек. — Но така трябва да бъде...

Той помисли малко и добави:

— Искам да видя Лос...

— Ще го видиш утре — каза Дирак. — Но те съветвам да бъдеш с него крайно предпазлив и внимателен...

— Какво искаш да кажеш?

— Може би с това трябваше да почна — каза Дирак. — Там е работата, че Лос отказа да ме пусне до всъдеходката. Аз исках да се свържа с Казимир, но от предпазливост не му казах това. И все пак той

не ме пусна. Струва ми се, че те ни смятат за нещо като свои пленници.

— Мислиш ли?

— Може би се страхуват от нас, затова искат да ни изолират от нашата база. И трябва да кажа нещо важно, Алек. Те смятат, че сме пристигнали тук с ракетата, те не знаят, че около Вар кръжи нашият звездолет. От своя страна аз не им казах истината.

Алек го погледна любопитно.

— Честна дума, Дирак, не знаех, че си способен на лъжа — каза той.

— Способен съм на всичко, щом става дума за вашата безопасност — отвърна роботът. — И затова смятам, че трябва да бъдеш предпазлив с него и да разсееш всичките му съмнения.

Алек замълча.

— Мисля, че ще се разберем — каза той най-сетне. — С един тъжен човек винаги можеш да се разбереш. Само не с един безчувствен.

При последната дума той трепна вътрешно, но Дирак по нищо не се издаде, че е разбрал последната дума като някакъв лош намек. И за да отклони разговора, човекът бързо погледна часовника си.

— Точно след четиридесет и пет секунди те ще ми донесат храна — каза Алек. — Тия гъсеници са наистина дяволски точни...

— И на мен това ми направи впечатление — отвърна безстрастно Дирак.

Той се загледа в часовника си. Сега и двамата мълчаха и Алек ясно усещаше соления дъх на океана, който привечер се усилваше. Слънцето се бе скрило, чудната гора бе потънала в мек здрач, неизмеримо самотна и тъжна в тоя час на деня. Алек тихо въздъхна.

— Много ми се иска да видя една сърна — каза той тихо. — Или поне една обикновена козичка...

Дирак не отговори. Той вдигна глава от часовника си и погледна към дъното на верандата. Там се бе появила една зелена гъсеница, която бавно тикаше пред себе си маса на колелца.

Вратата пред тях се отвори и те влязоха в грамадна зала със син, сводест таван, който приличаше на небе. Никакви мебели не се виждаха в залата и все пак тя изглеждаше някак особено празнична и тържествена. В дъното, облегат на тънка метална рамка, ги чакаше Лос. Човекът любопитно се взря в него. Сивото мъхнато лице на старейшината му се видя добро и кротко, но погледът му бе доста жив, съсредоточен и пронизателен.

— Приготвил съм ви изненада — каза Лос и посочи към стената. — Това ли вие наричате стол?

Дирак превеждаше извънредно бързо, почти едновременно с думите на Лос. Човекът погледна натам и се усмихна. Едва сега той забеляза предмета. Стол, разбира се, в никакъв случай не беше, но все пак можеше да служи. Той приближи и се отпусна внимателно върху него. Лос все тъй го гледаше със своя внимателен, нетрепкащ поглед.

— Имам няколко въпроса към вас, Алек — каза той. — А след това ще бъда на ваше разположение.

— Моля!...

— Дирак ми каза, че у земните хора тяхната разумна и емоционална природа съществува съвместно. Смятате ли, че тоя начин на живот е по-съвършен?

— Мъчно ми е да отговоря — каза Алек. — Съвсем повърхностно познавам вашия свят. Но той ми се вижда съвсем разумно и естествено устроен.

— Все пак не можете да нямате някакво принципно становище по тоя въпрос?

— Бих могъл да кажа само, че индивидът, който притежава в себе си двете природи, е по-пълноценен ако не за обществото, то поне за себе си.

— Как да го разбирам? („Внимавай, Алек!“ — прибави Дирак на себе си.)

Алек бързо съобрази, но все пак не можа да разбере какво иска да му каже роботът.

— Ами по най-простия начин — отвърна той внимателно. — Едно плюс едно правят две...

— Тоя начин на размишление ми се вижда доста механичен — каза Лос. — Въглерод плюс кислород правят, струва ми се, отрова...

— Признавам, че примерът ми излезе несполучлив — каза Алек. — Но положително е, че двойствената природа на човека предизвиква в неговата душевност много по-интензивно горене.

— Да, естествено — кимна Лос. — Но трябва ли да се смята интензивността на душевния живот за някакво решително предимство? Не са ли по-важни вътрешната хармония и единство на душевния живот?

— Исках да кажа, че съвместното съществуване на двете природи ги обогатява взаимно и изпълва с вътрешно съдържание — отвърна Алек. — Индивид, който притежава само едната природа, е всъщност полуиндивид.

— Да, това исках да разбира! — каза Лос замислено. — Вие смятате, че на Вар живеят полусъщества? („Много внимавай“ — прибави Дирак от себе си.)

Едва сега Алек разбра накъде клони разговорът.

— Не, не, моля ви се, съвсем не исках да кажа това! — възрази той. — Аз напълно допускам, че вашето общество е по-съвършено и по-естествено устроено от нашето... Но кажете, Лос, нима вие не съжелявате, че не носите в себе си красотата, чувствата и щастието на пеперудите?

— Разбирам въпроса ви — кимна Лос. — Но в края на краищата нали всеки обикновен жител на Вар получава своето щастие. И то не в смесен, а в чист вид, който като качество вие дори не можете да си представите...

Алек се замисли — наистина кой път да избере.

— Сигурно сте прав — каза той колебливо.

— Помислете, Алек! — някак по-живо и по-сърдечно пое разговора Лос. — Нима последователното извяване на двете начала не е по-целесъобразно? Така те са в чист вид, не си пречат взаимно и могат да се извият с пълната си сила...

— Нещата не са толкова прости — отвърна сдържано Алек. — Ние се стремим хубавите чувства да облагородяват нашия ум, а умът да прибавя към чувствата своята дълбочина и проникание.

— Това не е отговор по същество — отвърна Лос. — Същата зависимост съществува и при нас, макар етапите да са последователни. Иначе емоционалният живот на пеперудите би бил съвсем примитивен.

— Аз не споря с вас за предимствата на нашите два свята, Лос — каза Алек. — Щом двата са създадени от природата, не могат да бъдат неестествени. Но не могат да бъдат и съвършени. Всеки от тях трябва да търси това съвършенство по законите на своето собствено развитие.

— Това е наистина така — кимна Лос, а Дирак прибави: „Успя да се измъкнеш донякъде...“

Лос помълча малко, после продължи сърдечно:

— Струва ми се, Алек, че вашето общество е изправено пред много по-големи трудности в своето развитие. Тия две начала са много силни, много обособени и много различни. Неизбежно едното ще се стреми да вземе връх и да измести другото... А да търсите хармония и контакт между тях, ми се струва крайно трудна задача...

— Това наистина е така — каза Алек. — Но какво развитие бихме могли да имаме ние, ако не бяха тия две противоречиви същности, които да го подтикват?

— А ако те взаимно се отричат?

— Дори така да е. Все пак това е един подтик към съревнование и прогрес. Но фактически при нас сега положението не е такова...

— Искате да кажете, че разумът се е примирил?...

— Напротив, на мен ми се струва, че по начало той е по-неотстъпчив и неговата агресия е била винаги по-настойчива. И именно няколко негови сериозни победи в историята на нашето развитие му показаха, че сам на бойното поле той е просто един нещастник.

Лос продължително се замисли.

— Представях си, че вашата емоционална природа е много дръзка, жизнена и силна — каза той най-сетне. — И си представях, че вашият разум много трудно може да ѝ се съпротивлява.

— А защо смятахте така? — запита Алек любопитно.

— Както разбрах, вие спадате към хищните животни?

Алек го погледна учудено.

— Какво значи това?

— Та вие се храните и досега с месо на животни — каза Лос. — У нас само хищниците от предисторически-те времена са се хранили с месо...

— Това не е нищо — намръщи се Алек. — И не може да има никакво значение за човешкия род, претърпял толкова дълго историческо развитие.

— Доста произволно твърдение! — каза Лос с горчивина. — И най-дългото развитие остава навеки кодирано в наследствеността. Иначе как да си обясня вашите войни, вашите революции, вашето взаимно изстребление през вековете. Кървавата история на вашето развитие, съпътствувана от опасния състав на храната, която приемате, не може да не дава една червена окраска на вашата емоционалност... И как тя може да се примири с чистия и безпристрастен разум...

Алек с учудване забеляза, че тия думи го раздразниха. Дали пък човекът-гъсеница не беше прав? Или просто искаше да изтръгне от него някакво опасно признание?

— Мъчно ми е да намеря убедителни доводи, Лос — каза той. — Но за съжаление фактите говорят обратното. Проблем на нашите последни епохи е увяхването на чувствата, а не техният бурен цъфтеж. И въпреки всичките ви предположения трябва да кажа, че нашето общество ми се вижда много по-хуманно от вашето. Ние не сме изстребили живота на нашата планета. У нас живеят на свобода хиляди диви и питомни животни...

— За да имате възможност да ги убивате? — запита Лос. — За да не забравите стария и хубав занаят?

— Не, не е точно така! Ние наистина убиваме някои. Но има огромни резервати, в които изобщо е забранено да стъпва човешки крак...

— Но гъсениците и пеперудите все пак изстребвате...

— Прощавайте, Лос, но при нас те не са разумни същества. Те са просто насекоми. И трябва да ви кажа, че ние не сме изстребили гъсениците, макар да нанасят много сериозни щети на нашите гори. Ние ги пазим само заради красотата на пеперудите, които радват очите на нашите деца...

— Жалко, че не сте донесли някои екземпляри от тях — каза замислено Лос. — Това щеше да представлява безкраен интерес за нашите учени...

— Втори път няма да пропуснем...

— Смятате да установите постоянен контакт с нас? („Много внимавай, Алек“ — предупреди настойчиво Дирак.)

— Целта на нашето пътуване е само една — знанието — отвърна Алек предпазливо. — Но ако вие имате някаква нужда от нас — помощ никога няма да ви откажем...

— Благодаря! — отвърна късо Лос. — Това е, което исках да зная. И сега съм на ваше разположение.

Алек го погледна внимателно.

— Преди всичко имам една молба към вас, Лос — каза той. — Позволете ни да влезем във връзка с нашия въздушен кораб.

Погледът на Лос някак особено се промени.

— За какво ви е тая връзка? — попита той. — Та нали в кораба няма други хора?

— Вие не ме разбирате... Не става дума за ракетата, с която кацнахме. Става дума за фотонния звездолет, който сега кръжи около Вар. Ние имаме с тях уговорена всекидневна връзка. Нашите другари вече се безпокоят за нас...

Лос внимателно впи в него своя пронизателен поглед.

— Наистина ли има такъв звездолет?

— Учудвате ме, Лос... Ако не вярвате на мен, попитайте вашите учени... Та с нашата ракета може да се прелети най-много между две планети...

— Да не би всъщност да искате да влезете във връзка с вашата Земя?

— Не е ли все едно?

— За нас не е все едно...

— Не ви разбирам, Лос... Нима се страхувате от нас?

— Може би имаме някакви причини — отвърна Лос. — И то доста сериозни.

— Наистина е любопитно да ги чуем — каза Алек.

Лос бавно поклати сивата си мъхната глава.

— Не сте искрен, Алек! — каза той с горчивина. — Вие не можете да не ги знаете... Преди всичко вие убихте една пеперуда. От

хиляди години пеперуда не е загивала от насилствена смърт. Трябва да ви кажа, че това просто потресе нашето общество...

— Сега бъдете и вие искрен, Лос... Вие много добре знаете, че това е недоразумение... Ние мислехме, че пеперудата е обикновено насекомо. Дори според жителите на Вар да се изстребват насекоми не е никакво престъпление... Вие сте изстребили милиони видове...

— Това е наистина така... Но и убийството на пеперудата е факт. Жителите на Вар са уплашени и разтревожени.

— Вие трябва да им обясните недоразумението и да ги успокоите. Техният здрав и спокоен разум ще разбере истината.

— За съжаление не е само това. Съветът се страхува, че вашата планета е изчерпана или застрашена от унищожение. И сега вие търсите друга, с подходящи климатични условия, която да колонизирате. Съветът се страхува, че ще ни сметнете за низши същества и с пълно право ще ни изстребите, за да създадете условия за една по-висша цивилизация. Особено много съветът се плаши от вашия хищен произход. И в крайна сметка не е без значение фактът, че вашият разум може да се повлияе от непознати за нас чувства.

Алек дълбоко се замисли.

— Трябва да ви кажа, че всички ваши опасения са по принцип основателни — отвърна той най-сетне. — Но в нашия случай те са съвършено безпредметни. Разбира се, вие не познавате нашия свят, неговите хуманни принципи, така че всяко наше обяснение вие можете да тълкувате просто като измама. Все пак аз ви казвам, че ние нямаме никакво намерение да колонизираме Вар, и аз ви моля да ми повярвате...

— А ако съветът не повярва? Не забравяйте, Алек, че става дума за нашето съществуване.

— Това при всички положения е най-изгодно за вас — отвърна Алек. — Ако се опитате да ни задържите или погубите, нашите другари няма да оставят това без последствие.

— Как да го разбирам? — запита Лос сдържано.

— Достатъчно е само нашият звездолет да прелети ниско над Вар, за да превърне всичко на пепелища. А това не са единствените му възможности.

— Това да го смятам ли за заплаха? Или просто за обикновено изнудване?

— Нито едното, нито другото, Лос... Ние сме дошли при вас като братя. За да не ви нанесем някаква неволна щета, ние напълно обеззаразахме и най-малката вещ, която внесохме във вашия свят. Навярно сте проверили вече нашата храна и нашите вещи и знаете, че това е истина. И при това, очевидно е, че един звездолет не може да колонизира цяла планета. Във ваш интерес е да се отървете от нас с добро. А ако не ни вярвате — пригответе се след това за отбрана. По-рано от 32 светлинни години ние не можем да дойдем тук, а това са за вас векове...

Алек млъкна. И Лос мълчеше, сивото му лице изглеждаше потиснато и мрачно.

— Благодаря ви, Алек, за вашата откровеност! — каза най-сетне той, — Лично аз смятам, че вие имате право. Но решение може да вземе само съветът. Утре ще ви съобщя неговото становище...

След малко двамата крачеха по дългия коридор.

— Мисля, че старият е наистина на наша страна — каза най-сетне Дирак.

— Защо? — усмихна се едва забележимо човекът.

— Твоята логика беше безукорна. Като разумни същества те сигурно ще я възприемат... И не съществува наистина опасност да ги заслепят някакви чувства...

8

Екранът светна и в същия миг Алек видя разтревоженото лице на Казимир.

— Алек! — възкликна той. — Какво се беше случило?

— Нищо особено — отвърна Алек спокойно. — Имахме едно малко премеждие, но всичко мина...

— С пеперудите?

— Пеперудите се превърнаха на гъсеници!... Искаш ли да ги видиш?

— Ами щом нямам по-добър избор! — засмя се Казимир.

Известно време Казимир с мълчаливо любопитство наблюдава картините на телеекрана.

— Да, сносна архитектура! — каза той. — Високи врати!... Те прави ли ходят?

— Сега ще разбереш... Но сградите си имат и своите неудобства, разбира се. Стълбите им приличат на детски дървени пързалки... Да се изкачиш до втория етаж е истински подвиг.

— Това ли са те! — трепна Казимир.

— Защо, не ти ли харесват? — усмихна се Алек.

— Бррр!... Навярно ги сънуваш нощем...

— Отблизо са по-симпатични — каза Алек. — И в края на краищата няма никаква опасност да те поканят на танц. Те са свършено глухонеми.

— Тъй ли?

Няколко минути Казимир ги наблюдава мълчаливо и съсредоточено.

— Факт, че са поносими — обади се той най-сетне. — Изследователите на Алфагея имаха по-лош шанс от теб... Какво ти сториха, Алек?...

— Ще ти разкажа по-късно... Но сега сме в добри отношения, водим философска дискусия...

— На каква тема?

— Старите досадни теми, разбира се.

— Алек, да не криеш нещо от мен?... Къде е Дирак?...

— Бъди спокоен, в пълна изправност е! — отвърна Алек. — Те ни смятаха за нещо като свои пленници, но сега сме свободни... При едно условие, че ще докажем съществуването на звездолета.

Нещо лошо се появи в погледа на пилота.

— Това не е проблем...

— Не, моля ти се, Казимир, не прави глупости. От теб искам само едно — довечера в 11 часа да пуснеш сигнална ракета... Избери най-мощната...

— Сигурен ли си, че си в пълна безопасност? — запита Казимир намръщено.

— Напълно сигурен...

— Колко време ще останеш между тях?

— Мисля, още десетина дни...

— И все пак предупреди ги да внимават... Ако стане нещо с вас, ще им пукна планетата като сапунен мехур.

— Не знаех, че си толкова кръвожаден — усмихна се Алек. — Но кажи нещо за себе си...

— Какво мога да кажа за себе си? — вдигна рамене Казимир. — Просто скучая като бесен... Иде ми да курдисам Дирак втори път, за да побъбря с него.

— Не е лоша идея. Но не забравяй да го прибереш, когато се върнем...

— Защо?

— Как да ти кажа — може би на Дирак първи ще му бъде неприятно да види своето второ аз...

Казимир се засмя.

— Ти си все същият — каза той. — Не забравяй да поздравиш Дирак. Може би е станал чувствителен между тия гъсеници.

— В края на краищата Багратионов не изключва и такава възможност...

— Хайде, не ме размивай!...

— Трябва да вървя, Казимир... — каза Алек. — В бъдеще ще поддържаме редовна връзка...

— На банкет ли си канен?

— Слава богу, поне тая беда ме е отминала — усмихна се Алек.
— В менюто си нямат нищо друго освен хлорофил... А понякога дори той е изкуствен.

— Наистина не ти завиждам...

— Довиждане, Казимир...

Екранът угасна.

9

Алек седеше на своя мек стол без облегалo и мислеше колко бързо човешкото съзнание се приспособява към най-странните обстановки. Сега всичко около него му се струваше естествено и дори мъхнатото лице на Лос в тоя миг му изглеждаше съвсем човешко. И все пак той не можа да сдържи усмивката си, когато президентът на Вар с чудна ловкост се покатери по отвесната стена до един от най-горните шкафове на библиотеката. Когато се върна, Лос държеше в ръката си лека метална пластинка с изображение, подобно на гравюра.

— Това е първият Лос на нашия свят — каза той. — Наричали са го Лос Философа...

Алек го погледна учуден.

— Дирак ми каза, че вие нямате такава наука.

— Да, сега наистина нямаме — отвърна Лос. — Преди три века тя бе отменена със специален указ на съвета...

Алек се усмихна.

— Това надали би могло да се нарече свобода на мисълта.

— Не знам какво точно разбирате под думата „свобода“, Алек... За нас това е, най-общо взето, липса на принуда...

— Да, нещо подобно...

— При нас няма принуда... При нас свободата на всеки индивид е гарантирана в рамките на нашите закони и традиции...

— За нас е доста повечко — отново се усмихна Алек. — Ние под никакъв предлог не пречим на хората да мислят каквото си щат и да излагат това в писмена форма...

Лос се замисли.

— Не знам дали е разумно — каза той.

— И все пак, защо е било нужно да забраните философията?

— Тя се оказа ненужна — отвърна Лос. — Нашата философия търсеше да открие законите на развитието. Тия закони ни ги даде науката. А що се отнася до най-общия закон и най-общата цел, ние приехме, че те не могат да бъдат други освен тия, които природата ни

предлага — развитието на индивида от едно по-низше към едно по-висше състояние.

— Ясно и просто! — промърмори Алек. — И все пак предполагам, че е имало и други мнения?

— Да, разбира се — кимна Лос. — Особено силна беше школата на монистите, които защитаваха възгледи, доста подобни на вашите. Те смятаха, че човешката природа трябва да бъде единна и неделима и че науките трябва да се стремят да осигурят това единство. Монист беше и един от най-известните ни философи, наречен Син Тъмния... Сега ще ви го покажа...

Лос отново се покатери по рафтовете и след малко донесе тънка книжка, отпечатана върху някаква специална хартия. На титулната страница имаше фотография, която веднага грабна вниманието на Алек.

— Тоя човек съвсем не е бил лишен от чувства — каза той замислено.

— Може би — отвърна колебливо Лос. — Неговият ум беше особено дързък и неспокоен.

— Бихте ли ни прочели нещо?

Лос някак неохотно разтвори първата страница и започна бавно да чете:

„Накъде се стремиш ти, сляпо същество? Към какво тъмно море текат ручейте на твоите желания? Ти нямаш очи, очите ти са слепи за чудото, което те окръжава. Ти нямаш слух да чуеш гласа на истината. Синият лед на полюсите е замразил навеки сърцето ти. За какво е твоят изстинал ум и за какво са твоите мъртви ръце, щом всичко, което творят, е тъга и безсмислица?“

Лос внезапно спря.

— Но това не е философия! — каза Алек. — Това е поезия...

— Не, не е поезия — отвърна недоволно Лос. — Това са просто мисли, дръзки и необосновани... Поезия могат да творят само пеперудите...

— Бихте ли ми показали някакъв образец на поезия? Лос го погледна учудено.

— Тя не се записва — каза той. — Това е забранено...

— Забранено?... А защо?

— Нима не разбирате?... Поезията на пеперудите е по-високо от нас и нашия разум... Щом нямаме сетива да я възприемем, по тоя начин ние просто ще я оскверним...

— Но какво е поезия всъщност?

— Поезията е красота! — отвърна Лос убедено.

— И природата е красота...

— Не, това е красотата на тяхното отношение към природата. Красотата на тяхното отношение към любовта... Не зная как точно да се изразя, Алек. Поезията е материализиран израз на движението на душите им. Това са просто квантите на тяхното духовно излъчване, на тяхното непонятно за нас щастие...

Алек мълчеше.

— Но нима поезията им е лишена от мисли? — запита той найсетне.

— Не, разбира се...

— А те откъде се взимат?...

— Пеперудите мислят въз основа на знанието, което са придобили в своето предишно съществуване — отвърна Лос. — Но това са мисли, огрени от светлина, и тяхната дълбочина е навярно неизмерима...

Дирак неспокойно погледна часовника си.

— Време е да вървим — каза той.

След малко и тримата се изкачиха върху равния покрив на резиденцията: Океанът беше съвсем близо и на осветеното пристанище бяха спрели няколко кораба, широки и плоски като костенурки. Фосфоресциращи кулокранове безшумно стовариха от тях някаква пихтиеста маса, която в тъмнината не можеше да се види. Дъхът на йод и солено тая вечер като че ли беше много по-силен.

— Това са морски водорасли — обади се Дирак. — Те извличат от тях хлорофил...

Но Алек сякаш не го чу.

— Лос, ще ми дадете ли книгата на Син Тъмния? — обади се внезапно той.

— Не, Алек, забранено е да се изнася — каза Лос.

— Забранено е да се изнася на Вар... Но не и на далечната непозната Земя...

— И без туй ще занесете на земята прекалено много знания...

— Аз искам да им отнеса мисли, Лос! — отвърна човекът. — Знанията може би ще се окажат ненужни... Вече никой от нас не може да каже какви знания са нужни на земните хора... Но мислите...

— Вижте! — прекъсна го Дирак.

Те повдигнаха лице към черното небе. Близко до зенита светна облаче и бързо се разрасна като прозрачна виолетова медуза. След няколко минути тя стана съвсем прозрачна, през нея бледо заблещукаха звездите. Алек погледна скрито към Лос — лицето му в този миг сякаш бе озарено от някакви чудни и непривични мисли.

— Красиво, нали? — тихо запитва Алек.

— Да, наистина — отвърна Лос.

Човекът мълчаливо се усмихна.

10

Тримата стояха на брега на Ин, близо до сребристия корпус на ракетата. Поляната около тях бе синя от пеперудите, които бяха накацали по нея. Отново звучеше музика, езерото трептеше като живо, гората на Вар ликуваше. Лос слушаше чрез Дирак, лицето му бе съсредоточено и внимателно, но изразът му не подсказваше нищо. Както винаги, пеперудите се вълнуваха неудържимо, трептяха като езерото и ликуваха като гората. Само желязното лице на Дирак бе безучастно, той гледаше към ракетата.

Най-сетне музиката свърши, пеперудите затрептяха с нежните си криле, въздухът отново се изпълни със звуци — тихи и молеци. Но магнетофонът безчувствено мълчеше. Алек го подаде на Дирак и запита:

— Хареса ли ви, Лос?

— Струва ми се, че ме разбирате! — отвърна замислено президентът на Вар.

— И с право! — усмихна се човекът. — Разбрах, че понякога наистина сте тъжен, Лос... Но никога не сте нещастен...

Нищо не трепна в погледа на Лос.

— Но вие не сте щастлив, Алек! — отвърна той. — Имате и сърце, и ум... Какво повече ви е нужно?

— Аз загубих хората, Лос!...

— Но нали се връщате при тях?...

— Не зная, Лос... Струва ми се, че те ще ми бъдат съвсем чужди. Лос помълча.

— Вие сте като Син — каза той. — Като Син Тъмния... Аз ви донесох книгата му.

Лос остана на брега. Ракетата се плъзгаше бавно по гладкото езеро, след това усили хода си меки вълни започнаха да плискат в краката му. И дойде мигът, в който тя литна и като сребърна стрела се заби в синята плът на небето. Оставаха само мигове и над тях отново

щеше да се отвори величествената и страшна пустиня от звезди и мрак.

КОГАТО СИ В ЛОДКАТА

1

Вече втори ден — по нашите земни часовници — „Сириус“ се въртеше около тая проклета Луна, червена и гладка като огромен детски балон. Всъщност наричахме я Луна само защото не знаехме какво друго име да ѝ дадем. Нейната майка-планета представляваше съвършено мъртво небесно тяло; на което според нашите специалисти никога не е имало органичен живот. Някъде далече в черното небе светеше с призрачна светлина тяхното зелено слънце. И изобщо намирахме се в един разреден и пустинен край на нашата галактика, където всичко ме потискаше и внушаваше предчувствия за нещастия и беди. Усещах, че и другите членове на екипажа са обхванати от някаква непонятна нервност, най-лошото, което можеше да се случи в кой да е галактически кораб. Само нашият комендант беше, както винаги, спокоен и уверен. На своите двеста и тринайсет биологически години той изглеждаше все тъй непоклатим, железен и мъдър — истински жив плакат на Столетието на големите космически завоевания. Такива като него бяха останали не повече от десетина и, струва ми се, благодарение само на тяхната дяволска упоритост Големият съвет за космически проучвания все още пращаше разузнавачески кораби по различните краища на галактиката. Но ние струвахме на човечеството невероятно скъпо — почти всеки трети от земното население трябваше да работи заради нашите доста безплодни скитания из пустошта. На всичко отгоре нашият век бе започнал да затъва в някакво непонятно и непредвидено от науката епикурейство, тъй че на земята всички ни гледаха като някакви празноскитащи негодници. Нашият комендант им отвърщаше с нямо презрение, което на борда на нашия кораб всъщност не беше и толкова нямо. Имах чувството, че ако зависеше от него, той би останал да скита вечно между своите доста скучни звезди.

Точно в пет часа на екрана се показва неговото студено и костеливо лице.

— В пет и трийсет всички при мен! — заповяда той, както винаги, малко безучастно и сухо.

— Слушам, Пер...

Той ни виждаше и слушаше всички едновременно. Това право на коменданта съществуваше сега само в галактическите кораби. Но само след миг чух на екрана познатия тих, меден звук — знак, че бяхме останали сами.

— Славин, защо се усмихна преди малко? — запита той.

Тонът му не беше нито строг, нито любопитен.

— Не помня, Пер...

— Не хитрувай, Славин... Когато чу заповедта, ти се усмихна...

Понасъбрах малко кураж.

— Уважаеми Пер, заклевам се, че не се усмихнах. И все пак имате право да мислите така.

— А каква беше причината? Аз се поколебах.

— Искрено, Славин.

— Просто ми е чудно защо събирате съвета, като и без туй всичко решавате сам.

— И това ви дразни?

— Ни най-малко... Вие сам казахте, че съм се усмихнал.

— Но тоя път грешиш! — поклати костеливата си глава комендантът. — Тоя път наистина ще вземем решението общо...

— Аз съм винаги на ваше разположение, Пер...

— Но интересно е, че се усмихна само ти, Славин... Другите го приеха като естествено.

— Страхувам се, че сте наблюдавали само мен — отвърнах аз.

Но комендантът сякаш не ме чу, погледът му ме следеше внимателно.

— Славин, в никой случай не взимай думите ми за забележка — каза той и тоя път гласът му звучеше много по-меко. — Но аз винаги съм смятал, че на тоя кораб най-добре ме разбираш именно ти.

Преди още да отворя уста, екранът угасна. Признавам, че се смутих. Всъщност той беше прав — аз наистина трябваше да го разбирам най-добре. Преди всичко именно аз бях историкът, който най-добре познаваше неговите двеста години. И освен това със своите лични деветдесет и шест години бях на второ място по възраст в сред екипажа. Много повече неща ни събираха, отколкото ни разделяха. И

все пак не го разбирах — той ми се виждаше странен, героичен и малко смешен, като някакъв древен хидалго. И малко тъжен понякога, както стават тъжни хората у нас, преди да умрат. Но аз дълбоко чувствавах, че той скоро няма да умре. Като че ли никога нямаше да умре_това ми се виждаше просто противоестественно. Без него животът като че ли би загубил истинската си стойност. Аз наистина се бях усмихнал, макар и в себе си. Беше ми просто смешно да съветваш такъв човек.

Екранът светна, показва се бледо, малко уродливо лице.

— Как си, Славин?

— Защо ме питаш, щом знаеш? — измърморих аз недоволено.

— Виждаш ми се малко потиснат — каза той. — Нищо, ще ти мине. И изобщо готви се за път, момченце!

Това ме изненада.

— Сигурен ли си, Херц?

— Е, не съвсем... В нашата работа винаги има рискове... Това е добър шанс за теб, момченце, тоя път здравата се наскучахме...

И беше прав, разбира се. Това невероятно червено кълбо, около което сега кръжехме, беше единственият свестен обект в рейса ни.

— Имаш ли чувство, че ни чакат изненади? — запитах аз.

— И още какви! — отвърна Херц доволно. — Да не мислиш, че са я построили току-тъй — за нищо.

Екранът отново угасна. Но точно в пет и трийсет ние влязохме с Херц в голямата зала, след като добре си бяхме побъбрали. Всички места освен нашите вече бяха заети. Голямата зала ни служеше и за банкети — в нея се събирахме на някой по-важен празник или при тържествени случаи. Тогавя Пер вдигаше своята голяма чаша с комендантския знак и произнасяше къс тост. Много странен беше комендантският му знак — глава на антилопа, животно, което сега трудно се намира дори по зоологическите градини. Всички смятаха, че не особено му подхожда, но в края на краищата човек познава себе си и своите вкусове по-добре от другите. Сега Пер седеше на своето място мълчалив и замислен и съсредоточено наблюдаваше ръцете си. Леко посивялата коса наистина му приличаше. Това напоследък като че ли беше станало мода, особено на Марсовите колонии, но аз, разбира се не вярвах, че се интересува от модите. Той чисто и просто не се интересуваше от външността си.

— Ами да започнем — обади се най-сетне той. — За втори път всички данни, включително и най-новите, бяха предадени на анализатора. И този път заключението е категорично — касае се за изкуствено, създадено от ръцете на мислещи същества небесно тяло. Всъщност да се стигне до такова заключение няма нужда и от анализатор. По всяка вероятност става дума за нещо като жалон, като маяк или ориентируващ знак. Не е изключено да е и снабдителна база на някоя неизвестна на нас цивилизация. Или пък има някаква друга функция, която ние дори не подозираме. Едно само е ясно, че това огромно тяло не е поставено тук без никакъв смисъл. Й наш дълг е да проникнем в тоя смисъл, да разгадаем тайната му. Вие сами разбирате колко важно е това. За пръв път из нашите странствувания из Космоса ние влизаме в контакт с някаква цивилизация, която в техническо отношение стои по-високо от нас. Защото, съгласете се, такова нещо ние не бихме могли да сътворим и след хилядолетия. Можете ли да си представите какви гигантски кораби са пренесли тоя огромен материал, какви неизмерими средства са похарчени за строежа. И ако някой каже, че всичко това е направено, за да ни смае, сигурно ще се излъже.

Той спря за миг и механично посегна към джоба си. Знаех, че е потърсил там цигарите си, но, разбира се, не ги извади. Той пушеше винаги сам, и то в часовете, определени за сън. Доколкото си спомням, цигарите уж подпомагали мисловния процес, макар че това ми се виждаше глупаво. Техният безобразен дим надали можеше да се сравни с нашите съвременни стимулатори. Херц твърдеше, че комендантът сам си отглеждал тютюна в своята дача на Кордилерите. И макар да беше официалният психолог на експедицията, и през ум не му минаваше, че това странно занимание на коменданта може да се нарече и порок. За него Пер беше чисто и просто съвършенство.

— Има ли някакъв въпрос? — запита внезапно комендантът.

Залата мълчеше. И тъкмо Пер се готвеше да продължи, обади се Гавон:

— Възможно ли е на Луната да има живи човешки същества? — попита той. — От тия, които са я построили?

— Тая възможност анализаторът не отрича — отвърна Пер. — И в това се състои цялата сложност на нашето положение. Ако има, навярно те се крият под видимата повърхност на Луната. А защо?...

През последните дни аз усещах у вас някаква спотаена тревога. Херц нарича това чувство за опасност, което идва от непознатото. Анализаторът е лишен от чувства, но и той предупреждава за известна опасност. Представете си, че изкуствената Луна е някаква гигантска мина, която ще се задействува при определени контакти. Ние наистина изпратихме там четири сонди. И макар че не успяха да вземат никакви проби, все пак не се получи и никакъв отрицателен резултат. Но от този опит, разбира се, не бива да се вадят крайни заключения. Ако Луната е заредена с антимаateria, която анихилира само при определени обстоятелства, можете ли да си представите каква експлозия от галактичен мащаб ще се получи. Именно затова ви събрах. Ако ние решим да слезем с разузнавателна ракета на Луната, това ще стане след тайно гласуване напълно в предписанията на нашия устав. Ако се получат повече от осем гласа против, ние ще си спестим риска и като се върнем на Земята, ще потърсим мнението на Големия съвет. Ако се интересувате от моето лично мнение, за не вярвам в реална опасност. Но все пак съветвам ви — забравете го и гласувайте според своето дълбоко вътрешно убеждение. Давам ви половин час за размисляне, след това отново ще се съберем тук.

В залата настана леко движение, всички мълчаливо се отправиха към изходите. Вътре останахме само двамата с Херц и комендантът.

— А вие? — погледна ни той въпросително.

— Аз отдавна съм премислил, Пер!... — отвърна Херц.

— А според теб какъв ще бъде резултатът? Усетих в гласа му едва доловимо любопитство.

Никога преди това не ми се беше случвало да го улавям в този малък грех.

— Пет гласа против, Пер — отвърна Херц убедено.

— Наистина? — Той се поусмихна. — Добре, няма да те питам за имената им.

— Вие и без това ги знаете, Пер...

— Интересно е, мен къде ме слагаш? — обадох се аз шеговито.

— Преди един час си мислех, че можеш да бъдеш шестият.

— Затова ли ме потърси?

— Може би! — Херц се ухили глупаво като дете. Стана ми неприятно.

— Признавам си, че тоя обект не може да бъде интересен за мен — отвърнах аз. — Той просто не ме засяга.

— Аз пък мисля точно обратното — каза замислено комендантът. — И затова именно ти ще ръководиш експедицията до Луната...

Херц наистина позна — само с пет гласа против бе решено на Луната да бъде изпратена малката ни четири-местна ракета. Нарездането да ръководя аз експедицията предизвика малка сензация, тъй като, естествено, всички, включително и аз, смятахме, че проучванията ще имат предимно технически характер. И наистина другите двама членове на екипажа бяха инженерите Лусин и Лоу, специалисти от изключителен ранг по космическите въпроси. Водеше ни Гавон, най-опитният пилот всред екипажа на „Сириус“. И изобщо в цялата тая плътна и опитна група като че ли аз бях най-слабото звено. Пък и изобщо никога в никаква работа не съм бил ръководител, винаги съм се занимавал с моята наука сам. За какво можеше да ни потрѣбва тя на тая гладка като яйце Луна, на никой не беше ясно.

Ракетата ни беше изстреляна точно в 12 часа. След четири часа ние бяхме над самата Луна — на няколко километра над нейната ярка, гладка повърхност. Задачата ни беше съвсем проста — трябваше да летим ниско, да я кръстосаме няколко пъти, след това, като огледаме добре терена, да кацнем и да вземем всички възможни проби. Не ни беше ясно само какви проби да вземем, като не виждахме нищо друго освен една безкрайна червена пустиня. Прекосихме я най-напред по екватора. Летяхме с възможно най-малката скорост, не откъсвахме очи от екрана. Телескопичното устройство ни даваше възможност да видим дори сравнително малки предмети, да ги фокусираме при нужда, но ние нищо не успяхме да видим. Най-сетне след еднoчасово мълчание Гавон се обади:

— Като че ли сънувам. Как е възможно да няма нито една драскотина, нито едно метеоритно парче. Изглежда че някой най-старателно е измел тоя проклет балон, за да ни дразни...

Не му отвърнах. Кой знае защо в тоя момент изпитвах чувството на леко гадене.

— Бас слагам, че това нещо не е строено! — измърмори Лусин. — То като че ли е излято в някакъв огромен калъп....

— Имам чувството, че ако стъпим върху тая повърхност, ще потънем като във вода — обади се и Лоу.

— Не съм, а просто кошмар! — едва не изстена Гавон.

— Моля, без нерви!... — обадох се аз сухо. — Не забравяйте, че от кораба ни виждат и чуват...

Не, никак не бях роден за началник. Навярно Пер би им вдъхнал спокойствие само с две думи. Но тия думи сега не ми идваха на езика, главата ми беше съвсем празна. Според инструкцията още веднъж обиколихме екватора, макар това да ми се струваше съвсем безсмислено.

— Курс Северен полюс; — обадох се аз най-сетне. — Същата височина, същата скорост.

Гавон трябваше да отвърне на командата, но не го направи, само мълчаливо смени курса. Изображението на екрана си остана, все същото, сякаш не се движехме, а стояхме на едно място. Вече нищо не очаквахме, просто летяхме, колкото да изпълним неприятното задължение.

— След две минути сме на полюса! — обади се най-сетне Гавон. — Ако искате, мога да сляза малко по-ниско.

— Няма нужда — казах аз. — Изпълнявай каквото ти е заповядано.

— Слушам, комендант — отвърна иронично Гавон. Никога не бях го виждал толкова нервен и неспокоен и ми се виждаше странно, че Херц не бе забелязал това. Ако Гавон не можеше да запази самообладание, какво оставаше за другите. Погледнах разсеяно часовника над главата на Гавон, след това отново сведох поглед към екрана.

— Полюсът! — каза Гавон.

И точно в същия миг някаква бяла звезда прелетя през екрана. Не успях дори да помръдна от учудване. — Какво беше това? — възкликнах аз.

Но никой не беше видял повече от мене. В тясното помещение на ракетата настана оживление, хората радостно се спогледнаха.

— Да се върна ли? — попита Гавон. Замислих се само за миг.

— Върни се и кацни в непосредствена близост до обекта — наредих аз.

— Слушам — в непосредствена близост до обекта! — отвърна Гавон зарадван.

Той направи елегантен кръг и отново се насочи към полюса. Спирачните дюзи меко работеха, ракетата бавно губеше скорост. След малко Лусин отново намери това, което беше прелетяло пред погледа ни, умело го фокусира. Предметът все още беше доста неясен, но след няколко минути вече доста добре го виждахме. Представях си и озадачените лица на екипажа на „Сириус“, които виждаха чрез нас това, което и ние виждахме. И малко трудно беше да повярвам на очите си. В идеалната точка на полюса се виждаше нещо като розов пиедестал, около десетина метра висок, с вид на пресечена пирамида. На самия връх на пирамидата ясно личеше бялата звезда, която бе преминала през екрана. Колкото и да насочвахме фокуса, не можехме да получим съвсем ясно изображение, но бях готов да се закълна, че белият предмет на пирамидата прилича на седнала човешка фигура.

— Включвам ви коменданта! — обади се развълнувано Лусин.

И след миг наистина чухме гласа му, както ми се стори, някак особено весел и възбуден:

— Славин, искрено ви завиждам... Досега никой космически пътешественик не е намирал това, което вие ще видите...

— Не бързате ли малко, Пер?

— Не, никак, очите ми са добри — продължи комендантът все тъй весело. — И по-спокойно, вече няма опасност. Ясно, че това е построено, за да го видите.

— Искате да кажете, че са ни чакали, Пер?

— Ами така изглежда...

Изображението изчезна от екрана, тъй като кацането пречеше на двата обектива да бъдат правилно насочени. Гавон спусна ракетата така меко и неусетно, че дори не усетихме кога се е докоснала до повърхността. Според инструкцията пръв трябваше да слезе Лоу. Инженерът имаше превъзходна атлетическа фигура, удобният скафандър го затрудняваше не повече от обикновен костюм. Спуснахме стълбата, той ловко слезе по нея. Видях го как внимателно се разтърка почервения грунд, после вдигна към мен озадаченото си лице.

— Прилича на някаква гумирана материя! — каза той. — Като атлетическа писта...

След това се обърна към пирамидата и изумено възкликна:

— Господи боже, та това е човек!

И остана като замръзнал на мястото си. Втори слязох аз. Дъхът просто спря в гърлото ми, когато погледнах пирамидата. Очаквах всичко, само не това, което видях. Наистина беше човек или по-точно статуя на човек, седнал върху каменен трон. Беше облечен в древна туника, могъщото му мъжествено лице беше отправено някъде над главите ни, към безкрая. Много добре знаех какво представлява тая статуя и именно това ме караше да не вярвам на очите си. Трябваше да видя и по-отблизо да проверя. И точно в тоя миг чух в шлема спокойния глас на коменданта:

— Славин, признай, че само това не очакваше.

— А вие, Пер? — попитах аз стреснато.

— Ще говорим по-късно по тия въпроси, Славин... Сега иди провери...

Слязоха всичките. Пирамидата бе построена стъпаловидно и стъпалата съвсем отговаряха на човешките мерки. Лусин дълго се взира в розовата материя, от която бе изградена.

— Няма нужда да взимам проба? — каза той тихо. — Това е мрамор. Строителите го наричат италиански мрамор, макар че в самата Италия отдавна е изчерпан. Изкачихме се бавно до върха, на пирамидата, като не сваляхме очи от бялата статуя, която сякаш сияеше на фона на черното небе. Нейната сила все повече ни покоряваше, тя сякаш растеше пред очите и ни покриваше с необикновеното си могъщество. Най-послед пристигнахме и спряхме.

— И все пак това е човек! — обади се отново Лоу. — Макар че вече хората не носят такива бради...

Лоу дори не подозираше колко ме дразни.

— Нещо повече, Лоу! — казах аз сдържано. — Това не е кой да е човек, това е Мойсей.

— Какъв Мойсей? — трепна Лоу.

— Нима това име нищо не ти говори? — попитах аз иронично.

— Съвсем нищо! — отвърна Лоу обидено.

Това можеше да се очаква от такъв тесен специалист като Лоу. Но работата беше там, че и другите не го знаеха.

— Ако говорим съвсем точно, това е копие от статуята на Мойсей, направена от Микеланджело през XVI век... Или не знаете кой е Микеланджело?

Само Гавон го знаеше.

— Тая статуя — продължих аз — е била унищожена в Рим към края на ХХ век по време на първата термоядрена война. Както ви е известно, тая война е избухнала малко неочаквано и в нея са загинали огромен брой изключителни паметници на изкуството и културата. Лично аз познавам статуята от репродукции и по-късни възпроизводства. Искам само да ви кажа, че копието е абсолютно точно по фактура и по размери.

Гавон ме гледаше като невменяем.

— Ти чуваш ли се какво приказваш? — обади се той нервно. — Кой може да донесе тук статуята на Мойсей?... Това е абсурд!

— А защо, любезни Гавон?... Моля ти се да го обясниш на другите....

— Та те да не са кретени? — избухна внезапно Гавон. — Всички отлично знаят, че в този квадрант на галактиката досега не е прониквал никакъв космически кораб... Ние сме първите хора, които пристигат тук, не разбираш ли?

— Много добре разбирам — казах аз. — Но фактът си е факт, той не може да се оспори. Това е статуята на Мойсей.

— Може и да се лъжеш, Славин — обади се Лусин. — Може би само прилича на твоя Мойсей...

— Е, добре, да кажем, че се лъжа — отвърнах аз нетърпеливо. — Все пак можете ли да оспорите, че това е човек?... А Гавон каза, че ние сме първите хора, които проникват тук, и той е прав, разбира се... Тогава откъде се е взел този човек?

Настана неприятно мълчание.

— Слушайте, Славин — обади се неуверено Лоу, — аз наистина съм слабо запознат с проблемите. Все пак струва ми се, че никой не е изключил възможността някъде из галактиката да има хора, подобни на нас...

— Но това не е подобен на нас човек, Лусин... Това е точно човек, и то в определен исторически костюм... И на всичко отгоре това е Мойсей от Микеланджело...

— Глупости — каза Гавон злобно. — Искаш да ме направиш и луд на всичко отгоре...

— Слушайте ме всички! — обади се в шлема ми гласът на коменданта. — Гавон, ти наистина не си с ума си...

Теоретически съвсем не е изключено тук да са проникнали хора, макар и от по-късна епоха. Чуваш ли ме, Гавон?

— Да, Пер....

— Те могат да тръгнат от Земята и стотици години след вас — продължи сухо комендантът. — Но ако пътуват субпространствено, което сега не можем, какво им пречи да пристигнат и преди нас? По този начин след няколко сложни изчисления те биха могли да пристигнат тук и едновременно със „Сириус“.

— Това е абсурд каза Гавон мрачно.

— Защо, Гавон?

— Защото, Пер, това ще опровергае класическата причинно-следствена теория. Представете си, че в Аналите на космическите изследвания са записани точните дати на тръгването и пристигането на „Сириус“. Според вас излиза, че те биха могли с късна дата да променят този факт.

— Никой факт не може да се опровергае, Гавон.

— Но ако пристигнат едновременно с нас, каква сила би им попречила да ни унищожат, ако поискат? Тогава очевидно ще се опровергае фактът, че „Сириус“ е пристигнал на Земята.

— Ти питаш каква сила ли, Гавон?... Ами силата ще се крие във факта, че не са го сторили.

— Това са празни софистики, Пер! — отвърна Гавон нетърпеливо. — Аз не ви питам какво те са направили. Питам ви, могат ли да разрушат фактите на създадената вече история?

— Разбира се, че не могат — каза комендантът. — Там е работата, че твоят въпрос е въобще лишен от смисъл. Защото нещата са винаги такива, каквито са. Ти се заблуждаваш, като мислиш, че причинно следствената верига тече в една посока. Тя изобщо не тече, тя съществува в своето пълно взаимодействие.

Много ясно видях как Гавон погледна към черното небе, сякаш търсеше там „Сириус“, и лицето му внезапно омекна:

— Моля да ме извините Пер, но щом те могат да бъдат тук заедно с нас, какво им пречи да се върнат заедно с нас на Земята? И по този начин да се озоват в своето минало?

— По принцип — нищо.

— А тогава защо не го правят?

— Ти знаеш много добре, Гавон, че ако забавим нашето пътуване, и ние можем да се озовем в кой да е от бъдещите векове... Тогава защо не го правим?

Гавон объркано мълчеше.

— Очевидно, защото това за нас е лишено от смисъл...

— Тогава къде е смисълът? — попита Гавон и в гласа му като че ли трепна отчаяние.

— Не знам, Гавон, може би трябва да попитаме каменния Мойсей — отвърна комендантът шеговито. — Ти, Славин, какво мислиш по този въпрос?

Аз трепнах. Всичко това, което ставаше около мен, ми се струваше невероятно като сън.

— Не зная, Пер — отвърнах аз унило. — Там е работата, че не мога да мисля така бързо като Гавон.

— Без излишна скромност, Славин... Твой дълг е да ни кажеш своите съображения.

— Да, Пер! — Аз замълчах за момент. — Да ви кажа правото, не вярвам, че тая статуя е поставена тук от земни човеци. Остава една втора възможност. Статуята е построена от някоя друга, по-могъща от нас човешка цивилизация. Очевидно тая цивилизация ни познава много добре, дори по-добре от Лоу например, който не знае кой е Мойсей и не е чувал името на Микеланджело. Ако всичко това е вярно, налага се още едно заключение. Те са знаели, че някой ден ние ще пристигнем тук. И нарочно са поставили тая статуя, за да я видим. Защото за всеки друг освен за нас нейното съществуване е лишено от смисъл.

— Това не е възможно! — обади се Лоу обидено. — Ти мислиш, че ще построят това невероятно скъпо съоръжение, за да ни покажат една глупава статуя?

— Първо — статуята съвсем не е глупава — отвърнах аз. — И, второ — изкуствената Луна може да има и друго, по-съществено предназначение. Но сега нас ни интересува преди всичко статуята. Защо са я поставили тук, какъв е смисълът? Най-вероятно е е тя да представлява някакъв документ, някакъв знак, някакъв паметник за знания. Нещо подобно е била например прочутата Хеопсова пирамида, чиято тайна бе разгада-на едва през XXII век...

— А може би тук загадката е по-проста, Славин — каза комендантът.

— Надали, Пер! — въздъгнах аз омърлушено. — Лесни загадки се поставят само на деца. Преди всичко трудно е да решим дали тая загадка се крие в личността на Мойсей, или в личността на Микеланджело... Или може би в самата статуя и нейната трагична съдба. Аз мисля, че ще решим този проблем, след като много внимателно проучим всички материали. А това би могло да стане успешно едва когато се върнем на Земята.

— Да, Славин, но представи си, че в загадката се крие предупреждение — каза комендантът. — И ако не го знаем, може би няма да успеем да се върнем назад...

— Да, Пер, това наистина ще бъде най-лошата от всички възможности....

— Ами тогава не е зле малко да си напънем мозъците... Разкажи какво знаеш за Мойсей...

— За съжаление твърде малко, Пер... Той е бил полулегенда, полуисторическа личност от сферата на религиозните митове, описани в Библията. Във всеки случай сега никой не спори за неговото реално съществуване. Доколкото си спомням, живял е около хиляда и двеста години преди новата ера. Несъмнено е бил образован човек и опитен пълководец. А ето нещо интересно — той е извел, именно извел Израелевото племе от Египет на път за Обетованата земя. Походът му е бил много дълъг и мъчителен и самият Мойсей е умрял, преди да стигнат до целта си. Както при всички случаи, свързани с религиозните митове, на Мойсей се приписват различни чудеса.

— Какви чудеса? — запита комендантът.

— Малко наивни, разбира се, каквито са всичките библейски чудеса. Например с едно махване разделил на две Червеното море, за да мине през него племето му. И какво още — май че съм ги забравил. Нещо за небесната манна и водата в пустинята. Да, армията му останала съвсем без вода... Тогава Мойсей ударил с жезъла си скалата и от нея потекла вода...

— Какво е това „жезъл“? — попита Гавон. — Нещо като меч?...

— Малко е трудно да ти обясня... Представи си къса пръчка, изработена от благородни метали и украсена със скъпоценни камъни. Освен това забравих да ви кажа, че Мойсей е автор на един от най-

старите законници в историята на човешките общества — така наречените „Десет божии заповеди“. За нас те са прекалено елементарни, но навремето са играли огромна роля в етичното възпитание на народите....

Аз замълчах, беше ми трудно да се сетя нещо повече.

— Знае ли се какво е предизвикало Микеланджело да направи именно неговата статуя? — запита комендантът.

— В „Енциклопедията на древните изкуства“, която се намира в моята картотека, има подобна справка за статуята — отвърнах аз. — Може би ще трябва да я прочетете, Пер, сега ми е трудно да си спомня подробности. Но знам, че през вековете статуята на Мойсей е била символ на величието и могъществото на човешкия дух...

— Да, това е нещо! — измърмори заинтригуван Гавон.

— Според преданието сам Микеланджело е бил много доволен от творбата си. Когато статуята била съвсем готова, той я ударил с чука си по коляното и произнесъл знаменитата фраза: „Говори, Мойсей!“

Аз трепнах и замълчах. И другите се спогледаха. Мисълта ми беше съвсем нелепа, но кое ли от това, което ни обкръжаваше, изглеждаше в тоя миг естествено и реално?

— Ами опитай, Славин, какво ти струва? — обади се в шлема гласът на коменданта.

— Да, наистина — измърморих аз.

След това бавно се изкачих още две стъпала и спрях в подножието на величествената статуя. Спомням си, че някаква неясна тревога глождеше сърцето ми. Но това бяха глупости, разбира се. Усмихнах се малко пресилено, после вдигнах бронирания юмрук на скафандъра и ударих мраморното коляно: „Говори, Мойсей!“

В следния миг опората под краката ми изчезна, погълна ме необятен мрак. Усещах само, че летя с шеметна бързина към дъното на някаква бездна. И след това загубих съзнание.

2

Лежах по гръб на някакво тясно, кораво легло, облян в ослепителна светлина. Нищо не помнех, нищо не разбирах. Усещах само, че не съм сам, но светлината ми пречеше да видя тия, които ме заобикаляха. Не можех да помръдна, сякаш бях вцепенен, пък и изобщо не чувствавах тялото си. Чувах само лек шум около себе си и слаби, неясни човешки гласове, които нещо тихо си говореха.

С все сила се напругах, за да разбера къде съм, но нищо не стигаше до ума ми. Не изпитвах никакво чувство за опасност и страх. Просто лежах като зашеметен или парализиран, измъчван от силната светлина. Лежах съвършено безпамятен, като че ли лишен от собствена личност. Най-сетне в слабия шум около мен се открие ясен и силен глас:

— Да започнем, колеги.

Това беше казано на някакъв странен език, но още по-странно беше, че го разбирах. Шумът около мен бавно утихна, после гласът продължи:

— Драги колеги, това, което виждате пред себе си, е прекрасен екземпляр от хуманоидна маймуна. Преди десет дни ние я заловихме в умерения пояс на тая доста любопитна планета. Според нашите зоолози Сваск и Фертекс тия маймуни може би вече са стъпили по пътя на развитието към човешко съзнание. Те обитават сравнително голи и скалисти планински масиви, което ги е улеснило да се изправят на задните си крака. За предните крака ние спокойно можем да говорим като за ръце — пръстите са добре развити и с тях те могат да боравят в някои случаи даже по-добре от нас. Нещо повече — хуманоидите ходят на лов не само индивидуално, но и колективно. Най-важното е, че за разлика от всички други животни на планетата те единствени си служат с камъка като оръжие за самозащита и нападение. Така например екземплярът, който виждате, е улучил Сваск точно по шлема на скафандъра от едно разстояние, което трийсет пъти надминава дължината му.

Настана кратко мълчание, навярно сега всички разглеждаха камъка. Започна да ми става ясно, че се намирам в експерименталната зала на някакъв космически кораб и някъде наблизно разглеждаха някакъв експонат.

— Да, камъка си го бива! — обади се някой шеговито. — Ако Сваск не е бил с шлема, сега щяхме да разглеждаме тука мозъка му.

— Ако изобщо му се намира такъв — добави друг. — Иначе как да си обясня, че така глупаво се е оставил да го улучи.

— Как го залови, Сваск?

— Ами върнах му комплимента — обади се някакъв добродушен глас. — И аз го улучих точно на същото място с ампула безвреден упойващ газ... Най-интересното беше, че жена му напусна панически полесражението. В това отношение, както виждате, съвсем приличат на нашите жени.

— Да продължим нататък! — каза този, който бе заговорил пръв. — Според Сваск и особено според Фертекс възможната еволюция на хуманоида към човешко съзнание ще бъде изключително бавна. Развитието на планетата е навлязло в много стабилна геологическа ера при слаба радиация, а това, както знаете, не благоприятствува пораждането на мутации. Това още повече важи за топлокръвните млекопитаещи, които сега са доминиращ животински тип на планетата. Тоя нещастен гигант, който виждате тук, е доста объркано животно. Макар по хранене да принадлежи по-скоро към хищниците, той няма никакви органи за нападение освен ръцете. Физическата му сила е нищожна в сравнение с другите хищници, а и средствата му за отбрана са незначителни. За него е доста трудно да си намира храна и да се пази от другите зверове. Нашите зоолози смятат, че не е никак чудно да изчезне като вид още преди сериозно да стъпи по пътя на човешкото развитие. Ето защо ние решихме да направим един експеримент, който, ако успее, ще има решителни последици за развитието на планетата. Но по тоя въпрос ще докладва нашият старши биолог, любезният Уртекс. Имаш думата, Уртекс. Но ако може, брате мой, тоя път по-късо.

— Съвсем късо! — обади се някой с припрян глас. — Ние заложихме опита върху пет екземпляра от същия вид хуманоиди. Те не са съвсем еднакви, има между тях някаква разлика, главно в състоянието на умствените способности. Този, който виждате, е

сравнително най-добре развит. Аз го наблюдавах дълго време как лови риба — вършеше това доста умело. При това хвърляше уловената риба на брега, където я събираше жена му. Когато ме забеляза, той видимо се стъписа, но не избяга. Зяпаше ме така любопитно, сякаш разбираше, че сме пристигнали от Космоса. И съм сигурен, че ме халоса по главата повече от любопитство, тъй като по всичко изглежда, че те не ядат себеподобните си...

— Казахме късо, Уртекс! — обади се този, който водеше съвещанието.

— Добре, късо — продължи недоволно Уртекс. — Опитът се състои в следното. Ние ще предизвикаме у хуманоидите изкуствено насочени мутации в следното поколение. Техните наследници ще се различават от своите родители. Те ще бъдат по-малко окосмени, с тенденция тяхната окосменост постепенно да изчезне. Това ще ги принуди да се обличат с нещо, да покриват голотата си с труд. Ще се изправят съвсем. За пръв път ще си служат с ръцете не само да хвърлят камъни, но и да изработват е тях примитивни оръдия за защита и нападение. Мозъкът им ще бъде значително увеличен и по относително тегло, и по функции. Още твърде ранните породи ще имат определена склонност към някои по-примитивни изкуства. Много по-трудно се оказва изработването на наклонности, свързани със социалния живот, например взаимопомощ, милосърдие, привързаност към себеподобните...

— А каква е гаранцията, че тая мутация ще се окаже жизнеспособна и приспособима? — обади се някой.

— Да, това е законен въпрос — отвърна биологът. — Първото поколение наистина няма да бъде много жизнеспособно, особено в ранните си години. То ще разчита главно на защитата на своите родители. На тях ние въздействувахме с качества, които няма да бъдат унаследени. Така например ние въздействувахме пряко на техните мозъци. Те ще бъдат достатъчно умни, хитри, даже жестоки и в същото време жертвоготовни за своето поколение. Спокойно и свободно ще си служат с огъня с тенденцията да предадат това умение на децата си. Те ще бъдат чисто и просто разумни същества, хора, които ще съумеят и при най-лоши условия да съхранят своите поколения. Ето това е същественото на нашия експеримент.

Настана кратко мълчание.

— Има ли въпроси? — запита ръководителят.

— Аз имам един въпрос! — обади се някой. — Влагането на определено човешко съзнание у хуманоидите няма ли да ги дезориентира в новата за тях действителност? И няма ли да създаде у самите тях някакви тежки вътрешни конфликти.

— Да, подобна опасност наистина съществува — отвърна малко неохотно биологът. — Прякото въздействие върху мозъците на хуманоидите беше оперативно и дифузно. Ние не можем да гарантираме напълно дифузните въздействия, тъй като си служихме с наши, човешки екстракти. И, разбира се, крайно трудно беше да намерим точните дозировки. Така например ние рязко увеличихме половото влечение и у хуманоидите, и у техните поколения. Този господин, който виждате тук, ще бъде истински полигамист, за да не кажа развратник. Ние го правим, за да осигурим значителни по брой поколения. Но това ще създаде конфликти с другите естествени самци, които могат да бъдат и кръвопролитни...

— Щом е така — каза някой, — пет опита не са ли твърде малко?

— Можем и да ги увеличим — отвърна биологът. — Но ще изгубим доста време.

— Какво значи време? — обади се друг недоволено. — Ако ще поставяме основите на нова човешка цивилизация, трябва да я поставим, както се следва. Всяко бързане ни се вижда безотговорно и неуместно...

— Аз имам един въпрос... В новия вид заложени ли са основите на втора мутация след известен брой поколения?

— Не, това не се предвижда! — отвърна биологът. — Ако новата мутация се появи при неблагоприятни условия, които ние не можем да предвидим, последиците могат да бъдат фатални. Но в замяна на това ние им ампулирахме известни знания, някои от които могат да се появят и след хилядолетия. А също така някои сложни за ума им истини, в достъпен за тях вид, които дълго време ще им бъдат необясними...

— Например? — обади се някой любопитно.

— Ами например ей такава сентенция! — измърмори биологът неохотно. — „Колкото е по-малко яйцето, толкова по-голяма ще бъде птицата, която ще излети от него“...

— Уф, че посредствено! — обади се някой.

— Ами не съм го измислил аз! — отвърна биологът обидено. — Хук съчини тая история...

— Какво можеш да чакаш от един шантав поет...

— Защо?... Аз пък си го харесвам! — каза Хук. — Не „излюпи“, а „излети“. Това е умно...

— И какво друго?

— „Когато си на брега, движи се лодката. Когато си в лодката, променят се бреговете!“ — продължи Хук.

Настана кратко мълчание.

— Това е малко по-добре! — каза някой неуверено. — Но аз се съмнявам, че когато вашите ампули се пукнат, някой ще прояви интерес към такива съмнителни каламбури.

— Да продължим по-нататък! — обади се ръководителят. — Има ли принципи възражения против експеримента?

— Да, аз имам! — каза някой. Гласът беше спокоен и уверен.

— Говори, Хет!...

— Аз изобщо не одобрявам вашия експеримент. Според мен ние нямаме право да се намесваме в еволюционните процеси на тая чудесна планета. Вие ще създадете един изкуствен вид, който ще се изолира от своята естествена среда. Нещо повече, той ще й се противопостави, ще бъде сам по себе си неестествено явление в тая среда. Аз смятам, че природата е по-умна от нас и ще успее да създаде за своите условия тук по-съвършена форма на човешко съзнание. Аз съм убеден, че последиците от вашия експеримент могат да имат дори трагичен характер, ако това бъдещо човешко съзнание не успее да влезе в пълна хармония с природата, която не го е създала...

— Той неизбежно ще влезе! — обади се Уртекс, биологът. — Иначе ще се самоунищожи...

— Това именно трябваше да му вложите като основна истина на неговото съществуване! — каза Хет. — А не жестокост... Той и без това си е достатъчно жесток.

— А според мен той е един добродушен веселяк! — каза Сваск.

— Съжалявам, че не ти пукна главата! — прекъсна го Хет. — Иначе не би бил така снизходителен... Тия гънки около устните според теб за какво говорят?

Усетих, че нещо ме докосна по бузата. И в същия миг изтръпнах от ужас. Нима аз бях маймуната, за която приказвах? Глупости,

откъде-накъде?... Та нали разбирах всичко, за което приказвах, нали бях човек като тях? Но тогава защо ме докоснаха именно по бузата, именно край устните, където трябваше да личи жестокостта на маймуната? Тая мисъл така ме потресе, че напрегнах всички сили, за да се изправя на леглото. И не успях, разбира се, усетих, че съм здраво привързан... Но тогава защо ще привържат един себеподобен, един истински човек.

— Уртекс, твоят красавец май че се събуди! — измърмори озадачено Хет.

— Не, не е възможно! — отвърна Уртекс. — Това трябва да стане след два дни.

— Поразмърда се нещо! — каза Хет. — И се опита да си отвори очите...

— Я угасете светлините! — обади се Уртекс загрижено. — Веднага ги угасете.

И наистина светлината над мен угасна. Тогава бавно отворих очи. Точно над главата ми имаше голям огледален рефлексор и аз само за миг разбрах, че виждам в него себе си. Отново изтръпнах от ужас. От рефлексора ме гледаше право в очите някакъв невероятен звяр — и понятен, и страшен едновременно, — целият изцъклен от ужас. Ето това бях аз, вече не се съмнявах. Изведнъж ме обзе някаква безумна ярост, опрях здраво лакти в леглото и като се изпънах с все сили, усетих, че скъсах връзките на ръцете.

Сега вече седях на леглото, макар и с привързани крака. Но поне можех да се огледам. Това, което видях, ни най-малко не ме изненада. Намирах се между истински хора, такива, каквито знаех, че съществуват. Бяха високи и много тънки, с едри четвъртити глави. Виждах, че са изплашени, и ясно съзнавах, че съм ги изплашил аз. Това ме вбеси още повече.

— Какво сте направили с мен, негодници! — изкрещях аз неистово. — Какво е това безобразие?

Вече ме гледаха не уплашено, а смаяно. И как нямаше да ме гледат смаяно, нима беше възможно този страшен звяр да говори с човешки думи. Двама души стояха прави много близо до мен и навярно единият от тях беше Уртекс. Впрочем веднага го разпознах по гласа му.

— Успокойте се, Еден! — каза той кротко. — Ей сега ще ви обясня....

— Какво има да обясняваш! — изкрещях аз. — Та нали ви чух какво приказвате. Ти си ме преселил в някакво диво животно.

— Не, не си прав! — каза Уртекс ласкаво. — Ти не си животно, Еден... Ти си нещо повече и от мен... Аз съм просто един от милионите, а ти ще бъдеш прародителят на една велика човешка цивилизация....

Едва сега почувствувах целия (трагизъм на моето положение, гърлото ми съвсем пресъхна.

— Не, не искам, Уртекс, умолявам те — казах аз дрезгаво. — Не искам да бъда прародител... Искам да бъда човек...

— Ти си вече човек, Еден...

— Искам да бъда човек като вас... Нямам сила да измина път от хилядолетия, за да намеря отново себе си. Това е страшно. Моля те, Уртекс, върни ме обратно там, отдето си ме взел.

Уртекс не отговори веднага. Виждах как другите ме гледат потресени, като замръзнали по местата си.

— Не мога да направя това, Еден! — каза Уртекс тъжно. — Пък и да мога, нямаш от това никакъв интерес... Тогава ти ще се превърнеш в някакви мъртви ампули.

Усетих как Уртекс погледна бързо към операционната масичка, но тогава не разбрах смисъла на тоя мигновен поглед.

— Щом е тъй — по-добре ме убий... Не искам да почвам отначало. Не искам да изминавам тоя ужасен път....

— Никак не е ужасен, Еден... В тоя път е смисълът на цялото човешко съществуване.

Той отново погледна към операционната маса и взе оттам някаква тънка спринцовка. Много добре разбрах какво се готви да ми направи.

— Да не си посмял, подлец! — изкрещях аз. Огледах се инстинктивно, дано ми попадне в ръцете някакъв предмет, с който бих могъл да се защитя. Точно в тоя миг някъде в бедрото ми се впи едва забележимото жило. Силите ми мигновено отпаднаха, аз бавно се отпуснах на леглото. Виеше ми се свят, но — странно! — сега се усещах щастлив и лек, изпълнен с вътрешна светлина и блаженство.

Около мене се чува възбудени възклицания и скоро над тях се издигна гласът на ръководителя, когото не бях успял да разпозная.

— Уртекс, какво значи всичко това?

Сега гласът му беше съвсем разстроен.

— Трудно ми е сега да ви обясня! — каза Уртекс уморено. — Но не смятам, че явлението е ненормално. Непредвидено и ненормално е това, че преждевременно се събуди, докато основата още не е асимилирала дифузионните разтвори.

— Слушай, Уртекс, твърдо държа да провериш още веднъж целия експеримент — каза ръководителят строго. — Представи си, че отново се събуди със същото човешко съзнание...

— Това е изключено! — каза Уртекс сериозно. — При всички положения...

Гласът му угасна, не чувах вече никакви шумове и последните ми искрици от съзнание бавно умираха. Вече не бях нещастен, но не бях и щастлив, едва виждах белия път, който се губеше някъде във великата безконечност.

3

Военното автобусче спря на малкото старинно площадче, там слязохме само двамата с Коноли. Беше топличък за сезона, малко влажен неделен ден и към девет часа по това време улиците на града са така пусти и безлюдни, както и в моето малко градче в Айдахо. Минахме бавно през площадчето. Над старинните покриви спокойно, топло и ласкаво лежеше вечното италианско небе.

— Какъв чуден ден! — измърморих аз неволно.

— Да, наистина! — отвърна тихо Коноли. Погледнах го учудено — той никога не говореше. По-мълчалив от Коноли надали се е раждал някога по света.

— Да пийнем по нещо — предложих аз.

— Може — кимна Коноли. — Във „Флора“, ако нямаш нищо против...

Неволно се усмигнах. Във „Флора“ се събираха предимно писатели и художници, дребни, артистично облечени, бърбиви италианци, които млъкваха намръщено, щом погледнеха нашите униформи. Но днес ние бяхме цивилно облечени, така че можехме да отидем там, без да им развалим хубавото празнично настроение. Не разбирах защо Коноли предпочиташе това кафене. Не ми се вярваше да има писателски наклонности. Макар да четеше много, никога не бях го виждал с писалка в ръка. Дори писма не пишеше, макар да купуваше често красиви цветни картички из италианските градове. Може би нямаше и и на кого да пише. Казвах, че е израсъл в някакъв интернат за подхвърлени деца. И още много други работи говореха за него, а най-вече че не е съвсем с ума си. Разбира се, не вярвах на тия глупави приказки, пък и никога не го питах каква е истината, никога не любопитствувах за неговия странен и малко загадъчен живот. А може би това беше истинската причина за неговата още по-странна привързаност към моята скромна личност. Това, че летяхме заедно на „ФР-11“, не обясняваше нищо, тъй като на тоя най-бърз и съвършен

самолет на епохата летяха още девет души. Всъщност и двамата бяхме дребни саможивци и нещастници и като че ли нямахме друг изход.

Седяхме под тясната зелена тента на „Флора“ и пиехме от високи кристални чаши горчивичко кампари. Коноли се беше облегал на плетения стол, както винаги мълчалив и неподвижен, може би малко по-тъжен от обикновено. Беше среден на ръст, доста сух и въпреки това тежеше над осемдесет килограма, сякаш костите му бяха пълни с желязо. И сега ми се струваше, че столът просто праши под него, макар да седеше спокойно и отпуснато. Слънцето все тъй меко грееше, фонтанът пред нас тихо плискаше зеленикава сънлива вода. По улицата мина някакъв девически клас, воден от две увехнали калугерки, като восъчни под своите колосани забрадки. Момичетата бяха пъпчиви, набити и грознички като повечето италианки, вървяха две по две и крадешком поглеждаха към витрините. Видях, че Коноли особено се заяпа в тях, но когато най-сетне отминаха, лицето му бе станало още по-тъжно.

— Май че не ти харесаха — подхвърлих аз. Коноли едва забележимо въздъхна:

— Мъчно ми стана за тях...

— Е, да — ако се съди по музеите, древните римлянки са били много по-хубави...

— Не, не за това — кимна той. — Но са още толкова чисти и непокварени...

— Не бъди толкова сигурен! — казах аз. — Откакто се появи телевизията на тоя свят, загина и последната човешка невинност...

— Не е загинала — отвърна тихо Коноли — и ми е страшно, че толкова рано ще умрат....

Стори ми се, че не го чух добре.

— Защо да умрат?

— Не само те — отвърна Коноли колебливо. — Всички, ако не се сложи край на това атомно безумие.

Погледнах го стреснато. Не бях чувал досега такива думи от устата му, пък и никак не подхождаха за един военен летец.

— Не ставай глупак! — казах аз недоволно. — Дори една кокошка няма да загине от термоядрена експлозия... Целият този шум е да получаваме заплати отнякъде...

Той бавно поклати глава:

— Чул ли си за Бредбъри? — Не съм чул — отвърнах аз.

— Той умря от автомобилна катастрофа преди десетина години — продължи някак равнодушно Коноли. — Отличен писател!... Името му е сложено в списъка на забранените автори за войската, но аз все успявам да прочета нещо от него през отпуските. Нашите бомби, които ние разнасяме над европейските градове, той нарича бялата чума на вселената. Защото смята, че рано или късно всички човешки цивилизации из Космоса загиват от атомна смърт.

Просто не вярвах на ушите си. Преди всичко никого не бях го чувал да каже толкова много думи наведнъж. Но това не беше най-лошото. Според железния закон на генерал Маккормик аз незабавно трябваше да съобщя на командира на ескадрилата какво бях чул от Коноли. Нямах да го направя, разбира се, но защо трябваше да ме постави в такова неудобно положение.

— Това е стара банална теория — казах аз. — И не му прави чест на твоя... как се казваше там... Но по-добре да прекратим тоя разговор...

— Защо, Джек? — Той ме погледна втренчено.

— Много добре знаеш защо...

Коноли сякаш не ме чу, замислено отпи от чашата си.

— Бялата чума! — повтори той натъртено. — А ние сме нейните плъхове, Джек... Затова хората се стряскат само като ни видят...

— В края на краищата никой не те държи насила при нас — казах аз обидено. — Напусни, ако е толкова чувствителна съвестта ти...

— Ти мислиш, че ме е страх? — запита Коноли рязко.

— Не, ноо... май че не сме годни за никаква друга сваятна работа...

— Още утре бих напуснал — все тъй рязко отвърна Коноли. — Но се страхувам, че без мен работата ще стане още по-безнадеждна...

Не го разбрах какво иска да каже, но не бях и любопитен. В края на краищата човек може да мисли каквото си ще, но защо трябва да прави и другите свои съучастници. Приятелите за това са приятели — да не се затрудняват.

— Казах ти, че тоя разговор не ми е приятен.

— Добре, Джек — отвърна той унило. — Но поне едно нещо трябва да разбереш. Време е хората да се стреснат... Да се стреснат,

преди още всичко да е отишло по дяволите....

Но тоя път аз не му отвърнах и той замълча. Изпихме още по две чашки кампари с лед, без да продумама дума. Военният правилник строго забраняваше да се пие алкохол в деня на полет, но никой не изпълняваше тая заповед. До среднощ имаше още толкова време, че всичкият алкохол щеше да изветрее от главите ни. Кафенето започна да се пълни бавно със своите постоянни посетители, стана шумно и весело, както в обикновените делнични дни. По площадчето започнаха да се нижат богомолците — цели семейства, празнично издокарани, които пристъпваха бавно по изтритите плочи, малки проститутки, очистени — от греховете си, улични продавачи. Отново замириса противно на бензинови пари, малките като бръмбари италиански коли обидено ръмжаха по стръмните улици. Пред мраморното корито на фонтана се събраха деца, пъстри като пеперудки, които се забавляваха да хвърлят там малки бели камъчета. Изпихме още по две кампарита, главата ми се позамая, стана ми хубаво. Вече бях съвсем забравил мрачните думи на бърбовеца, съвсем бях забравил и военния правилник. Все пак хубаво е да си военен летец в цивилни дрехи, да скиташ по най-красивите градове на света, да пиеш каквото си поискаш, без да държиш сметка за джоба си. А колкото за бомбите, каквото и да мисли Коноли, те никога няма да полетят над градовете.

— Искаш ли да се поразходим — обади се Коноли след петата чаша.

Не ми се разхождаше, но благоразумно се съгласих. Все пак трябваше да се откъснем някак от чашките. Платихме и тръгнахме по тесните римски улици — но тоя най-очарователен старинен музей на света. Коноли все тъй мълчеше, от време на време спираше и се зазяпваше в някоя статуя или някой позеленял параклис. Мислех си, че започва вече да се превзема — хубавото не става по хубаво, ако почнеш прекалено да се вторачваш в него.

— Джек, имаш ли си момиче в Америка? — попита той внезапно.

Наистина, какво ставаше с тоя човек? Понамръщих се.

— Имах! — отвърнах аз кратко.

— Какво значи това?

— Аз бях женен, Коноли... Но тя ме напусна заедно с детето ми...

— Не знаех, Джек, прощавай! — каза той меко. — И може би тъй да е по-добре.

И преди още да му отвърна, побърза да каже:

— Искаш ли да отидем до катедралата?

— До каква катедрала? — не разбрах аз. — Тая, дето миналия път те водих....

— Какво да правим там? — запитах аз учудено.

— Искам да видя Мойсей...

— Ами нали миналия път го видяхме?... Какво повече да му гледам...

— Ти не разбираш! — отвърна той упорито. — Искам още веднъж да го видя...

— Ами да отидем — вдигнах аз рамене. — Но искам да те предупредя, Коноли, че днес се държиш като истински кретен.

— Добре де, добре — измърмори той. — Аз след туй ще се реабилитирам...

И веднага с лека стъпка ме помъкна към своята „Сан Пиетро ин Винколи“. Но мене не ми се бързаше — слънцето сега печеше по-силно, краката ми бяха понатежали от чашките. С много по-голямо удоволствие бих седнал на някоя пейка под пожълтелите листа на кестените, бих позяпал малките трътлести момичета, които разнасяха насам-натам по тротоарите масивните си крачета. И на всичко отгоре нямах никакво отношение към църкви. Ако не се смятат военните служби, на църква не бях ходил от дете. Всеки нормален човек знае, че няма на тоя свят нищо по-противно от методистка църква. Нашата в Айдахо по вътрешна архитектура приличаше повече на модерна немска сладкарница, почти толкова безвкусна, дори и повече. Майка ми неизмеримо страдаше, ако нямаше подходяща шапка за неделната служба, а нейните шапки обикновено варираха между светлосиньо и бледорозово. Не знам защо и досега грозните шапки струват най-скъпо, а баща ми беше най-обикновен пожарникар. По тая причина той не само намрази църквата, но успя да предаде тая омраза и на първородния си син.

Все пак трябва да призная честно, че „Сан Пиетро“ в никаква степен не приличаше на нашата виенска сладкарница. Първия път наистина не я разгледах добре, но сега, докато седяхме на излъсканата пейка, тя бавно като тих есенен дъжд попи в душата ми. Вътре беше

здрачно, тихо и величествено. Сигурен бях, че преди векове хората съвсем не са идвали тук да си разглеждат шапките. Коноли не откъсваше поглед от своя Мойсей. Там е работата, че първия път аз едва бях го погледнал. Имаше нещо много по-интересно за гледане в неговото подножие и живо при това, твърде улисано в брадатия старец. Беше млада англичанка навярно, от тия с най-свежата и най-румена кожа, с такъв профил, за какъвто съм мечтал още от школските години. Не си откъснах погледа от нея, докато не си отиде. След това старецът не ми се видя толкова интересен. Но сега, както бях пийнал, май че се позасрамах от себе си. Нещо изключително могъщо и властно имаше в тоя каменен Мойсей, нещо изключително духовно въпреки атлетическата му фигура. Неволно го сравних с нашите генерали, даже с тия, които идваха направо от Пентагона, тъй като за мен те бяха най-яркият символ на авторитет и власт. Не, трудно им беше да издържат дори най-малката степен на сравнение. Нашите генерали приличаха на изрязани от бекон или в най-добрия случай на изплетени от стари телефонни кабели. Даже Хю Дри, най-великолепният бейзболист на века, най-великият идеал на момчетата от въздушните сили, представляваше в сравнение с него едно обикновено породисто говедо. Само един човек бях виждал в живота си, и то у нас — в Айдахо Лейк. Казваше се дядо Тигран, истински патриарх на многолюдно арменско племе. Беше много по-мършав от тоя Мойсей, но изглеждаше по-могъщ и по-властен. Никой в града не знаеше годините му, защото бе много по-стар от града. Когато дядо Тигран, горд и непристъпен като пророк, крачеше по платното на главната улица, спираше цялото движение, дори автоматичните поливачки. Даже губернаторът на щата, като се отбиваше понякога в градчето ни, отиваше най-напред при дядо Тигран. Не, такива хора нашето жалко време вече не ражда.

— А какви са тия жени около него? — попитах аз. Коноли ме погледна с неவிждащи очи.

— Не знам — отвърна той тихо. — Не съм се интересуval...

— Във всеки случай жени никак не му отиват — продължих аз. — Може би трябваше да го обкръжат с библейски пророци...

— Или пък с тръбачите на Ерихон! — каза Коноли замислено. — Дето разрушили до основи крепостните стени на града.

Да, спомних си тая мила библейска лъжа.

— Не го виждам като символ на разрушението... По-скоро като спасител.

Коноли някак много особено ме погледна.

— Да, прав си! — отвърна той живо. — Мойсей ще спаси и нас, ще видиш.

На тоя въртоглав човек днес му идваха само налудничави идеи.

— Сигурно — измърморих аз. — Само не виждам начин да оживее...

— Ще оживее! — възкликна той екзалтирано. — Ще възкръсне от пепелищата...

Едва сега напълно разбрах защо Коноли така упорито мълчи — щом отвореше уста, започваше да дърдори глупости. За щастие, той отново здравата ги затвори. След малко напуснахме църквата. Сега улиците на града бяха изпълнени до ръба на тротоарите с изконтени хора, също такива, каквито са в неделен ден и у нас. Само че нашите, вместо да си тътрят краката по паважа, се качваха на луксозните си коли и заминаваха за прашната горичка, която се намира точно зад новата асфалтова база. Това те наричаха пикник, макар че, като се върнеха, миришеха повече на асфалт, отколкото на шума. А тия тук щяха да се отбият в някоя трактория, щяха да си поръчат спагети и щяха да изпият с достойнство няколко канчета евтино вино. И щяха може би да съжаляват за това. На другия ден трябваше още по-енергично да ме дърпат за палтото пред своите безлюдни магазинчета с надежда да наваксат вчерашните загуби. Нашата работа с Коноли беше много полесна. Ние наехме едно луксозно такси и отидохме у „Фра Контини“, тъй като джобовете ни бяха пълни с пари. Ресторантът беше нов, много прохладен през лятото, тъй като бе издълбан в скалите, но слава богу в него готвеха така, както са готвели дедите им. Най-напред изядохме по един голям омар, който главният готвач приготви пред очите ни. След това прибавихме към него и едно пиле „по дяволски“. Завършихме яденето с бифтек и палачинки, като не забравихме да полеем всичко това с две бутилки бяло „Фраскати“. Бях готов да поръчам трета, но Коноли най-неочаквано се възпротиви:

— Не бива, Джек, нощес сме дежурни... Трябва да поспим малко...

— Две силни кафета ще ни свършат същата работа! — казах аз недоволено.

— Знаеш, че не бива... Трябва да бъдем с бистър ум... Все пак изпихме по един коняк и Коноли побърза да извика келнера. Не знам какви дяволи го бяха прихванали днес, но на всичко отгоре плати цялата сметка. Никак не обичам да ми плащат сметките, но може ли човек да спори с такава корава глава като Коноли. Взехме отново военния рейс. Летището беше доста далече, но Дик караше като бесен. През цялото време Коноли де каза нито дума, беше се наприказвал за днес. Виждах само как упорито гледа през прозореца, макар че нямаше нищо интересно за гледане. Като пристигнахме, той каза кратко:

— Иди да спиш!... Аз ще проверя механизмите!...

Благослових го мислено, макар че той правеше това не за пръв път. И без това цялата проверка е една формалност, всички механизми на нашия самолет-чудо бяха безукорни. Той взеше две водородни бомби по двайсет мегатона, а двамата с Коноли бяхме бомбардери, седяхме, кажи-речи, един до друг. При нужда той трябваше да откачи пръв, но слава богу това никога нямаше да се случи. Дори не знам дали бях годен за такава работа. През живота си бях убил само няколко врабчета и една сляпа къртица, а да потопя в пламъци цял град ми се виждаше направо абсурдно. Все пак такъв е животът, не можеш едновременно да наливаш бензин в Айдахо Лейк и да обядваш у „Фра Контини“.

Коноли ми кимна небрежно. Погледнах го как спокойно и отпуснато се отправил към хангарите и тръгнах към спалните помещения.

Летяхме на обикновената височина към 20 хиляди метра. По това време италианското небе винаги е чисто, ние гледахме под нас разкошните съзвездия на градовете, които бързо изчезваха в нощния мрак. Настроението в самолета беше направо обратно, както си е винаги в неделен ден. Празникът е за почивка или пък да заседне човек в някой от нощните клубове, докато съвсем му олекнат нервите. Хората мълчаха кисели, дори избягваха да се гледат. Само полковник Купър от време на време се обръщаше и ни поглеждаше мрачно със стъклените си очи. Купър беше началник на ескадрата допреди три месеца, но го понижиха заради никаква гадна история с малолетни момичета. Оттогава никой не го бе видял да се усмихне. Не бяхме умрели за постната му усмивка, но и киселото му настроение едва се понасяше. Във въздуха ние приличахме на истински летящ ковчег.

Минахме над Месинския проток, направихме широк кръг около Палермо и полетяхме обратно. Коноли, вдясно от мен, през цялото време мълчеше. Разбира се, и другите си бяха свили устата, но не знам защо тоя път неговото държане ме тревожеше. Седеше на мястото си като гипсиран, нещо остро и напрегнато имаше в изражението на сухото му лице. След тоя твърде бърз ден сегашното му потиснато настроение може би беше естествено. Най-лошото беше, че не виждах очите му, той просто избягваше да погледне към мен. Най-сетне не се въздържах и тихичко го запитах:

— Да не ти е лошо?

— Отде-накъде? — отвърна той малко сопнато и отново не ме погледна.

Летяхме над морето, черно и невидимо в мрака, докато видяхме светлините на Неапол. След това отново минахме над сушата. Бях ходил два пъти в Неапол, но не ми хареса, както очаквах. На всичко отгоре преди две години Везувий бе размазал цялата растителност под себе си, почти до брега на морето. Пък и нощните им клубове бяха пълни с долнопробни проститутки, доста наплашени от нашите моряци. Последния път...

Внезапно самолетът леко подскочи. Много добре познавах това движение, то бе враснало в цялата ми душа. Но тоя път се бях излъгал, разбира се, ние не се намирахме на бойно учение, бомбите бяха истински. И все пак неволно погледнах към Коноли. И замръзнах на мястото си от ужас. Неговата ръка бе във включено положение, стрелката на манометъра бе вече започнала да отброява своето зловещо време. В първия миг помислих, че сънувам, дори разтърсих глава. Не, не сънувах, всичко беше ужасяващо ясно и реално. В същия миг видях как полковник Купър се поразмърда, дори направи движение, като че ли ще се обърне назад, но не се обърна. Седях като замръзнал на мястото си, съвсем лишен от мисли и чувства. И отново погледнах към Коноли.

Сега и той гледаше към мен, очите му бяха неописуемо тъжни.

— Прощавай, Джек — каза той тихо.

— Ти луд ли си? — креснах аз.

Купър се обърна към нас леко шокиран.

— Какво става там? — попита той сухо.

Без да съзнавам какво правя, аз се изправих на мястото си.

— Господин полковник, Коноли откачи бомбата. Коноли все тъй стоеше на мястото си, неподвижен като статуя. Лицето му нищо не изразяваше.

— Какви глупости дрънкаш, системата е блокирана! — каза Купър сърдито.

— Бомбата лети, господин полковник... Вижте таблото...

Едва сега това тъпо говедо погледна таблото пред себе си. Когато се обърна отново към нас, лицето му бе пожълтяло.

— Коноли! — изрева полковникът като див.

— Йес, сър!

— Взривният механизъм на бомбата изключен ли е?

— Не, сър, включен е — отвърна Коноли с неузнаваем глас. — След малко бомбата ще избухне...

— Защо го направи? Животно мръсно! — крещеше Купър.

Отново погледнах таблото — бомбата неумолимо летеше към своята цел... Каква цел, можеше ли да бъде това цел?... Та точно под нас бе Рим, под нас бе милионният град, претъпкан със спящи невинни хора. Как можеше да бъде това вярно, какъв сатана бе влязъл в душата на Коноли?

Когато отново повдигнах очи, Купър държеше пистолет, насочен към Коноли. В същия миг оглушително тресна изстрелът, Коноли само трепна силно, но остана неподвижен на мястото си. Купър се хвърли към слушалките.

— „Ка-3“, чуваш ли ме? — крещеше той като луд. — „Ка-3“, чуваш ли? Спиш ли, говедо... Полковник Купър говори, „ЛЗ-8“!... Дай бойна тревога... Бойна тревога, чуваш ли?... „ЛЗ-8“!... Дай бойна тревога... Термоядрено нападение над Рим и базата...

— Нещастник! — каза Коноли с едва доловим глас. Той беше прав, разбира се, вече никаква сила не можеше да спаси ония долу. Нито сирените, нито паническите вопли на алармената сигнализация щяха да помогнат Някому. Сякаш виждах с очите си как ужасените летци и служители скачат от леглата си, как се втурват към дрехите си, как като подивели животни се скупчват на вратите. Напразно, съвсем напразно... Гигантската експлозия не можеше да настигне само нас, сега само ние бяхме по-бързи от нея.

Гледах само стрелката, която трепкаше ритмично все по-близо и по-близо до червената линия. Докато най-последно двете се сляха.

— Господин полковник, бомбата е възпламенена! — докладва с мъртвешки глас наблюдателят.

Не, никой, включително и Купър, не беше виждал в живота си експлозия на водородна бомба. Опитите с атомни и термоядрени оръжия бяха забранени за човечеството от десетилетия. Но сега всички видяхме това, за което хиляди пъти бяхме слушали. Най-напред блесна малко, ослепително слънце, което в следните мигове сякаш изпълни всички илюминатори. И след това отново се сви и изчезна. Мигове, в които от лицето на земята бяха изчезнали стотици хиляди живи хора. Не, само Коноли не беше видял белия ужас, който бе сътворил с ръцете си. Погледнах го, главата му беше клюмнала, приличаше на мъртъв. Колкото и да беше странно, в този миг не мислех за другите, в този миг сърцето ме болеше за него.

— „Ка-3“, чуваш ли ме? „Ка-3“, чуваш ли ме? — говореше дрезгаво Купър.

Но радиостанцията на базата, скрита сред железобетона на трийсет метра под земята, не отговаряше. Тогава Купър бързо превключи и започна трескаво да търси главното командване на военновъздушните сили. Отново се обърнах към Коноли и пипнах ръката му. Тя беше топла, Коноли живееше. Не виждах от мястото си къде е раната му, само кървавите му устни подсказваха, че Купър го е улучил.

— Коноли! — повиках го аз съвсем тихо.

— Чувам те, Джек...

— Защо го направи, Коноли? — казах аз отчаяно. — Защо го направи?

— Трябваше — отвърна Коноли едва чуто. Помислих, че не съм го чул добре.

— Какво каза?

— Рим трябваше да загине — отвърна с мъчително усилие Коноли. — За да се спаси светът...

— Ти си полудял, Коноли... Ти не си с ума си...

— Не аз, Джек, те са луди... Те забравиха Хирошима, всичко забравиха. Те отново обезумяха... Трябва да видят една още по-ужасна Хирошима, за да изтрезнеят завинаги... Иначе ще загине целият свят, ще загине всичко, което...

Не можах да го чуя. Купър отново се беше разкрещял по радиотелефона. Навярно го бяха свързали с главното командване, сега искаше да събудят някого. Гласът му бе станал съвсем хрипкав, едва се разбираше какво приказва. После млъкна и зачака.

— Мойсей! — дочух аз от устата на Коноли.

— Не те разбрах, Коноли...

— Мойсей — повтори той. — Мойсей древният... спаси евреите... Каменният ще спаси целия свят... чрез своето унищожение...

Едва сега го разбрах — нещастния, самотния мой приятел Коноли. Едва сега разбрах неговата трагична жертва. Това бяха последните думи, които чух от устата му. И едва сега ми стана ясен целият смисъл на неговия последен ден, в който е живял като обречен, в който всеки миг е преживял ужаса, който ние преди малко преживяхме. Коноли като че ли загуби свят, макар че все още дишаше. Дори не разбрах кога спря дъхът му, кога точно умря в последвалите ужасни събития.

Най-сетне Купър се свърза, с когото трябваше. Без да бърза, той ясно и точно докладва, че в еди-колко си часа някакъв психопат от екипажа взривил една от водородните бомби над Рим. Най-страшното беше, че веднага, без никаква допълнителна проверка, му повярваха. Дадоха ни нов въздушен коридор през Алпите към Западна Германия. Като свърши тоя разговор, Купър се облегна назад и около пет минути не помръдна от мястото си.

Пътувахме в пълно мълчание, сякаш завинаги изолирани от света около нас. След малко Купър отново се поизправи, без да сваля слушалките от ушите си. Нито веднъж не се обърна да ни погледне, сякаш се гнусеше от нас. Мършавият му врат съвсем заприлича на напудрен, но и лицата на другите не бяха в по-добро състояние. Под нас земята все тъй светеше с мирните си светлини, след това внезапно угасна. Най-сетне ние усетихме как полковникът трепна и с нервен жест намести слушалките на ушите си. Не слуша дълго. Когато се обърна към нас, в лицето му нямаше нито капка кръв. И гласът му беше като мъртвешки.

— Тази нощ комунистическият блок е нападнал нашите градове. Заповед: да се унищожи незабавно обект „А-2“ ... Летище за кацане ще ни бъде съобщено допълнително.

Самолетът едва забележимо се наклони — вече влизаше в новия курс. Земята под нас беше все тъй тъмна, но сега тоя зловец мрак бе раздиран от истеричните вопли на сирените. Човешкият мравуняк се бе събудил и сляп в мрака, в безизходица се мяташе на всички страни. Наистина какъв смисъл имаше да гасят светлините, когато всички оръжия бяха автоматично насочени. Копчето беше натиснато, вече никаква сила не можеше да спре разрушенията. Горкият нещастен Коноли, той бе запалил войната. Нашите генерали бяха решили да използват неговата наивност и глупост. Или пък наистина бяха разбрали, че след тая фатална нощ войната щеше да се изплъзне завинаги от ръцете им. Така или иначе, по-силни бяха, винаги щяха да бъдат по-силни от нещастния самотник. Сега и моята бомба трябваше да полети и да възпламени само за миг стотици хиляди хора. Но това все още зависеше от мен, все още ръчката беше в ръцете ми. Усетих как, макар и страхливо, в душата ми се роди мисълта да отмъстя за нещастника... После тая бомба не трябваше да убива хора, не трябваше да превърне в пара стотици хиляди хора.

Погледнах към Коноли — беше мъртъв навярно. Пипнах ръката му — да, наистина мъртъв. Няма що, щастлив куршум беше изпратил Купър в стомаха му.

Коноли не би могъл да преживее неговата последна заповед. И изведнъж чух гласа на полковника:

— Капитан Гордън!...

— Слушам ви, господин полковник! — трепнах аз. Той ме гледаше мрачно, почти с омраза.

— Напуснете веднага мястото си! — заповяда сухо полковникът. — Ще ви замести лейтенант Хук...

— Слушам, господин полковник!...

Ние сменихме местата си с уплашения лейтенант, аз седнах на неговото. Наистина бяха по-силни от нас, по-силни и по-хитри. Неподвижен във въздуха, без да трепне, нашият самолет неотклонно летеше към целта си.

— Господин полковник! Гласът на Грегори ме стресна:

— Господин полковник, в следите ни противосамолетна ракета.

— Виждам! — отвърна рязко полковникът.

И ние я виждахме в зеленикавия екран. Тя сякаш все още се колебаеше и ни търсеше, после стремително влезе в курса ни —

зловеща, светла точка в центъра на разчертания като мишена екран. И веднага след това започна луда гоненица. Нашият самолет рязко смени посоката, после с цялата мощ на реактивните си двигатели полетя към звездите. Светлата точка изчезна от екрана, но след малко отново се появи — все тъй безжалостна и настойчива. Отново сменихме посоката, рязко се гмурнахме към земята. Напразно!... Ракетата отново се появяваше на нашия екран, отначало неуверена и търсеца, след това все по-застрашителна и близка.

Не знам колко време продължи тая игра. Всички седяхме на местата си като парализирани, не смеехме да помръднем. И вече смятахме, че ракетата е изчерпала всичкото си гориво, когато нещо с грозен трясък се врязва в лекия корпус на нашия самолет, блесна ослепителна мълния...

4

За един световен шампион по лека атлетика всяка разходка из града е сложен проблем. Разбира се, най-простото разрешение е да се повика въздушно такси. За съжаление, това не ми се полага. Световният шампион по атлетика е длъжен да се движи пеша и само пеша. Десет километра са минималната дневна норма и човек наистина трябва да бъде много изобретателен, за да успее да ги навакса. По улиците на града моите най-опасни врагове са „пълзящите“. И най-безжалостните и досадните. Откакто излезе новият световен закон за транспорта, на всички малолетни бе отнето правото да се движат из градовете с каквото и да било превозно средство. Сега те заливат с десетки хиляди градските улици и площади, вдигат безобразен шум и поради липса на по-добри възможности жестоко преследват за автографи всяка що-годе знаменитост. Пък да не говорим за световен шампион, нашият град не е имал световен шампион от трийсет години. Най-лошото е, че номерът с изкуствена брада отдавна вече не се котира. Малките зверове се нахвърлят стръвно на всяка брада даже когато е естествена, готови да ѝ отскубнат и последния косъм. Това принуди да си обръснат брадите дори най-закостенелите университетски професори. Пък да не говорим за тъмните очила, които не могат да бъдат никаква пречка. Наистина, какво може да направи бедният атлет, когато портретът му виси едва ли не на всяка витрина.

Няма никакво спасение, освен да облека униформата на регулировчик и да тръгна като глупак по платното на улицата между летящите с бясна скорост коли и автобуси. При всички случаи това е по-безопасно, отколкото да се движа по тротоарите. В края на краищата тротоарите съвсем не са писта, по която бих могъл да се надбягвам.

Най-хубавото е, че моите „колеги“ в светлосини униформи вече добре ме познават. Като ми се усмихват съзаклятнически, те се стараят по всякакъв начин да ме улеснят. Разбира се, и при тях не минава без

автограф-чета, но все пак това е нищо в сравнение с жадния океан на тротоарите. Движех се спокойно и равномерно по осевата линия, точно в центъра на вихрушката, която образуваха двете насрещни движения. Изминах безпрепятствено пет-шест квартала и дори започнах да си подсвирквам в пристъп на добро настроение. Утрото беше чудесно, въздухът свеж и озониран като в лаборатория. Съгласно седмичното разписание дъжд се полагаше да вали едва в събота — и то дъжд от шеста степен, която фактически е едно малко наводнение. Но събота беше далече, аз продължавах да крача с лека стъпка по оранжевата настилка — свежа и чиста като портокалова кора. В събота дъждът ще измие и последната прашинка по сградите, градът ще заблести още по-приказен в своите нежни глазури.

Но на булевард „Менделсон“ настроението ми изведнъж помръкна. Много ясно видях как един самоубиец се стрелна като сребърна искра с апарата си и като мина над покривите на къщите, се разби точно сред платното на булеварда. Само за десети от секундата автоматичните водачи затормозиха колите си, движението се люшна и угасна. Около мен не се чу нито един звук на сблъскване, но аз знаех, че около мястото на катастрофата картината е, както винаги, отвратителна. Продължих бавно напред, защото нямах никакво желание да попадна сред мелницата от човешки кости. С остър вой над покривите прелетяха червените шасита на „Бърза помощ“, стрелваха се бусовете на цивилната гвардия. Моята униформа не ми позволяваше да се шляя повече между замрялото движение, искам не искам, трябваше да ускоря стъпките си.

Гледката беше наистина отвратителна. Около две дузини коли се бяха струпали и смачкали като консервени кутии, все още тук-там се чуваха писъци и охкания, макар че белите прилепи на „Бързата помощ“ работеха бързо и сръчно като автомати. Наистина, голяма част от жертвите щяха да бъдат възстановени в Операционния корпус, който издигаше сребърния си купол точно в центъра на града. И все пак нямаше земна сила, която можеше да възстанови разбитите мозъци, навярно никога нямаше и да има. Около микрокара на самоубиеца се беше образувал кордон от сини униформи, служителите мълчаха намръщени. Там не бе останало нищо, съвсем нищо, което би могло да се рековаленсцира. От мястото си не можех да разбера дали е

мъж или жена. Навярно съм бил доста преbledнял от гледката, защото чух до себе си мек, дружелюбен глас:

— Върви, Ник, не е работа за тебе...

Обърнах се — беше капитан Леонарди, в чийто отряд, макар и формално, бях зачислен. Кръглото му лице на добродушен здравеняк беше леко изпотено.

— Защо точно на булеварда! — казах аз мрачно. — Той не е никакъв самоубиец, той е просто убиец...

— Навярно тук са му изневерили нервите — отвърна капитанът — и този е третият днес...

Макар да го правеха демонстративно, много рядко се случваше някой от тях да връхлети върху уличното движение. Обикновено се хвърляха със своите пластмасови кутии на Площада на победата и особено на Площада на трите надежди, понякога направо върху двайсетметровата скулптурна група. След толкова атаки горките надежди бяха дошли до съвсем безнадеждно състояние.

— Мъж или жена? — запитах аз.

— Жена, разбира се! — отвърна Леонарди и в гласа му трепна едва сдържана ярост: — И както ми се стори, не съмсем млада. Ако тая мръсница се беше потрудила да си роди децата сама...

Той не довърши, махна с ръка и додаде:

— Върви, върви... Не заслужава да си разваляш настроението...

Жената на Леонарди беше родила двете си деца сама и приятелите му го гледаха малко нещо като звяр. И наистина си беше звяр милият Леонарди. Тъкмо тръгнах, и отново дочух гласа му:

— Да не забравиш за неделя...

Не бях забравил, макар да не ми се ходеше. Беше ме поканил на обед у тях, за да ме нагости с някаква „пица“, каквато днес никъде не поднасяли. Не знаех какво е то, все пак се надявах да не е сготвено от човешки уши. От звяр като Леонарди всичко можеше да се очаква — работа ли му беше да ми напомня за ядене тъкмо при такива обстоятелства.

По-нататък пътят ми премина почти без премеждия. Само като излязох от уличното платно, на път към аула-та ме погна тълпа от „пълзящи“. Нямаше да ме стигнат, разбира се но в края на краищата сам се предадох. След като оставих в движение около стотина подписа по портрета си, Най-сетне успях да се вмъкна в сградата. Там вече бях

в безопасност, квесторите веднага окупираха входа. Още един залп от крясъци, после херметическата врата ме откъсна, от човешката лудница.

И Тишина!... Меката тишина на деканата, най-старинната сграда в тоя град. Всичко тук е особено и неповторимо — нежната венецианска мозайка на пода, облицовката на стените от натурално дърво, орнаментираният гипсов таван. Един престар електрически асансьор скрибуца по етажите. И никакъв човек. Много отдавна тук не се мяркат студенти, професорите четат своите лекции, скрити в унилите камери за видеопластика. Само професор Богомоллов прави изключение и чете лекциите си по най-древна история в аулата, тъй като всичките му студенти са петдесетина ентузиаста. За толкова малко хора, разбира се, не може да се отделя специален канал по доста слабичката по мощност дифузна станция на университета.

Без да бързам, тръгнах по чистите розови стъпала. След втория етаж те стават бели, но все тъй чисти и гладки, само малко поизтъркани след вековното употребление. Аулата е на единайсетия етаж. Влязох в залата през една от малките странични врати и хвърлих предпазлив поглед към амфитеатъра.

Професор Богомоллов не ме забеляза. Както обикновено, той едва виждаше какво става около него в залата, така дълбоко изглеждаше улисан в своите собствени приказки. Мекото му гладко лице изглеждаше възбудено и вдъхновено, най-вдъхновеното лице, което съм виждал в нашия град. Точно в тоя миг той стоеше пред своите студенти с властно вдигната над главата десница, нещо, което не хармонираше твърде с кръглото му коремче. Но студентите го слушаха като хипнотизирани. Знаех къде сядат обикновено Елза, веднага открих нейната синя момчешка коса някъде на втория ред. Елза е много тъничка и дребна, рамената ѝ нямат твърдите атлетически очертания на нейните колежки, да не говорим за деликатните ѝ като на момиче крака. Най-хубавото у нея са косите ѝ, невероятно нежни и меки. Винаги съм се надявал, че са естествени, макар че никога не бях ги пробвал. В края на краищата никоя нормална жена не би носила изкуствена коса повече от година. Докато се промъквах към банките, беше ми много трудно да откъсна погледа си от нея. Както винаги, тя слушаше много внимателно, даже екзалтирано. Милата, добра малка Елза умееше понякога да се екзалтира истински, а не фалшиво. За един

шампион на къси дистанции това е понятно и естествено. Ако не успееш да се вдъхновиш достатъчно, винаги ще гледаш гърба на другите. Но Елза беше научен работник, физичка от Опитния център. С най-древна история, както повече от студентите, тя се занимаваше, кажи-речи, любителски.

Седнах и неволно се заслушах.

— Повечето от чудесата на Мойсей и изобщо библейските чудеса нямат никаква реална стойност — говореше с убеден глас Богомолв. — За други е намерено елементарно и правдоподобно обяснение. Например чудото в Синайските планини, когато Мойсей ударил скалата с жезъла си и потекла вода. Археолозите през ХХ век доказаха, че точно на това място, където са се разиграли историческите събития, наистина има плитки подпочвени води. Или пък чудото с небесната манна, която се оказа капки втвърден сок от някакъв вид акациево дърво. Но някои от чудесата трябва да се смятат направо измислени, макар и нелишени от някои обективни поводи. Кой би могъл да повярва, че бойците на Исус Навин наистина са разрушили стените на Йерихон с тръбите си. Сега това ние можем да направим, но древните израелци по това време едва са познавали желязото. Разни намеци на археолози от миналите векове, че може би древните хора са имали практически познания, предадени им от извънземни цивилизации, трябва да се смятат лишени от всякакво основание. Наистина сега вече някои смятат за доказано, че извънземни цивилизации са оставили на земята следи от своето пребиваване. С тях аз не искам да споря. Но сигурно е според мен, че те не биха могли да им дадат никакви ултразвукови апарати, с които да разрушават стени. По всяка вероятност стените на Йерихон са били разрушени от земетресение, а бойците на Исус Навин са използвали това положение. И изобщо чудесата са по-скоро плод на вродената склонност на човека към мечти и фантазии, нещо, което аз безкрайно уважавам. Или пък на поетични хиперболи, които с течение на годините са се превърнали в съзнанието на хората в реални стойности. Въпреки че е бил изключителна личност, самият Мойсей никога не се е занимавал с чудеса. Чудесата са му били приписвани от следващите поколения. Лично аз съм убеден, че нравственият кодекс, за който стана дума преди малко, не е негово дело. Дори не е дело на неговата непосредствена епоха, а по-късна измишльотина от чисто практичен

характер. Едно скитащо племе, което с оръжие в ръка си е пробивало път към Обетованата земя, надали е могло да има за ръководно начало ония добродетели, които са отразени в скрижалите. Например — „Не убивай!“ Та би ли могла да се роди тая понятна и естествена нравствена норма именно по време на походи и войни?... На мен лично това ми се вижда почти изключено...

Богомоллов замълча, извади от джоба си страшно омачкана носна кърпичка и с припрян жест изтри достойното си лице. Въпреки това доста прозаично занимание студентите му продължаваха да го зяпат като прехласнати.

— Откритията на археолозите през ХХІІ век недвусмислено показват, че Мойсей е бил за времето си изключително образована личност. Той е познавал много добре всички съвременни науки, някои от които са били, макар и относително, много добре развити. За съжаление, още не може да се каже от какъв произход са някои от неговите знания, които далеч надхвърлят възможностите на епохата му. Трябва да ви кажа, че лично аз се чувствавам потиснат и засрамен пред вас, че не мога да ви дам никакво правдоподобно обяснение. И все пак най-малко вярвам в намесата на извънземни цивилизации. По-скоро може да става дума за изчезнали човешки цивилизации, много по-съвършени от атлантите. Като казвам съвършени, не разбирайте най-посредствения смисъл на тая дума — техническата цивилизация. Пътищата към съвършеното знание са минали по това време главно през дълбините на човешкия ум и душевност. Древните философи са стигнали до обобщения, които имат обективно по-голяма научна стойност от някои съвременни научни открития. Иначе как да си обяснил, тая странна фраза в един от Мойсеевите папируси: „Човече, никога не забравяй, че от най-малкото яйце ще излети най-голямата птица“... Какъв по-ясен намек за строежа на материята или за кварковата енергия, която откри нови хоризонти пред човешкото съществуване. Но дори госпожица Елза навярно ще се затрудни в една друга Мойсеева фраза: „И не забравяй най-простото — когато си в лодката, променят се бреговете, когато си на брега, се движи лодката“... Какво ще кажете по тоя въпрос, госпожице Елза?

Милата синя коса израсна над другите. Не виждах лицето ѝ, но бях сигурен, че е смутена.

— Кажете, кажете! — подкани я дружелюбно Богомоллов.

— Мисля, че е опит да се обясни същността на времето — отвърна най-сетне. Елза наистина с доста смутен глас.

— Ето това е истината, госпожице Елза! — възкликна Богомоллов с необикновено въодушевление. — Благодаря ви!...

Никога не можех да разбера дали сериозно, или на шега Богомоллов нарича своите студентки „госпожици“. Тая дума, колкото и мило да звучи, сега се среща само по старите романи. Той се поклонил доста сръчно на Елза, след това отново се обърна към аудиторията си:

— Изобщо по много поводи Мойсей ни кара да се замислим върху думите и делата му... Ето например разгледайте внимателно тая карта.

Богомоллов се обърна и натисна някакво копче — На смешния старомоден екран над главата му се появи нещо като историческа карта. Сега лицето му беше почти тържествено.

— Това е копие на оригинална карта, правена към средата на ХХ век — продължи той. — Макар и не съвсем точно, тя ни показва похода на Мойсей от Египет до Обетованата земя — Ханаан... Още на пръв поглед се вижда колко странен, дори бих казал, нелеп изглежда тоя поход...

И той беше напълно прав — линията на похода напомняше безпомощното движение на слепец, оставен без никакви ориентири. Тя ту се въртеше безсмислено в кръг, ту правеше ненужни зигзаги, ту се устремяваше в някаква посока, съвсем обратна на набелязаната цел.

— Ето виждате ли? — каза той, като клатеше замислено глава. — Вече ви предупредих, че Мойсей е бил високо образован човек. Той е знаел много добре къде се намира Обетованата земя, целта на техните странствувания. Според библията дори изпратил там Исус Навин да я проучи. Тогава защо не е завел племето на Израил направо в Ханаан? Цели четиридесет години Мойсей е скитал из най-пустинните и слабонаселени райони на тая древна земя. За това време неговата малка армия е изпитала безброй страдания... Питам ви — защо?

И Богомоллов наистина ги питаше. Той стоеше раз-крачен, с ръце, пъхнати в плитките си джобове, и чакаше търпеливо.

— Защо? — повтори той. Аудиторията мълчеше.

— Ще ви кажа, че историците дават известно обяснение на тоя загадъчен факт — продължи той най-сетне. — Те смятат, че Мойсей

умишлено е избрал тоя дълъг и мъчителен път. Той е искал да закали своя народ, да го подготви за бъдещите тежки изпитания.

Както виждате, доста правдоподобно и убедително. И при това нелишено от известна истина. Но според мен това е по-скоро външната страна на тая истина. Ако се замислим по-дълбоко, ще видим, че фактите са доста противоречиви. Вие вече знаете, че съдбата на еврейския народ в Египет и без това е била тежка и безрадостна. И без това те са били достатъчно калени в трудности и изпитания. Да ги поведе от една беда към друга още по-голяма беда, не ми се вижда много разумно и убедително. Фалкенщайн твърди, че Мойсей е искал да подготви военно своя народ, тъй като преди това те са били прости пастири. И това е вероятно, но не съвсем. Наистина по това време на територията на Ханаан са съществували няколко доста силни във военно отношение държавици, с които трябвало да се воюва. Но съгласете се, че четиридесет години е прекалено голям срок за каквато и да е подготовка. И ако е искал да им даде по-добра военна подготовка, той би избрал за тая цел и по-подходящ маршрут. А както виждате, той е скитал из най-слабо населените райони, където техните мечове по-скоро биха могли да ръждясат. Тогава как да си обясним това четиридесетгодишно странствуване.

Богомолов безпомощно разпери ръце. Аз неволно се усмихнах, но видях, че студентите го гледаха с напрежение.

— Ето виждате ли колко е трудно да се отговори — продължи Богомолов с известна горчивина. — И не очаквайте от мен никакви особени откровения или истини. По-скоро ще ви изкажа едно свое предположение, което няма дори стойността на хипотеза. Мойсей наистина съзнателно е избрал дългия и труден път. Чрез тоя огромен поход към Обетованата земя той сякаш е искал да изрази своето мислене, своята философия за същността на човешкото съществуване. Както виждате, доста претенциозно обяснение, но все пак като че ли най-близко до голямата истина. Тогава какво излиза от цялата тая история, млади приятели? Очевидно според Мойсей тая същност се крие в непрекъснатото движение към една голяма цел или по-точно към една мечтана цел, цялата обляна от сиянието на надеждите. Мойсей е знаел, че това, което най-трудно постигаме, най-високо ценим. И според него като че ли движението е по-съществено и от целта. Целите могат да бъдат мимолетни или преходни, велики и

трайни, но всички цели, които си е поставяло човечеството, рано или късно са били постигнати. Вечно е само движението и целите, които си поставяме, са неговият вътрешен мотор. И все пак не е възможно движение без цели, такова механично движение в човешкото общество е абсурдно. Смисълът на човешкото съществуване е да се движим непрекъснато към нашите човешки цели, да преодоляваме по този път трудности и препятствия, да постигаме все нови и нови хоризонти, вечно да търсим. А да достигнем бързо и лесно Обетованата земя, да се настанем завинаги в нея като в рая на християните, да берем без труд плодовете на нейното изобилие, да получаваме, без да даваме — това е все едно да се самоунищожим като човеци...

И тук стана нещо странно — в залата бурно заръкопляскаха. Никак, ама съвсем не е никак прието да се ръкопляска на професори, но те го направиха. Дори не усетих, че ръкопляскам и аз — така общото настроение ме бе заразило. Богомолов ни погледна учудено.

— Моля, тишина! — каза той с укор.

След това се обърна и отново натисна едно от своите копчета. На екрана се появи репродукция на статуя, която досега не бях виждал. Тя представляваше мъж в туника, едър, силен и величествен, седнал на трон. Богомолов мълчеше, всички я гледаха.

— Надявам се, че познавате тая статуя, това е Мойсей от Микеланджело. Наистина, сега тя не съществува, беше унищожена през първата термоядрена война в края на XX век. Нейното унищожение и досега се смята за едно от най-големите престъпления на бившите класови държави, които провокираха и запалиха тая война. По-късно статуята беше възстановена по най-съвършен начин, но все пак това не е истинският Мойсей на Микеланджело. Погледнете я добре — няма сте виждали по-внушително изображение на величието на човешката личност. Сдържана сила и могъщество, мъдрост и съвършенство — ето какво се излъчва от нея. И обърнете внимание на погледа му. Той не е насочен нито към небето, нито към земята. Той е насочен право напред, към дълбините на бъдещето. И това бъдеще нито го плаши, нито го смайва със своите смътни видения. Мойсей просто вижда пътя на хората — строг, спокоен и мъдър... Ето с това искам да свърша днес, млади приятели...

Той натисна копчето, екранът угасна. И още преди да си поема дъха, неговата дребна фигурка изчезна от погледа ни. В залата все още

беше съвсем тихо, студентите седяха по пейките, без да помръднат. Мина повече от минута, докато стане първият. А Елза стана последна. Стори ми се, че дори и не ме забеляза в мига, в който попаднах пред погледа ѝ. Просто не ме видя. Погледът ѝ беше много унесен, лицето ѝ някак преbledняло и опънато. Най-сетне тя ме забеляза, не можеше да не ме види в моята ярка униформа. И се усмихна, както винаги, мило, макар и тоя път малко посърнало.

— Да вървим, Ник...

Като излязохме, аз я хванах леко за лакътя, но сега той ми се стори някак корав и чужд...

— Какво ти е?

— Нищо, Ник... Но това ще стане днес... Тая вечер... Изтръпнах. Винаги гледах на тая работа като на нещо, което никога няма да стане.

— Защо така ненадейно? — попитах аз смутено.

— Не е ненадейно! — поклати тя синята си главичка.

— Време е... Даже мисля, че малко сме закъснели...

— Аз ще присъствувам ли?

— Разбира се, обещава съм ти! — Тя внезапно се усмихна. — Не се плаши, няма никаква опасност за мене... На твое място аз просто бих се гордяла...

Може би имаше право, но аз никак не се гордеех. Навярно отдавна съм загубил това чувство, за което така много се е писало в старите романи. Сега просто ме беше страх, макар да не разбирах от какво точно. Елза ме погледна внимателно, после ласкаво ме хвана за лакътя.

— Но затова пък съм свободна до вечерта — каза тя.

— Хайде, измисли къде да отидем...

— Не знам — казах аз.

Но знаех. Искаше ми се да я заведа у дома, да прекараме целия ден заедно. Никога досега не бяхме оставали някъде съвсем сами. Искаше ми се, но не посмях да ѝ кажа. Това беше толкова чудно за хора, които са съвсем свободни...

— Тогава да отидем в Спортния лагер — предложи тя.

— Никога не си ме водил там...

— Добре — казах аз.

Наистина, не беше съвсем зле. Спортният лагер е едно от малкото места в нашия град, където хората могат да останат сами. Изкачихме се на авиоплощадката и взехме въздушно такси. Сега вече имах право да забравя моите задължения. Но това проклето червенокосо момиче, което караше таксито, едва не се блъсна в един бус — така често се обръщаше назад да ни гледа. Или поточно гледаше мен и при това доста нахално.

— Харесват те младите момичета — каза най-сетне Елза. — И друг път съм го забелязала...

Но в гласа ѝ нямаше ни завист, ни тревога. Това ме жегна.

— Вярно е — казах аз. — За разлика от тебе наистина ме харесват.

Тя тихичко се засмя:

— Ами че и аз те харесвам...

— Може би... Но никак не ти личи...

— Как да ми личи, като няма нужда да се обръщам... Та аз съм до тебе...

Много мило го каза и макар да си го бях изпросил, стана ми много приятно...

— Но в аулата нито веднъж не се обърна... Да видиш дали съм дошъл...

— Аз винаги знам, когато влизащ, Ник — каза тя сериозно. — Защо е нужно да се обръщам?

И друг път ми го беше казвала. Много странно момиче беше Елза, тя винаги знаеше кой се обажда по телефона. И винаги знаеше какво става в мен, сякаш четеше мислите ми.

— Все пак друго е да знаеш, друго е да видиш-отвърнах аз малко обидено.

— Ами да, наистина бих се обърнала — каза тя. — Но Богомоллов се обижда, когато студентите са разсеяни...

— Искаш да кажеш, когато ти си разсеяна...

— Вярно е — каза тя. — Той ме смята за своята най-способна студентка...

За отмъщение момичето от таксито така силно ни друсна при кацането, че подскочихме на местата си. Достъпът за външни лица в лагера е строго забранен, но за един световен шампион винаги може да се направи изключение. Заведох Елза на моето любимо място — в

горичката. Никога не бях се запитвал как се наричат тия бели и тънкостволи дървета с нежни листа. Важното е, че растяха близо едно до друго, така че мястото не беше удобно за кросове. Щяхме да бъдем тук сами, в това бях сигурен. Лежахме на хълма, до самия край на горичката, и гледахме към полето, осеяно с ниски декоративни храсти и изкуствени езерца. Беше много тихо през тоя час, никъде наблизко не се мяркаха хора. Тук винаги е много тихо, не се чуват никакви звуци освен от време на време смешният писък на някое от жълтите като лимон папагалчета. Елза мълчеше, гледаше възхитено спокойното, сгряно от пролетното слънце поле.

— Ти знаеш ли, че съм ти сърдита? — обади се тя най-сетне. —
Защо никога не си ме водил тук?

— Не знаех, че ще ти хареса.

— Защо да не ми хареса? Замълчах затруднен.

— Как да ти кажа — ами тук няма нищо забележително....

Съвсем нищо освен трева и дървета...

— Ами това е всичко! — каза тя с укор. Погледнах я учудено:

— Ти сама си ми казвала, че всичко на тоя свят за теб са хората.

— Да, разбира се, но това е всичко, което им трябва...

Никак не разбрах шегува ли се, или сериозно говори. Никога досега не бях чувал, че на хората са нужни треви и дървета. Ако наистина бяха нужни, щяха да ги продават по магазините.

— Май че не те разбирам — казах аз. — Вярно е, че е красиво...
Но ако ме затворят тук за една седмица, ще го намразя за цял живот...
Пък и ти, струва ми се.

Тя се замисли, после едва доловимо въздъхна.

— Сигурно си прав — каза тя тихо. — Там е работата, че ние вече сме се завъртели в омагьосания кръг... И може би никога няма да се спасим...

Отново не я разбрах. Моята Елза понякога има такива странни идеи, че просто се чудя откъде пристигат в главата ѝ. Може би е виновна тая нейна древна история с цялата ѝ детска наивност. Или пък професор Богомолв, който със своята момчешка разпаленост сам прилича на забравените си през вековете герои. Дълго мълчахме, тя все тъй не откъсваше поглед от гледката. Започнах вече да мисля, че съвсем мъничко се превзема. Виждал съм няколко сноби в

университета, които страшно охкат по природата, а не са пипвали истинско дърво с ръката си.

— Ето това е раят! — каза най-сетне Елза.

— Ако е тъй, значи, съвсем не ни е нужен...

Тя се повдигна на лакти и ме погледна внимателно:

— Защо мислиш така?

— Не съм мислил изобщо... Но нали днес Богомолков го каза.

— И е прав, разбира се — отвърна живо Елза. — Хиляди пъти е прав. Човек не може да живее в рая. Човек трябва само да се стреми към него...

— Ето, виждаш ли?... Значи, сбърках, че те доведох...

— Не си сбъркал... — каза тя тъжно.

Не я бях виждал с такова объркано настроение. И изведнъж ми мина през ума, че това е може би нейната предстартова треска. Разбира се, че е така. И тревогите ѝ са наистина основателни. В края на краищата тя няма да се надбягва на стадиона, тя ще полети към неизвестното.

— Елза, сигурна ли си, че точно ти трябваше да се заемеш с тая работа? — обадох се аз без настроение.

— Трябва, Ник...

Но всички казват, че това е извънредно опасно...

— Не всички, Ник... Само разни невежи журналисти...

— И учени, Елза... Чел съм изявления и на известни учени...

— Но преди година... Разбери, Ник, че досега сме изпратили на Марс 62 капсули... Всички пристигат там невредими...

— Да, но без хора...

— Какво значение има това? Принципът е един и същ. И после ти знаеш, че сме изпратили с тях най-малко две дюзини майmunки и всякакви други животни... Всички се чувствуваха отлично, когато пристигаха...

— И все пак три капсули не пристигнаха — казах аз. — Стопиха се като мъгла пред погледа на журналистите...

Елза поклати упорито глава:

— Това беше преди два месеца, Ник... Сега положението е съвсем друго. И не мисли повече за тия работи, безопасността е напълно гарантирана...

— И все пак не разбирам защо трябва да бъдеш точно ти, Елза...

— Ей тъй! — отвърна тя малко троснато. — Защото искам да бъда първата, която ще полети под пространството.

Замълчах обидено. Беше съвсем очевидно, че не фигурирам в нито едно от нейните съображения.

— И все пак на по-прост език това чувство се нарича суетност! — казах аз недоволено.

— А ти от суетност ли си станал световен шампион: — запита Елза намръщено.

Вече съжالياвах, че започнах този глупав разговор.

— Не, по необходимост... Какво да правя, като краката ми бягат по-бързо от техните...

— И аз по необходимост, Ник — отвърна Елза уморено. — Какво да правя, като съм по-дребна от другите?... Все пак без майmunки не може...

Много по-късно, когато се връщахме пеша през парка, тя сама подхвана прекъснатия разговор:

— Ти сам виждаш, Ник, че вече нямаме друг изход... Човечеството се завъртя в някакъв омагьосан кръг. И на всичко отгоре му е приятно да се върти там, в никой случай не иска да го напусне. То издигна едва ли не в култ своето благополучие, своята безопасност и сигурност. Тоя начин на живот му се струва толкова съвършен, че вече не се стреми към никакъв друг...

— Нима това е толкова лошо, Елза? — попитах аз унило.

— Лошо е! — отвърна Елза нервно. — Нима не разбираш колко е лошо?... Вече цяло столетие и науките, и философията фактически тъпчат на едно място. Те нищо ново не откриват, те просто се мотаят в постигнатото...

— И какво от това? — запитах аз. — Кое е по-важно — състоянието на науките или състоянието на хората?... Науките не могат да бъдат фетиш, по-важен от хората... Ако ние бихме могли да живеем по-добре без науки, тогава нека те вървят по дяволите...

— Там е работата, че не живеем по-добре... Само си въобразяваме. А всъщност нашето общество почва да се разпада...

Погледнах я смаяно:

— Глупости, Елза... И най-простият ученик ще ти каже, че сега нашето общество е в апогея си...

— Да, наистина така ги учат! — отвърна Елза пренебрежително. — Не само ние и други общества са си внушавали тая идиотска идея. И неизбежно са загивали. А според мен нашето общество се изчерпва, изворите му пресъхват един след друг. Ето един пример — изкуствата ни просто отмират. Ние вече нямаме поезия, нямаме драма. Това, което наричаме музика, едва ли отговаря на името си. А защо? Теоретиците казват, че жанровете са изчерпали напълно своите възможности и след като ги изопачиха до краен предел, сега се мъчат да измислят нови. Истина ли е това? Не е, разбира се. Всъщност не изкуството, а човекът е изчерпал своите емоционални запаси, така както някои мъртви планети са загубили атмосферата си. Вместо да се събират, хората се разбягват един от друг, както се разбягват галактиките. Макар и в привидно благополучие, човекът на нашето общество вътрешно обеднява и все повече се дезинтересира от всичко, което го заобикаля — Случайно ли мислиш след всяка година все повече се увеличават самоубийствата?

Признавам си, че не я слушах особено внимателно. Пък и не чувах такива думи за пръв път. В нашия университет имаше половин дузина клубове, които си чупеха мозъците с подобни любителски проблеми — архаисти, сунисти, неонационалисти. Всички те смятаха, че с разрешаването на своите основни противоречия човечеството е загубило и основните си стимули. Изчезването на класовите общества и нациите те смятаха едва ли не за проклетия на човешкия род. Разбира се, те не се осмеляваха да проповядват връщане към миналото, както някои крайни архаисти. И все пак...

— Ти не ме слушаш, Ник! — каза Елза укоризнено.

— Слушам те, Елза... Но не разбирам какво общо има то с твоята капсула?

— Разбира се, че има! — отвърна Елза нетърпеливо. — Ти днес чу най-важната част от лекцията на Богомолков. На вид какво смешно човече, нали? А в сравнение с него твоите колеги от атлетическите писти са само жалки и бездушни работи. Богомолков е жив и млад, защото е пълен с идеи и стремежи. И е наистина странно, че хората днес не знаят това, което е знаел Мойсей в дълбоката древност. Без движение няма съществуване. Молекулите не знаят за какво се движат, но престанат ли да се движат, застиват в точката на абсолютния мраз. За съжаление, човешкото движение не може да бъде механично,

човешкото съзнание винаги ще търси цел за своето движение. Дори вие, спортистите, тичате само когато ви опънат отпред бялата лента. Философите на нашия век твърдят, че ексцентричното движение било изчерпило своите възможности и трябвало да се смени с концентрично. Или, с други думи, навътре към себе си, вместо навън към света. Това не е ли абсурд?... Много рано се спряхме по пътя на познанието, много рано харесахме своето малко гнездо. Всъщност тия две движения не са различни и независими едно от друго, те представляват едно по-сложно целокупно движение. Не може човек да открива нови светове в себе си, ако се откъсне от другите хора и от света, ако се откъсне от всеобщото движение. Но архаистите са съвсем прави, като ни обвиняват, че нямаме цели и стимули. Но и те не могат да обяснят защо трябва да се търсят целите в миналото, а не в настоящето...

Едва сега разбрах накъде води разговора Елза, трябваше веднага да се сетя.

— И ти смяташ, че твоята капсула може да спаси света? — попитах аз разочаровано.

Тя ме погледна, огорчена от тона ми...

— Не, не съм сигурна, разбира се. Но все пак това е някакъв път, някаква възможност. През миналия век на тая карта се залагаше всичко и това беше прекалено, съгласна съм. От тая прекаленост дойде и разочарованието, а също така и от ограничените ни възможности. „Космическата ера“, която бе възвестена с фанфари още през XX век, сега интересува само специалистите... Защо? Защото целта се оказа много по-малка, отколкото очаквахме. Е, добре, ние овладяхме Слънчевата система, удовлетворихме любопитството си. Но ние намерихме там твърде малко за огромните — усилия, които положихме. Овладяването на Слънчевата система не реши нито една от практическите проблеми на човечеството. Тя се оказа по-ограничена и по-крайна от собствената ни Земя. Всичките ни усилия да излезем в големия Космос дадоха нищожни резултати. Построяването на фотонни кораби се оказа нереално. И досега всички наши междузвездни кораби са ужасно скъпи и бавни. Тия, които излетяха в големия Космос, или изобщо не се върнаха, или се връщат с нищожни резултати. Как тогава разочарованието няма да бъде всеобщо. Хората се изплашиха, дезинтересираха, побързаха твърде

рано да се върнат на своята малка черупка. И като нямаха вече други шансове, едва ли не започнаха да я обожествяват... Ние се завъртяхме в омагьосания кръг... От тоя кръг могат да ни извадят само субпространствените ракети...

Тя ме погледна с надежда, но моето лице изглежда, че я разочарова.

— Не си ли съгласен с мен? — попита тя обидено.

Там е работата, че не исках да се съгласявам. Колкото и да се бяха изчерпали шансовете на човечеството, нашите собствени шансове ние даже не бяхме попробвали. Нима не можехме да намерим щастieto само помежду си, между нас двамата? Мислех го, а не смеех да го кажа.

— Не съм съгласен — отвърнах аз.

— Защо, Ник?

— Много просто, Елза... Каква е гаранцията, че и в големия Космос ние няма да попаднем на същата пустиня, каквато намерихме и в нашата Слънчева система. Няма такава гаранция... Но да речем, че не е така, че там ни чакат небивали изненади... И какво? Все пак в тоя нов свят ще имат възможност да попаднат хиляди, а ние сме милиарди.... Или ти искаш цялото човечество да се разлети из Космоса, да напусне завинаги нашата Земя?... В търсене на някакви идеали?... Както искаш, мисли, но за мен това направо е отвратително. Аз искам да намеря моето щастие на Земята... И предпочитам да загина тук заедно с всичките, отколкото завинаги да я напусна... За миг ми се стори, че лицето на Елза някак особено се опъна и стана нещастно. Никога не бях виждал толкова нещастно човешко лице. Почувствувах огромно желание да протегна ръка, да я погала. Но не го направих, никога не бях го правил.

— Ник! — обади се тя и аз съвсем ясно усетих в гласа ѝ нотките на отчаяние.

— Слушам те, Елза...

— Представи си, че открием в Космоса една нова Обетована земя... Тогава защо да не поведем натам цялото човечество... Защо да не напуснем нашата изтощена Земя?

— Елза, мила, ти преди малко сама каза, че човечеството не може да живее в рай...

— Все едно, Ник, важното е веднъж да тръгнем...

— Аз няма да тръгна, Елза... В края на краищата Ханаан не е бил нито по-богат, нито по-цветуц от Египет...

— Там е работата, че Мойсей е знаел, Ник... И въпреки това е тръгнал. Никак не е бързал, но все пак е вървял рамо до рамо с другите... Не разбираш ли защо?

— Наистина не разбирам...

— Заради другите, Ник... Заради тези, които не са знаели. Заради тези, които са вярвали и са очаквали. В това се състояло неговото лично щастие, неговото движение...

Внезапно се почувствувах много изморен. Или пък много измъчен, не разбирах точно какво. Може би никога не съм познавал себе си, дори не съм се опитвал.

— Мога много лесно да ти отговоря и на това, Елза! — казах аз най-сетне. — Там е работата, че за мен „другите“ си ти... Ти и всичко, което е около тебе. За мен ти си моето движение, моето странствуване към целта. Това не са прости думи, Елза, така го чувствавам... Можеш да ме мислиш за обикновен и посредствен, но за мен това е истината.

Елза спря и ме погледна втренчено.

— Но тока значи, че ти си щастлив, Ник! — каза тя и внезапно заплака: — Но аз не съм... Аз искам да тръгна като Мойсей през пустините. Искам да търся някаква Обетована земя... Просто искам, не разбираш ли?

Тя млъкна и нервно изтри сълзите от бузите си. Нямахше нужда да говори повече, беше ми вече съвсем ясно, че съм извън нейните мисли, извън чувствата ѝ, извън всичките и стремежи. И все пак заемах някакво място в живота ѝ, може би на брат, на приятел? Не, това не ме радваше, това ме правеше по-скоро нещастен. Елза, изглежда, разбра, че е прекалила, защото ме хвана под ръка.

— Всичко това са глупости, Ник! — каза тя унило. — Никъде няма да стигна с моята жалка капсула... Само до Марс за един миг и после две седмици по обратния, път...

И понеже мълчах огорчен, добави съвсем меко:

— А сега да изпием нещичко... Гърлото ми пресъхна от толкова приказки...

Отбихме се в бюфета на спортната база, изпихме по един лимонов сок. Тук беше доста шумно, моите колеги ми кимаха почтително отдалече, малко учудено се вглеждаха в Елза. Трудно им

беше да я възприемат като спортистка, нашите момичета изглеждаха в сравнение с нея истински колоси. По едно време на масата ни седна Дик, моят старши треньор. Бях го запознал с Елза, той доста внимателно стисна пръстите ѝ в своята огромна ръка. И какъвто си беше простиച്ък и откровен, веднага запита:

— Какво сте се умърлушили? Да не се връщате от погребение?

— Да, нещо подобно — отвърна шеговито Елза. Вече се беше съвзела, намираше сила и за шега. Дик веднага заряза огромния си сандвич.

— Как така нещо подобно? — учуди се той искрено. — Само на това няма нищо подобно?...

— Има — каза кратко Елза.

— Какво например?

— Ами например раждането...

— Отде-накъде! — изсумтя Дик. — Раждането е нещо точно обратно.

— Обратно съвсем не значи различно — усмихна се Елза. — Според вас двата края на метъра не са ли еднакви?

— Разбира се, че не са... На единия му край пише нула, на другия сто.

— Вярно е — кимна Елза. — Но когато мерите нещо с метъра, нима гледате от кой край ще започнете?

— Да, разбира се! — не се предаваше Дик.

— А според мен това е напразен труд... Както и да обръщате метъра, реалната мярка си остава една и съща, нали така?

— Май че е така! — засмя се Дик. После, като помисли малко, добави:

— Това момиче има ум в главата си... Двамата с нея като нищо можете да станете шампиони и на нашата викторина...

Не можах нищо да отвърна на тоя доста съмнителен комплимент. Хубавото беше само това, че Елза се развесели и съвсем забрави неприятния си разговор. Но след като Дик си отиде, между нас отново настана неловко мълчание.

— Ник, да отидем някъде, където е по-весело — предложи Елза.

— Да, разбира се... Но не знам къде днес може да бъде весело.

— Ами например на новото ревю на Мишел...

— Да се опитаме — казах аз.

Отново взехме въздушно такси. Тоя път водач ни беше една толкова огромна жена че едва се побираше в кабинката си. Като чу адреса, тя ни погледна неодобрително.

— Това не е сериозно. Чудя се как хората могат да гледат такива глупости...

— Днес сме решили да бъдем несериозни — обади се предпазливо Елза.

— Едва ли ви е за пръв път — каза намръщено жената. — Хайде, качвайте се.

Но добрият стар Мишел не ни разочарова. Той беше поставил прекрасна пантомима — „Момиче, уший си рокличка“. Хореографията беше изключителна, да не говорим за самите момичета. Но тия, които бяха в залата, нито носеха рокли, нито желаеха да ги шият. През цялото време те се смееха гръмогласно и подхвърляха закачки на актьорите. Бих цапнал с удоволствие някоя от тях, но нямах настроение за това. Все още ми беше тъжно, макар че Елза, както виждах, не снемаше от сцената възхитените си очи. Тя само няколко пъти крадешком ме погледна, после леко докосна ръката ми.

— Прости ми, Ник — прошепна тя. — Ще видиш колко хубаво ще се нареди всичко... Като се върна, ще видиш...

След края на пантомимата, според неписания закон на театъра, Мишел излезе на сцената бял като албатрос и усмихнат като момченце. Неговият вид беше наистина чаровен и покоряващ — тия, които преди малко дюдюкаха, сега ентузиазирано ръкопляскаха. Като се усмихваше и раздаваше смешни въздушни целувки, вечният актьор леко се изтегли зад кулисите.

— Да вървим! — каза Елза уплашено. Да вървим, докато не са светнали лампите...

Едва ли не панически се оттеглихме към терасата. Беше все още светло, слънцето току-що бе залязло. Под зачервеното небе летяха несметните рояци па въздушните таксита. Много по-високо от тях плавно кръжеше нашето нощно изкуствено слънце. Най-много след половин час то щеше да светне с прозрачна нежно синя светлина. Започваше най-хубавата част на нашето денонощие — времето за забавите. Тогава целият транспорт спира, улиците се изпълват с оживени тълпи. Точно в десет всички малолетни трябва да се приберат по домовете си. А тая нощ в десет започваше карнавалът на медиците

— най-хубавият от студентските карнавали. Сутринта мислех, че ще бъдем там заедно с Елза, сами в огромния рояк, маскирани като бели прилепи. И щяхме да се приберем чак призори, когато нощното слънце избледнее съвсем на чистото небе. Нищо не излезе от цялата работа и май за всичко беше виновен тоя проклет Мойсей...

— Ник, трябва да вървя да се приготвя — каза Елза. За пръв път в гласа ѝ почувствувах вина.

— Да те чакам ли?

— Да, разбира се... Точно в десет ще дойда да те взема...

И тя наистина дойде точно в десет с един от блестящите бусове на Научния център, украсен със знака на дежурните служби. Не беше сама, още десетина млади хора седяха по меките фотьойли и ме поглеждаха недружелюбно. Не им обърнах внимание, изглеждаха съвсем невзрачни с оределите си коси и безцветни погледи. И не бях аз виновен, че не можеха да се грижат поне за косите си. Ако искаха да кажат с това, че са далече от земните суети, предани роби на науката, надали щях да им повярвам. Те някак престорено и тържествено мълчеха, но аз усещах, че всъщност ревнуват Елза... Тя ми се стори радостно възбудена и оживена, с голямо удоволствие им разказваше за пантомимата на Мишел, която никой от тях не беше виждал. Не вярвам и да я слушаха, само я гледаха с обожание, което им беше трудно да скрият. Най-сетне бусът кацна сред чудовищните антени на центъра. Но щом останахме сами, настроението на Елза изведнъж помръкна, очите ѝ станаха тъжни.

— Ник, бъди сигурен, че всичко ще свърши добре.

— Никога не съм се съмнявал! — отвърнах аз достатъчно бодро.

— Ами тогава?

— Не, нищо — казах аз. — Не съм глупак, разбирам каква висока чест ти се прави...

Тя се зарадва.

— Ето виждаш!... Сега трябва да се усмихваш...

— Не мога, Елза... Страхувам се, че колкото и да ми са бързи краката, вече никога няма да те настигна...

Тя ме погледна изумено:

— Не бива да говориш така, Ник... Обидно е...

— Елза, кога ще се върнеш обратно?

— Не зная точно, ще го научиш от пресата... Но съм сигурна — с първия междупланетен кораб... Ти ще ме чакаш ли?

— Аз ще те чакам, но ти няма да ме видиш... На посрещането ще присъствува навярно целият град...

— Ще те видя, Ник, бъди сигурен! — каза тя.

После се повдигна на пръсти и ме целуна по устните. Това беше толкова неочаквано, че даже не успях да я прегърна.

— Довиждане, Ник...

След час аз вече стоях в бункера и заедно с още десетина души със свито сърце очаквах излитането. Стартовата площадка бе заградена от четири кули с доста причудливи форми. Това бяха четирите най-добри кваркови генератори на света — истинско чудо на техниката. Между тях върху ниска метална платформа бе положена капсулата — идеална сребриста сфера с иридиеви отблясъци. Не ми се виждаше по-висока от човешки ръст, просто изтръпвах, като си представих Елза свита в нея като червейче. Между тия, които бяха около мен, веднага разпознах няколко младежи от буса. Именно техните лица ми се видяха най-сериозни и загрижени, в погледа им се усещаше тревога. Изведнъж съжалих за пренебрежителните мисли, които ми бяха минали през главата, докато летяхме насам. Всъщност те я обичаха и се плашеха за нея. Като че ли за пръв път истински се изплаших и аз. В дванайсет без една минута в репродуктора се чу тих звън, после отсечено и ясно заговори спокоен мъжки глас:

— Бъдете готови!

— Готова съм! — отвърна ясният глас на Елза.

— Готов съм! — отвърна мъжки глас, в който личеше вълнение.

— „EP-8“, включвайте...

— Включвам! — каза мъжът.

Над четирите енергетични кули блеснаха синкави мълнии и мигом угаснаха. Елза ми беше казала, че около капсулата ще се образува гигантско силово поле, което човешката мисъл не може да си представи. В миг капсулата сякаш изчезна, просто се изпари пред очите ни. След това отново се появи, все така блестяща и чиста, но вече на цял метър над площадката. Докато я наблюдавахме със затаен дъх, сферата бавно се издигна и застана неподвижна на нивото на генераторите.

— „Сигма-Ю“ — чувате ли ме?

— Чувам ви — каза ясният глас на Елза.

— Отклонение от индикациите?

— Никакви! — отвърна Елза.

— Включете...

— Включвам! — каза Елза.

Това бяха последните й думи. В следния миг сферата блесна като слънце, което ни ослепи. И вече не видях, по-скоро усетих гигантската унищожителна експлозия.

5

Когато дойдох в съзнание, първото нещо, което видях над себе си, беше загриженото лице на Лоу. Но много по-късно съзнах, че това е именно Лоу, в тоя миг виждах просто едно обикновено човешко лице.

— Елза! — казах аз отчаяно.

— Елза ли? — трепна Лоу. — Каква Елза?

Не знаех каква Елза, нищо не помнех. Като насъбрах сили, едва-едва се огледах. Намирах се в малка ракета, която навярно се движеше. Някакъв човек край пулта за управление ме гледаше с широко отворени очи. И изведнъж като че ли малка експлозия блесна в моето помътено съзнание, Но това, което тя освети, беше нищожно.

— Ти ли си, Гавон? — попитах аз неуверено.

— Да, Славин! — отвърна зарадван летецът. — Аз съм, братко...

— Къде се намирам?

— В ракетата, в нашата ракета... Ние се връщаме на „Сириус“...

Но не помнех нищо — ни за ракетата, ни за „Сириус“.

— Ти си Лоу, нали?

— Ами да, разбира се... Цял-целеничък! — едва не изрева Лоу.
— Нима нищо не помниш?

— Малко! — казах аз. — Много малко...

— Не помниш ли червената Луна и статуята на Мойсей?... Леле, какъв номер ни изигра тоя брадат старик...

Мойсей?... Да, да — нещо си спомнях. Статуята, разбира се, прекрасната бяла статуя...

— Разкажи, Лоу, може би нещо ще си припомня. Лоу ме погледна озадачено.

— Като че ли може да се разкаже! — замънка той. — Това е чисто и просто някаква дивотия... Ние четиримата стояхме пред статуята и дрънкахме глупости. Тогава ти я удари с юмрук по коляното... И изведнъж изчезна, сякаш се превърна на въздух. Зер нищо не помниш?

Да, спомням си нещичко... Падах... падах...

— И после? — запитах аз.

— После ли? — Лоу погледна изпитателно към Гавон.

— Разказвай! — кимна Гавон.

— Просто побесняхме, като изчезна... Гледахме насам-натам — нищо. Тогава Гавон май си загуби съвсем нервите — и той удари с юмрук статуята по коляното. Пак нищо — старецът тоя път изобщо не реагира. Така се ядосахме, че решихме да разрушим статуята, и пиедестала, но на всяка цена да те намерим... В края на краищата как тъй ще изчезнеш, все трябва да си някъде. Но нямаше с какво, затова се върнахме в ракетата да вземем оръдия... И...

Лоу нерешително млъкна, сякаш се срамуваше да продължи нататък.

— Говори, щом си започнал! — подхвърли му нетърпеливо Гавон.

— Там е цялата работа! — въздъхна Лоу. — Сега, момче, пази си ума... Като влязохме в ракетата, представи би, намерихме те там легнал в ей това положение, в каквото си и сега.

Лоу ме гледаше така смаяно, сякаш сам не вярваше на думите си. Но кой знае защо аз никак не се учудих, всичко ми се виждаше съвсем естествено.

— Може и да сме полудели — каза Лоу с огорчение. — Но това е, което видяхме... Пък ти сега, ако искаш, вярвай, ако искаш, не вярвай...

Едно трето лице се надвеси над мен — Лусин. — Ти не му каза най-важното! — обади се той.

— Ах, да, наистина...

— В дясната ти ръка, Славин, ние намерихме ей тая хартийка — каза Лусин озадачено.

И той наистина ми подаде някаква съвсем обикновена хартийка. На нея с печатен текст, очевидно на машина, бе написано някакво изречение. Аз с усилие го зачетох:

„Запомни, човече, че когато си в лодката...“

Дори не го дочетох докрай. Изведнъж в съзнанието ми сякаш се отпуши някакъв бент и върху мен като водопад започнаха да се изливат образи, картини, спомени...

Издание:

Павел Вежинов. Сините пеперуди

Сборник новели

Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна, 1980

Библиотека „Галактика“, №17

Редактор: Ася Къдрева

Оформление: Богдан Мавродинов, Жеко Алексиев

Рисунок на корицата: Текла Алексиева

Художествен редактор: Иван Кенаров

Технически редактор: Пламен Антонов

Коректор: Паунка Камбурова

Българска, III издание

Дадена за печат на 11.IV.1980. Подписана за печат на 27.VI.1980

Излязла от печат на 15.VII.1980. Формат 32/70/100. Страници:

172

Изд. №1376. Тираж 60130. Печ. коли 10,75

Изд. коли 6,96. УИК 8,16 Цена 1,50 лв

ЕКП 95362 26331 5605-160-80

08 Книгоиздателство „Г. Бакалов“ — Варна

Държавна печатница „Балкан“ — София

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.